

Programmabegroting 2018

Inhoudsopgave

Raadsvoorstel	
Leeswijzer	
Algemene financiële toelichting	

Programma's

1	Werk en Inkomen.....	1
2	Zorg en Welzijn.....	4
3	Onderwijs	9
4	Ruimtelijke ontwikkeling en Volkshuisvesting.....	13
5	Milieu	17
6	Veiligheid.....	22
7	Infrastructuur en Verkeer	24
8	Recreatie en Groenvoorzieningen	28
9	Sport.....	32
10	Cultuur en Monumenten	34
11	Economie	36
12	Bestuur.....	40
	Overzicht Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	43
	Overzicht kosten van overhead.....	46
	Overzicht reserves.....	49

Paragrafen

*	Bedrijfsvoering en Dienstverlening.....	52
*	Sociaal domein	55
*	Verbonden partijen	58
*	Onderhoud kapitaalgoederen.....	67
*	Accommodatiebeleid	72
*	Grondbeleid	76
*	Lokale heffingen	79
*	Financiering	82
*	Weerstandsvormogen en risicobeheersing	87

Financiële begroting

*	Geprognosticeerde balans.....	97
*	Overzicht van lasten en baten in meerjarig perspectief	98
*	Overzicht resultaat en bestemming.....	100
*	Overzicht van incidentele baten en lasten 2018-2021	102
*	Overzicht Algemene dekkingsmiddelen	106
*	Reserves en voorzieningen 2018 (incl. toelichting mutaties).....	107
*	Investeringsoverzicht 2017-2021 per programma	111

Bijlage

1	Kerngegevens	113
2	Beleidsindicatoren BBV op Westerkwartierniveau.....	114
3	Financiële kengetallen BBV op Westerkwartierniveau	119
4	Lasten en baten taakvelden 2018 (BBV).....	120

Raad: 2 november 2017
Agendapunt:

Raadsvoorstel

Portefeuillehouder: college van burgemeester en wethouders
Onderwerp: Programmabegroting 2018
Status: Besluitvormend

Leek, 12 oktober 2017

Voorstel

Wij stellen u voor de Programmabegroting 2018 vast te stellen en het positieve saldo van € 11.512 ten gunste te brengen van de Algemene reserve. Tevens stellen wij u voor de meerjarenbegroting 2019-2021 te bevestigen.

Samenvatting

De Begroting 2018 sluit met een overschot van € 11.512. Voor de jaren 2019 (- € 7104) en 2020 (- € 214.693) is er sprake van een tekort, maar in 2021 laat de begroting weer een positief saldo zien van € 125.247. Ten opzichte van de Jaarrekening 2016 stijgt de ratio van het weerstandsvermogen in de Begroting 2018 van 0,99 (matig) naar 1,03 (voldoende).

Inleiding

Hierbij bieden wij u de Programmabegroting 2018 aan. Besluitvorming in uw raad staat gepland op donderdag 2 november 2017. Op woensdag 18 oktober 2017 wordt een technisch beraad georganiseerd voor de raadsleden. Tijdens deze bijeenkomst wordt ambtelijk een toelichting gegeven op de totstandkoming van de Begroting 2018.

Resultaat Begroting 2018

Op 3 november 2016 is door de raad de Begroting 2017 vastgesteld. De Begroting 2017 is daarmee het vertrekpunt voor het opstellen van de Begroting 2018. In de primitieve Begroting 2017 zijn de saldi voor de jaren 2018 t/m 2020 opgenomen. De jaarschijf 2021 is gelijk gesteld aan de jaarschijf 2020. Hieronder treft u de saldi voor de jaren 2018 t/m 2021.

Omschrijving	2018	2019	2020	2021
Begroting 2017	€ 812.907	€ 1.204.898	€ 1.398.710	€ 1.398.710

Vervolgens zijn de volgende onderdelen verwerkt in de begroting:

1. Kadernota 2018-2021
2. Structurele effecten B en W-besluiten ná vaststellen Kadernota 2018-2021
3. Overige bijstellingen (beleidsmatig en financieel)

Dit resulteert in onderstaand meerjarenverloop Begroting 2018:

2018	2019	2020	2021
€ 11.512	- € 7.104	- € 214.693	€ 125.247

De Begroting 2018 jaarschijf 2018 sluit met een overschot van € 11.512. Bij de kadernota werd nog een overschot van € 206.027 voorzien. De mutaties groter dan € 5000 en de extra investeringen ten opzichte van de Kadernota 2018-2021 worden hieronder toegelicht. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen beleidsmatige en financieel-technische bijstellingen.

1. Beleidsmatige bijstellingen

Route Arbeid (€ 35.482 nadeel)

Sinds 2015 nemen de Westerkwartiergemeenten en Noordenveld deel aan Route Arbeid. Doelgroep: jongeren uit het praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs. In 2017 is een evaluatie uitgevoerd waarna besloten is om meer capaciteit in te zetten hierop en de doelgroep te verbreden naar leerlingen uit Entreeonderwijs en de extra kosten ten opzichte van de kadernota hiervoor bedragen € 35.482 per jaar.

Taalhuizen (€ 11.119 nadeel)

Binnen het Westerkwartier wordt ingezet op het creëren van taalhuizen, een laagdrempelige ontmoetingsplek voor inwoners met een achterstand op het gebied van taal/rekenen en digitale vaardigheden. De kosten bedragen € 36.719 per jaar. In de Kadernota 2018-2021 was rekening gehouden met een uitzetting van de begroting van € 25.600. Dit betekent voor de Begroting 2018 een uitzetting van de begroting met € 11.119.

Buurtbemiddeling (€ 12.717 nadeel)

Buurtbemiddeling is bedoeld als een vorm van bemiddeling in conflicten tussen burens, bewoners uit een buurt of wijk, onder leiding van twee onafhankelijke en onpartijdige bemiddelaars. Het doel is de burens weer met elkaar in gesprek te brengen, het onderlinge contact te herstellen en oplossingen te bedenken voor het conflict. In het Driehoeksoverleg Basisteam Ommelanden West is de wens uitgesproken om deze vorm van bemiddeling in te voeren voor de vier Westerkwartiergemeenten. De totale bijdrage van de gemeente Leek bedraagt € 38.500 voor drie jaar. Voor de jaarschijf 2018 betekent dit een uitzetting van de begroting met € 12.717.

Beschut werk nieuw (€ 11.250 nadeel)

Op 12 juli 2017 heeft het dagelijks bestuur van Novatec een besluit genomen over instroom nieuw beschut binnen het Westerkwartier. Het idee bestaat om nieuw beschut als Westerkwartiergemeenten gezamenlijk op te pakken. Immers m.i.v. 2019 gaat het om inwoners van de nieuwe gemeente. De totaal 14 plekken te realiseren per einde 2018 (8 einde 2017 en 6 einde 2018) worden dan ingevuld door inwoners van de toekomstige gemeente Westerkwartier, in plaats van de nu nog afzonderlijke gemeenten in het Westerkwartier. Dit idee is ontstaan omdat de gemeente Leek al boven haar quotum zit en de verwachting is dat het potentieel voor nieuw beschut niet in de verhouding staat met het voorgeschreven verplichte quotum per gemeente. De gemeente Noordenveld houdt haar eigen taakstelling. Voor de jaarschijf 2018 geeft dit een uitzetting van de begroting van € 11.250.

Centrumplannen Leek (€ 15.000 nadeel)

Bij de behandeling van de Kadernota 2018-2021 in de raad is toegezegd geld beschikbaar te stellen voor de ontwikkeling van activiteiten rondom het centrum van Leek.

Ambitieplan Nienoord (€ 20.000 nadeel)

In de Kadernota 2018-2021 is de uitvoering van het Ambitieplan Nienoord opgenomen. Daarbij werd aangegeven dat de gemeente Leek een nog nader te bepalen bedrag voor zowel 2018 als 2019 beschikbaar stelt in de vorm van cofinanciering. In de Begroting 2018 is voor deze twee jaren € 20.000 per jaar opgenomen.

Afscheid gemeente Leek (€ 50.000 nadeel)

Voor de overgang naar de nieuwe gemeente Westerkwartier en daarmee het afscheid van de oude gemeente Leek wordt nog nagedacht over de vorm van het afscheid. Daarbij zal aandacht zijn voor het afscheid van de inwoners van de gemeente Leek én voor het afscheid van de interne organisatie (medewerkers, college, raad). In de begroting is een bedrag van € 50.000 opgenomen.

Verhogingspercentage OZB van 3,1% naar 1,5% (€ 58.350 nadeel)

In de Kadernota 2018-2021 was uitgegaan van een verhoging van het tarief voor de OZB met de macronorm van 3,1%. In de begroting is deze verhoging teruggebracht naar 1,5%.

2. Financieel-technische bijstellingen

Gemeentefonds (€ 23.273 voordeel)

De budgetaanpassing van € 23.273 voordeel is gebaseerd op de rekenmodellen van de Septembercirculaire 2017. Met ingang van 2018 wordt in plaats van 25% correctie van het accres uitgegaan van een vast bedrag van € 150.000 per jaar. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar onderdeel C Actuele ontwikkelingen Gemeentefonds. In de Begroting 2018 is geen rekening gehouden met de plannen van het nieuwe kabinet.

Zorgbudget Jeugd (€ 138.646 nadelig)

De uitgaven in de Kadernota 2018-2021 waren gebaseerd op de uitgaven ZIN/PGB 2016 met een actualisatie van de verdeelsleutel en het uitgangspunt van het solidair zijn van alle Groninger gemeenten. Ten opzichte van de kadernota wordt nu in de begroting een extra bedrag opgenomen van € 138.646. Dit bedrag is vooral gebaseerd op de procentuele toename zorgkosten 2017 op provinciaal niveau en er is rekening gehouden met solidariteit op Westerkwartierniveau (maar niet meer provinciaal). De RIGG heeft eind september 2017 een voorlopige, maar nog te onzekere prognose 2017 afgegeven om hier onze budgetten voor 2018 volledig op af te kunnen stemmen. Indien de realisatie 2018 anders uitpakt dan geraamd, kan dekking worden gezocht binnen het sociaal domein en/of reserve Sociaal domein.

Bijdrage Wmo BG PGB/ZIN (€ 222.819 voordelig)

De uitgaven in de Kadernota 2018-2021 waren gebaseerd op de gemiddelde werkelijke uitgaven over 2015 en 2016. Voor 2017 lijkt het niveau van de uitgaven uit te komen op het niveau van 2016, waardoor een lagere bijdrage voor dit onderdeel opgenomen kan worden.

Bijdrage exploitatie Zwemkasteel Nienoord (€ 40.000 voordelig)

In de Kadernota 2018-2021 was een bedrag opgenomen van € 100.000 ter dekking van de exploitatiekosten van het Zwemkasteel. Dit op basis van het exploitatietekort over 2016. Hierbij was geen rekening gehouden met het feit dat er vanaf 2017 een subsidie beschikbaar gesteld wordt van € 40.000 per jaar. Dit is nu in mindering gebracht op het bedrag uit de kadernota.

Urentoerekening investeringen (€ 50.897 voordeel)

Bij de urentoerekening aan de investeringen is tot en met 2016 altijd uitgegaan van de, door het ministerie van Financiën, verstrekte overheidstarieven. Deze overheidstarieven zijn inclusief kosten overhead. Bij de Begroting 2017 zijn op grond van de vernieuwde BBV-regels de kosten overhead specifiek berekend en deels toegerekend aan de grondexploitaties en investeringen. Bij de Begroting 2018 zijn deze urentoerekeningen geactualiseerd, waardoor er een voordeel ontstaat van € 50.897.

Salarissen en inhuur personeel (€ 172.202 nadeel)

Door de Vereniging Nederlandse Gemeenten en de vakbonden is begin juli 2017 een principeakkoord opgesteld voor een cao met een looptijd van 1 mei 2017 tot 1 januari 2019. De bekrachtiging van dit akkoord staat gepland begin oktober 2017. In het principeakkoord is de volgende loonontwikkeling opgenomen: Het salaris stijgt met 1% op 1 augustus 2017 en met 1,5% op 1 januari 2018. Dit zijn structurele salarisverhogingen. Het Individuele KeuzeBudget (IKB) stijgt met 0,5% op 1 december 2017 en met 0,25% op 1 juli 2018. In de Begroting 2018 is rekening gehouden met deze stijgingen en tezamen met een actualisatie van de uitgaven voor de inhuur van personeel levert dit voor de jaarschijf 2018 een nadeel op van € 172.202.

Rekenrente annuïtaire Materiële Vaste Activa (MVA) naar 3,5% (€ 46.399 nadeel)

Door nieuwe BBV-regels moet voor de annuïtaire Materiële Vaste Activa, indien er geen sprake is van projectfinanciering, de interne rekenrente gehanteerd worden. Met betrekking tot deze activa is er geen sprake van projectfinanciering. Aangezien de rekenrente lager is dan de oorspronkelijke gehanteerde rente nemen de afschrijvingen met € 46.399 toe.

Actualisatie dividend BNG en Enexis (€ 15.087 voordeel)

Op basis van de realisatie over 2016 kan de dividendopbrengst van het aandeel van de gemeente Leek in de BNG en Enexis in positieve zin worden bijgesteld met € 15.087.

Investerings (kapitaallasten 2018 € 2897 nadeel)

Ten opzichte van de Kadernota 2018-2021 zijn bij de Begroting 2018 de volgende, nieuwe investeringen opgenomen:

- Verbeteren wifi gemeentehuis € 12.500 (2017).
- Er ligt een voorstel voor het herverkavelen van de Droomeilanden in Oostindie. Hiervoor is een extra rioleringskrediet benodigd van € 154.900 (2018).
- Voor een toekomstbestendige en leefbare dorpskern van Tolbert wordt een krediet van € 200.000 beschikbaar gesteld.
- Vanwege eerder benodigde bezuinigingen is het oorspronkelijke budget voor vervanging van onveilige en onherstelbare speelvoorzieningen gehalveerd. Daarmee is ook de uitvoering vertraagd en duurt het langer voor een vervangend speeltoestel wordt geplaatst of dat een speellocatie wordt vernieuwd. Dit kan ondervangen worden door het oorspronkelijke investeringsbudget weer te hanteren (2018: + € 45.000).
- Het dorp Zevenhuizen wil dat de voorzieningen voor de vele activiteiten en de sociale samenhang behouden blijft en heeft de wens om voorzieningen samen te voegen in één gebouw. Hierbij dient men te denken aan cultuur, onderwijs, sport en gezondheid, die de leefbaarheid van het dorp duurzaam versterken. Voor het jaar 2018 is een onderzoekskrediet begroot van € 64.000.

Weerstandsvermogen

Voor de Begroting 2018 zijn de risico-inventarisaties geactualiseerd. Deze worden bij de definitieve behandeling van de begroting in het college ter vaststelling aangeboden. Ten opzichte van de Jaarrekening 2016 stijgt de ratio van het weerstandsvermogen van 0,99 (matig) naar 1,03 (voldoende).

Belastingmaatregelen

In de Begroting 2018 rekening gehouden met de volgende belastingmaatregelen.

De onroerendezaakbelasting (OZB) wordt, in tegenstelling tot voorgaande jaren en in afwijking van de Kadernota 2018-2021, voor 2018 niet verhoogd met het door het Rijk ingestelde maximum verhogingspercentage, de zogenoemde macronorm (voor 2018 3,1%), maar met 1,5%.

Bij de heffingen wordt uitgegaan van 100% kostendekkendheid. De tarieven voor afvalstoffenheffing en rioolheffing blijven in 2018 ongewijzigd.

De overige belastingen en tarieven worden trendmatig verhoogd met het inflatiepercentage (stand april 2017 1,6%). Het gaat daarbij om leges, rechten, huren, pachten en gebruikersvergoedingen.

Bij dit raadsvoorstel is de volgende bijlage gevoegd:

1. Programmabegroting 2018.

Burgemeester en wethouders van Leek,

H.J. Morssink, locoburgemeester, mevrouw M.Y. van der Veen, locosecretaris

De raad van de gemeente Leek;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 12 oktober 2017, registratienummer 2017007070;

gelet op de relevante artikelen van de Gemeentewet;

B E S L U I T :

1. vast te stellen de Programmabegroting 2018 en het positieve saldo van € 11.512 ten gunste te brengen van de Algemene reserve;
2. te bevestigen de meerjarenraming 2019-2021.

Aldus besloten in de openbare vergadering
van de raad der gemeente Leek,
d.d. 2 november 2017.

B.C. Hoekstra, voorzitter   M. Frensel, griffier

Leeswijzer

Voor u ligt de Programmabegroting 2018. In deze programmabegroting geven wij eerst een algemene financiële toelichting, waarbij wordt ingegaan op de totstandkoming van de begroting en de ramingsregels. Vervolgens komen de diverse programma's aan bod. Ieder programma begint met een korte omschrijving en het beleidskader. Daarna komen de 3 'W'-vragen aan bod, te weten: Wat willen we bereiken, Wat gaan we ervoor doen en Wat mag het kosten.

Na de programma's volgen de paragrafen. Deze paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de begroting. Veel van de paragrafen zijn daarmee een belangrijke aanvulling op de informatie over de (meerjarige) financiële positie van de gemeente. In deze paragrafen gaat het vooral om de beleidslijnen van het beheerproces, waarbij sprake kan zijn van een grote financiële impact, een grote politieke betekenis of een aanzienlijk belang voor de realisatie van de programma's.

Daarna volgt vanaf pagina 97 het onderdeel Financiële begroting waarin diverse financiële overzichten zijn opgenomen. Ten slotte volgt een bijlage met kerngegevens van de gemeente Leek en twee bijlagen waarin de beleidsindicatoren BBV en financiële kengetallen BBV op Westerkwartierniveau inzichtelijk worden gemaakt. Ook is op grond van het herziene BBV een overzicht van de lasten en baten per taakveld opgenomen.

Algemene financiële toelichting

A. Financiële opbouw begroting

Op 3 november 2016 is door de raad de Begroting 2017 vastgesteld. De Begroting 2017 is daarmee het vertrekpunt voor het opstellen van de Begroting 2018. In de primitieve Begroting 2017 zijn de saldi voor de jaren 2018 t/m 2020 opgenomen. De jaarschijf 2021 is gelijk gesteld aan de jaarschijf 2020. Hieronder treft u de saldi voor de jaren 2018 t/m 2021.

Omschrijving	2018	2019	2020	2021
Begroting 2017	€ 812.907	€ 1.204.898	€ 1.398.710	€ 1.398.710

Vervolgens zijn de volgende onderdelen verwerkt in de begroting:

1. Kadernota 2018-2021
2. Structurele effecten B en W-besluiten ná vaststellen Kadernota 2018-2021
3. Financiële bijstellingen

1. Kadernota 2018-2021 (2018: € 606.880 nadelig)

Op 5 juli 2017 heeft uw raad ingestemd met de Kadernota 2018-2021. De effecten, zoals weergegeven in bijlage 1 van de kadernota, zijn verwerkt in de Begroting 2018. Voor jaarschijf 2018 resulteert dit in een totaalbedrag aan mutaties van € 606.880 nadelig. Het financiële kader, zoals opgenomen in de kadernota, voor jaarschijf 2018 bedraagt € 206.027 (optelsom Begroting 2017 en mutaties Kadernota):

	2018	2019	2020	2021*
A. Structurele effecten (exclusief Gemeentefonds en kapitaallasten)	€ 62.074	€ 62.074	€ 62.074	€ 32.074
B. Bijstellingen begroting	- € 480.296	- € 917.706	- € 1.166.813	- € 769.468
C. Kapitaallasten	- € 188.658	- € 275.924	- € 384.580	- € 327.058
Totaal bijstellingen (A+B+C)	- € 606.880	- € 1.131.556	- € 1.489.319	- € 1.064.452
Financieel kader 2018-2021	€ 206.027	€ 73.342	- € 90.609	€ 334.258

* Hierbij betekent een 'plusbedrag' een overschot en een 'minbedrag' een tekort.

2. Structurele effecten B en W-besluiten ná vaststellen Kadernota 2018-2021 (2018: € 66.601 nadelig)

Met ingang van 2017 wordt er twee keer per jaar tussentijds gerapporteerd (peildatum 1 april en 1 oktober). Op 5 juli 2017 is de Kadernota 2018-2021 door uw raad vastgesteld. Hierin zijn de structurele effecten vanuit de eerste Financiële tussenrapportage 2017 verwerkt. In de tussenliggende periode zijn besluiten genomen die nog niet formeel door uw raad zijn bekrachtigd. De structurele effecten van deze B en W-besluiten bedragen € 46.601 nadelig voor de jaarschijf 2018. De mutaties worden hieronder toegelicht.

Route Arbeid (€ 35.482 nadeel)

Sinds 2015 nemen de Westerkwartiergemeenten en Noordenveld deel aan Route Arbeid. Doelgroep: jongeren uit het praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs. In 2017 is een evaluatie uitgevoerd waarna besloten is om meer capaciteit in te zetten hierop en de doelgroep te verbreden naar leerlingen uit Entreeonderwijs en de kosten hiervoor bedragen € 35.482 per jaar.

Taalhuizen (€ 11.119 nadeel)

Binnen het Westerkwartier wordt ingezet op het creëren van taalhuizen, een laagdrempelige ontmoetingsplek voor inwoners met een achterstand op het gebied van taal/rekenen en digitale vaardigheden. De kosten bedragen € 36.719 per jaar. In de Kadernota 2018-2021 was rekening gehouden met een uitzetting van de begroting van € 25.600. Dit betekent voor de Begroting 2018 een uitzetting van de begroting met € 11.119.

Ambitieplan Nienoord (€ 20.000 nadeel)

In de Kadernota 2018-2021 is de uitvoering van het Ambitieplan Nienoord opgenomen. Daarbij werd aangegeven dat de gemeente Leek een nog nader te bepalen bedrag voor zowel 2018 als 2019 beschikbaar stelt in de vorm van cofinanciering. In de Begroting 2018 is voor deze twee jaren € 20.000 per jaar opgenomen.

3. Overige bijstellingen (2018: € 127.917 nadelig)

Op basis van geactualiseerde inzichten hebben een aantal bijstellingen plaatsgevonden. Voor 2018 gaat het om aanpassingen voor een totaalbedrag van € 127.917 nadelig. De mutaties groter dan € 5000 worden hieronder toegelicht, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen beleidsmatige en financieel-technische bijstellingen en nieuwe investeringen.

- **Beleidsmatige bijstellingen**

Buurtbemiddeling (€ 12.717 nadeel)

Buurtbemiddeling is bedoeld als een vorm van bemiddeling in conflicten tussen burens, bewoners uit een buurt of wijk, onder leiding van twee onafhankelijke en onpartijdige bemiddelaars. Het doel is de burens weer met elkaar in gesprek te brengen, het onderlinge contact te herstellen en oplossingen te bedenken voor het conflict. In het Driehoeksoverleg Basisteam Ommelanden West is de wens uitgesproken om deze vorm van bemiddeling in te voeren voor de vier Westerkwartiergemeenten. De totale bijdrage van de gemeente Leek bedraagt € 38.500 voor drie jaar. Voor de jaarschijf 2018 betekent dit een uitzetting van de begroting met € 12.717.

Beschut werk nieuw (€ 11.250 nadeel)

Op 12 juli 2017 heeft het dagelijks bestuur van Novatec een besluit genomen over instroom nieuw beschut binnen het Westerkwartier. Het idee bestaat om nieuw beschut als Westerkwartiergemeenten gezamenlijk op te pakken. Immers m.i.v. 2019 gaat het om inwoners van de nieuwe gemeente. De totaal 14 plekken te realiseren per einde 2018 (8 einde 2017 en 6 einde 2018) worden dan ingevuld door inwoners van de toekomstige gemeente Westerkwartier, in plaats van de nu nog afzonderlijke gemeenten in het Westerkwartier. Dit idee is ontstaan omdat de gemeente Leek al boven haar quotum zit en de verwachting is dat het potentieel voor nieuw beschut niet in de verhouding staat met het voorgeschreven verplichte quotum per gemeente. De gemeente Noordenveld houdt haar eigen taakstelling. Voor de jaarschijf 2018 geeft dit een uitzetting van de begroting van € 11.250.

Centrumplannen Leek (€ 15.000 nadeel)

Bij de behandeling van de Kadernota 2018-2021 in de raad is toegezegd geld beschikbaar te stellen voor de ontwikkeling van activiteiten rondom het centrum van Leek.

Afscheid gemeente Leek (€ 50.000 nadeel)

Voor de overgang naar de nieuwe gemeente Westerkwartier en daarmee het afscheid van de oude gemeente Leek wordt nog nagedacht over de vorm van het afscheid. Daarbij zal aandacht zijn voor het afscheid van de inwoners van de gemeente Leek én voor het afscheid van de interne organisatie (medewerkers, college, raad). In de begroting is een bedrag van € 50.000 opgenomen.

Verhogingspercentage OZB van 3,1% naar 1,5% (€ 58.350 nadeel)

In de Kadernota 2018-2021 was uitgegaan van een verhoging van het tarief voor de OZB met de macronorm van 3,1%. In de begroting is deze verhoging teruggebracht naar 1,5%.

.

- **Financieel-technische bijstellingen**

Gemeentefonds (€ 23.273 voordeel)

De budgetaanpassing van € 23.273 voordeel is gebaseerd op de rekenmodellen van de Septembercirculaire 2017. Met ingang van 2018 wordt in plaats van 25% correctie van het accres uitgegaan van een vast bedrag van € 150.000 per jaar. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar onderdeel C Actuele ontwikkelingen Gemeentefonds

Zorgbudget Jeugd (€ 138.646 nadelig)

De uitgaven in de Kadernota 2018-2021 waren gebaseerd op de uitgaven ZIN/PGB 2016 met een actualisatie van de verdeelsleutel en het uitgangspunt van het solidair zijn van alle Groninger gemeenten. Ten opzichte van de kadernota wordt nu in de begroting een extra bedrag opgenomen van € 138.646. Dit bedrag is vooral gebaseerd op de procentuele toename zorgkosten 2017 op provinciaal niveau en er is rekening gehouden met solidariteit op Westerkwartierniveau (maar niet meer provinciaal). De RIGG heeft eind september 2017 een voorlopige maar nog te onzekere prognose 2017 afgegeven om hier onze budgetten voor 2018 volledig op af te kunnen stemmen. Indien de realisatie 2018 anders uitpakt dan geraamd, kan dekking worden gezocht binnen het sociaal domein en/of reserve Sociaal domein.

Bijdrage Wmo BG PGB/ZIN (€ 222.819 voordelig)

De uitgaven in de Kadernota 2018-2021 waren gebaseerd op de gemiddelde werkelijke uitgaven over 2015 en 2016. Voor 2017 lijkt het niveau van de uitgaven uit te komen op het niveau van 2016, waardoor een lagere bijdrage voor dit onderdeel opgenomen kan worden.

Bijdrage exploitatie Zwemkasteel Nienoord (€ 40.000 voordelig)

In de Kadernota 2018-2021 was een bedrag opgenomen van € 100.000 ter dekking van de exploitatiekosten van het Zwemkasteel. Dit op basis van het exploitatietekort over 2016. Hierbij was geen rekening gehouden met het feit dat er vanaf 2017 een subsidie beschikbaar gesteld wordt van € 40.000 per jaar. Dit is nu in mindering gebracht op het bedrag uit de kadernota.

Urentoerekening investeringen (€ 50.897 voordeel)

Bij de urentoerekening aan de investeringen is tot en met 2016 altijd uitgegaan van de, door het Ministerie van Financiën, verstrekte overheidstarieven. Deze overheidstarieven zijn inclusief kosten overhead. Bij de Begroting 2017 zijn op grond van de vernieuwde BBV-regels de kosten overhead specifiek berekend en deels toegerekend aan de grondexploitaties en investeringen. Bij de Begroting 2018 zijn deze urentoerekeningen geactualiseerd, waardoor er een voordeel ontstaat van € 50.897.

Salarissen en inhuur personeel (€ 172.202 nadeel)

Door de Vereniging Nederlandse Gemeenten en de vakbonden is begin juli 2017 een principeakkoord opgesteld voor een cao met een looptijd van 1 mei 2017 tot 1 januari 2019. De bekrachtiging van dit akkoord staat gepland begin oktober 2017. In het principeakkoord is de volgende loonontwikkeling opgenomen: Het salaris stijgt met 1% op 1 augustus 2017 en met 1,5% op 1 januari 2018. Dit zijn structurele salarisverhogingen. Het Individuele KeuzeBudget (IKB) stijgt met 0,5% op 1 december 2017 en met 0,25% op 1 juli 2018. In de Begroting 2018 is rekening gehouden met deze stijgingen en tezamen met een actualisatie van de uitgaven voor de inhuur van personeel levert dit voor de jaarschijf 2018 een nadeel op van € 172.202.

Rekenrente annuïtaire Materiële Vaste Activa (MVA) naar 3,5% (€ 46.399 nadeel)

Door nieuwe BBV-regels moet voor de annuïtaire Materiële Vaste Activa, indien er geen sprake is van projectfinanciering, de interne rekenrente gehanteerd worden. Met betrekking tot deze activa is er geen sprake van projectfinanciering. Aangezien de rekenrente lager is dan de oorspronkelijke gehanteerde rente nemen de afschrijvingen met € 46.399 toe.

Actualisatie dividend BNG en Enexis (€ 15.087 voordeel)

Op basis van de realisatie over 2016 kan de dividendopbrengst van het aandeel van de gemeente Leek in de BNG en Enexis in positieve zin worden bijgesteld met € 15.087.

- Investerings (kapitaallasten 2018 € 2897 nadeel)

Ten opzichte van de Kadernota 2018-2021 zijn bij de Begroting 2018 de volgende nieuwe investeringen opgenomen:

- Verbeteren wifi gemeentehuis € 12.500 (2017)
- Er ligt een voorstel voor het herverkavelen van de Droomeilanden in Oostindie. Hiervoor is een extra rioleringskrediet benodigd van € 154.900 (2018).
- Voor een toekomstbestendige en leefbare dorpskern van Tolbert wordt een krediet van € 200.000 beschikbaar gesteld.
- Vanwege eerder benodigde bezuinigingen is het oorspronkelijke budget voor vervanging van onveilige en onherstelbare speelvoorzieningen gehalveerd. Daarmee is ook de uitvoering vertraagd en duurt het langer voor een vervangend speeltoestel wordt geplaatst of dat een speellocatie wordt vernieuwd. Dit kan ondervangen worden door het oorspronkelijke investeringsbudget weer te hanteren (2018: + € 45.000).
- Het dorp Zevenhuizen wil dat de voorzieningen voor de vele activiteiten en de sociale samenhang behouden blijft en heeft de wens om voorzieningen samen te voegen in één gebouw. Hierbij dient men te denken aan cultuur, onderwijs, sport en gezondheid, die de leefbaarheid van het dorp duurzaam versterken. Voor het jaar 2018 is een onderzoekskrediet begroot van € 64.000.

De optelsom van onderdeel A levert het volgende resultaat op voor de jaarschijven 2018 tot en met 2021:

2018	2019	2020	2021
€ 11.512	- € 7.104	- € 214.693	€ 125.247

B. Ramingsregels en uitgangspunten Begroting 2018

Herindeling

Voor het opstellen van deze Begroting is als algeheel uitgangspunt genomen dat er sprake is van een voortzetting van de bestaande situatie los van de herindeling. We zijn verplicht om een meerjarenbeeld los van de herindeling aan te geven. Op moment van de herindeling worden de begrotingen van de Westerkwartiergemeenten samengevoegd.

Algemene uitkering

In kader van harmonisatie binnen het Westerkwartier is de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds in constante prijzen geraamd (in plaats van lopende prijzen). Dit betekent dat vanaf jaarschijf 2019 geen rekening wordt gehouden prijsindexatie in de ontvangsten Gemeentefonds.

Lonen

Door de Vereniging Nederlandse Gemeenten en de vakbonden is begin juli 2017 een principeakkoord opgesteld voor een cao met een looptijd van 1 mei 2017 tot 1 januari 2019. De bekrachtiging van dit akkoord staat gepland begin oktober 2017. In het principeakkoord is de volgende loonontwikkeling opgenomen: Het salaris stijgt met 1% op 1 augustus 2017 en met 1,5% op 1 januari 2018. Dit zijn structurele salarisverhogingen. Het Individuele KeuzeBudget (IKB) stijgt met 0,5% op 1 december 2017 en met 0,25% op 1 juli 2018. In de Begroting 2018 is rekening gehouden met deze stijgingen, evenals met de toekenning van periodieke verhogingen.

Uitgaven

In principe wordt de 0-nullijn gehanteerd, tenzij er door middel van contracten, besluitvorming (college en raad) of de jaarrekening aangetoond kan worden dat de raming verhoogd moet worden.

Subsidies

Voor de loonkosten gesubsidieerde instellingen is een indexering toegepast voor 2018 van 1,3% op basis van de ontwikkeling van het Consumentenprijsindexcijfer van het CBS (stand per eerste werkdag van september 2017). Bij de Kadernota 2018-2021 was hiervoor indicatief 1,6% meegenomen.

Afvalstoffenheffing/rioolheffing

Het uitgangspunt is een 100% kostendekkendheid van de tarieven voor afvalstoffenheffing en rioolheffing.

Investerings

Aan investeringen worden rente en afschrijving toegerekend. Met ingang van 2009 worden de kapitaallasten verbonden aan nieuwe investeringen met een jaar vertraging in de begroting verwerkt. De kapitaallasten van de investeringen in 2018 worden dus pas in 2019 in de begroting verwerkt.

Omslagrente

De omslagrente wordt gebruikt om rentelasten die horen bij investeringen toe te rekenen aan de taakvelden. Bij het bepalen van de omslagrente hanteert gemeente Leek de door commissie BBV opgestelde notitie Rente 2017 die in juli 2016 is verschenen. Dit percentage mag je afronden op veelvouden van 0,5% binnen een marge van 0,5%. In deze begroting wordt uitgegaan van een omslagpercentage van 3,5% (was 3,98%).

Grondexploitatie, toegerekende rente

Er wordt uitgegaan van een rentepercentage van 3,30% (was 3,65%) om de externe rentelasten te kunnen toerekenen aan de grondexploitaties. Dit op basis van de nieuwe BBV-richtlijnen voor grondexploitaties.

Rentetoevoeging aan reserves

Voorheen werd er ook rente aan reserves toegevoegd. Vanwege de aanbeveling vanuit de vernieuwde BBV wordt met ingang van Begroting 2017 geen rente toegerekend aan de reserves.

Externe rentepercentages

Met betrekking tot nieuw aan te trekken externe financiering en de hierbij horende rentepercentages is als vertrekpunt genomen het Centraal Economisch Plan 2017 (publicatie 24 maart 2017) van het Centraal Plan Bureau. Ten opzichte van de hierin genoemde percentages is een voorzichtigheidsbuffer van 0,5% opgenomen. Met betrekking tot de kortlopende rente is daarnaast rekening gehouden met de contractuele afgesproken opslag. Voor jaarschijf 2018 wordt bij een kortlopende lening uitgegaan van een rentepercentage van 0,7% en voor een langlopende lening wordt gerekend met een rentepercentage van 1,2%.

C. Actuele ontwikkelingen Gemeentefonds

De uitkeringen uit het Gemeentefonds vormen een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente Leek. Hieronder wordt eerst ingegaan op de landelijke ontwikkelingen en vervolgens op de financiële vertaalslag ervan naar de gemeente Leek. Beide onderdelen zijn met name gebaseerd op de Septembercirculaire Gemeentefonds 2017.

Landelijke ontwikkelingen (ten opzichte van Kadernota 2018-2021/Meicirculaire 2017)

Beleidsarm

De Septembercirculaire 2017 heet beleidsarm te zijn. Wel is in de Miljoenennota 2018 door het demissionaire kabinet een aantal maatregelen opgenomen die een doorwerking hebben naar het gemeentefonds. De plannen van het nieuwe kabinet zijn niet verwerkt in deze begroting.

Generieke Digitale Infrastructuur (GDI)

Door het Rijk is besloten dat de gemeente als gebruiker van DigiD en MijnOverheid ook gaat bijdragen in de kosten. Dit op basis van het profijtbeginsel. Qua systematiek heeft het Rijk met de VNG afgesproken dat er in 2018 een structurele verlaging van de algemene uitkering gaat plaatsvinden. Momenteel is het exacte bedrag nog niet bekend. Het effect wordt derhalve meegenomen in de Meicirculaire 2018. Bij een eerste schatting door de VNG werd een bedrag van € 20 miljoen genoemd. Ook heeft de VNG gevraagd om compensatie, helaas heeft dit tot heden nog geen succes gehad.

Decentralisaties sociaal domein

- Per 2018 worden een viertal voorzieningen gefinancierd vanuit de begroting van het Ministerie van VWS. Het gaat hierbij om de kindertelefoon, vertrouwenswerk jeugd, anonieme hulplijn en doventolkvoorziening. Dit betekent een structurele uitname uit het budget Wmo van 15 miljoen en uit het budget Jeugd van 11,3 miljoen;
- Met betrekking tot de Wmo 2015 wordt er in 2018 eenmalig 27,8 miljoen beschikbaar gesteld als vervolg op de huidige subsidieregeling voor zorginfrastructuur. Hierbij worden er geen verplichtingen vanuit het Rijk overgedragen. Voor de periode vanaf 2019 wordt nog nader overleg met betrokkenen gevoerd hoe hieraan vervolg te geven;
- Voor de uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrechten wordt in 2018 eenmalig 35,6 miljoen onttrokken aan het budget Sociaal Domein. Hiervan heeft 23,7 miljoen betrekking op Wmo en 11,9 miljoen op Jeugd.

Accres

Een belangrijk onderdeel van de Algemene uitkering zijn de accresontwikkelingen. Met ingang van 2012 is de 'trap op, trap af'-systematiek opnieuw ingevoerd. Kort gezegd, komt het erop neer dat als het Rijk meer uitgeeft, wij als gemeente ook meer ontvangen. Technisch betekent het dat het Gemeentefonds is gekoppeld aan de ontwikkelingen van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven en ontstaat er een zogenaamd accres (groei Gemeentefonds). Dit accres wordt bij iedere circulaire herzien. In onderstaande tabel wordt het landelijk cumulatief verloop van het accres normeringssystematiek weergegeven vanaf de Meicirculaire 2016.

Cumulatief landelijk verloop accres (optelsom vanaf 2017)

Bedragen in € mln.

	2017	2018	2019	2020	2021
Mei 2016 circulaire	70	275	525	888	1.069
Sept. 2016 circulaire	188	608	1.008	1.438	1.779
Mei 2017 circulaire	258	928	1.451	1.880	2.271
Sept. 2017 circulaire	190	994	1.440	1.885	2.279
Verschil sept. 2017 en mei 2017	-68	67	-12	5	8

Voor 2017 is het accres met € 68 miljoen nadelig bijgesteld als gevolg van uitvoeringsmeevallers op de begroting van SZW. Daarnaast is er een vertraagd kasritme afgesproken voor enkele grote infrastructurele werken. Voor 2018 is het accres met € 135 miljoen positief bijgesteld waardoor tot en met 2018 cumulatief sprake is van een voordeel van € 67 miljoen. De positieve bijstelling ontstaat door hogere uitgaven voor de Belastingdienst, Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, onderwijs en veiligheid.

Gemeente Leek – jaarschijf 2018 (€ 23.273 voordelig)

Het in deze begroting gepresenteerde meerjarenverloop van het gemeentefonds is gebaseerd op de Septembercirculaire Gemeentefonds van 19 september 2017 en de daaronder liggende rekenmodellen. In het kader van harmonisatie in het Westerkwartier is, net zoals bij het opstellen van de afgelopen kadernota, uitgegaan van de rekenmodellen in constante prijzen in plaats van lopende prijzen.

	2018	2019	2020	2021
Rekenmodel Rijk juni 2017	€ 31.597.754	€ 31.650.940	€ 31.664.904	€ 31.727.667
Correctieregel Kadernota 2018-2021	-€ 150.000	-€ 150.000	-€ 150.000	-€ 150.000
Friciekostenvergoeding	€ 800.000	€ 0	€ 0	€ 0
Opgenomen in Kadernota 2018-2021	€ 32.247.754	€ 31.500.940	€ 31.514.904	€ 31.577.667
Rekenmodel Rijk sept 2017	€ 31.621.027	€ 31.625.298	€ 31.618.270	€ 31.639.584
Correctieregel Begroting 2018	-€ 150.000	-€ 150.000	-€ 150.000	-€ 150.000
Friciekostenvergoeding	€ 800.000	€ 0	€ 0	€ 0
Opgenomen in Begroting 2018	€ 32.271.027	€ 31.475.298	€ 31.468.270	€ 31.489.584
Verschil (Begroting 2018 - Kadernota 2018-2021)	€ 23.273	-€ 25.642	-€ 46.634	-€ 88.083

Ten opzichte van de Kadernota 2018-2021 is er sprake van een voordeel van € 23.273 in jaarschijf 2018. Dit ontstaat door de volgende mutaties:

1. Algemene uitkering € 92.007 voordelig
2. Integratie-uitkering Wmo € 5.138 voordelig
3. Integratie-uitkering sociaal domein € 73.872 nadelig

1. Algemene uitkering (€ 92.007 voordelig)

In de verdeling van de Algemene uitkering wordt er gewerkt met rekenmodellen op basis van verschillende indicatoren. Hierbij speelt de lokale hoeveelheid van een indicator en de vergoeding per indicator een rol. Ten slotte wordt het bedrag vermenigvuldigd met een uitkeringsfactor. Op basis van de rekenmodellen Septembercirculaire 2017 valt de Algemene uitkering voor de gemeente Leek € 92.007 hoger uit. Dit wordt met name veroorzaakt door het hierboven genoemde hogere accres. Het effect bedraagt circa € 64.000.

2. Integratie-uitkering Wmo (€ 5138 voordelig)

Met betrekking tot de Integratie-uitkering Wmo is er sprake van een voordeel van € 5138 als gevolg van actualisatie maatstafaantallen.

3. Integratie-uitkering Sociaal domein (€ 73.872 nadelig)

De onderdelen Wmo en Jeugd laten in 2018 respectievelijk een nadeel van € 42.415 en € 31.458 zien. Dit ontstaat door de hiervoor genoemde landelijke ontwikkelingen zoals de uitname voor landelijke voorzieningen en de bijdrage in uitvoeringskosten PGB. Er is geen sprake van een herverdelingseffect over de gemeenten. Zoals aangekondigd, zijn de maatstafgegevens volgens de Meicirculaire 2017 gehandhaafd.

Programma's

Programma 1 Werk en Inkomen

Programmadoel

Inwoners zijn economisch zelfredzaam, participeren sociaal en maatschappelijk in de samenleving. Hierbij ondersteunen en stimuleren wij vooral die burgers die niet op eigen kracht kunnen deelnemen.

Beleidskader

- Landelijke wetgeving: Participatiewet, Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW), Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ), het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen (Bbz), Wet sociale werkvoorziening (WSW), Wet kinderopvang.
- Re-integratieverordening Participatiewet 2015.
- Verordening loonkostensubsidie.
- Handhavingsverordening 2015.
- Verordening individuele inkomensvoorslag.
- Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW en IOAZ 2015.
- Verordening tegenprestatie.
- Verordening individuele studietoelage 2015.
- Verordening Wet inburgering.
- Beleidsnotitie bijzondere bijstand Leek, Marum en Noorderveen.
- Verordening Participatiefonds.
- Verordening tegemoetkoming gemeentelijke belastingen en heffingen.
- Vanaf oktober 2018 komt er een nieuwe systematiek bekostiging maatschappelijke begeleiding statushouders waardoor er sprake zal zijn van een jaarlijkse uitbetaling achteraf door het Rijk. Dit gebeurt nu nog op basis van maandelijkse declaraties.
- Meerkostenregeling.

Wat willen we bereiken?

Arbeidsparticipatie/maatschappelijke participatie

De inzet van het beleid is gericht op re-integratie en betaald werk. Voor mensen met enige beperking tot de arbeidsmarkt betekent dit het inzetten op scholing, participatie en/of sociale activering. Voor mensen met een (te) grote afstand tot de arbeidsmarkt wordt ingezet op maatschappelijk zinvolle participatie. Wij streven in elk geval de volgende doelen na:

- Cliënten begeleiden naar werk of via sociale activering laten deelnemen aan het maatschappelijke verkeer.
- Specifieke aanpak op jongeren tot 27 jaar.
- Het bieden van werk, op een al of niet beschermde werkplek aan alle inwoners die een indicatie hebben op grond van de WSW of anderszins een afstand tot de arbeidsmarkt hebben.
- Tegemoetkomingen in gemeentelijke belastingen en heffingen en in kosten van sociale, culturele en sportieve activiteiten voor de betreffende doelgroep.
- Tegemoetkoming in meerkosten voor inwoners met een chronische ziekte of beperking.
- Aanpak van laaggeletterdheid.
- Intensiveren van het armoedebeleid.

Novatec/NovaWork/ISD

- Afbouw/ombouw Novatec tot een kleine organisatie gericht op het bieden van beschermt werk.
- De samenwerking tussen ISD, Novatec, UWV en gemeenten Grootegast en Zuidhorn op de werkgeversbenadering wordt verder geïntensiveerd.
- In verband met de afname van het aantal mensen in de sociale werkvoorziening en mede in relatie tot de herindeling per 2019 zal duidelijk moeten worden hoe de Participatiewet in het Westerkwartier en Noorderveen georganiseerd wordt.
- Het verder ontwikkelen van het nieuw beschermt werk om te voldoen aan de wettelijke taakstelling.
- Vanwege de aanstaande herindeling in het Westerkwartier per 2019 moet er in 2017 duidelijkheid komen over de toekomst van de gemeenschappelijke regelingen ISD Noorderkwartier en Novatec. Afhankelijk van de uitkomsten daarvan zal duidelijk worden welke acties er in 2018 ondernomen moeten worden en welke kosten hiermee gemoeid zijn.

Inburgering

Wij streven naar een volwaardige en gelijkwaardige deelname van nieuwkomers aan de Leekster samenleving. Belangrijk daarbij is om statushouders op grond van taakstellingen door het Rijk te huisvesten.

Wat gaan we ervoor doen?

- De verbinding zoeken met andere decentralisaties zoals Wmo en Jeugdzorg.
- Blijven inzetten op actieve informatieverstrekking op geldende regels en voorzieningen van het minimaal beleid. De ervaringen en suggesties van gebruikers van voorzieningen daarbij meenemen.
- In het kader van de aanpak van laaggeletterdheid wordt ingezet op taalhuizen, zijnde laagdrempelige ontmoetingsplekken voor inwoners met een achterstand op het gebied van taal/rekenen/digitale vaardigheden.
- Vanaf 2017 ontvangt de gemeente via een integratie-uitkering extra middelen voor armoedebestrijding voor kinderen. Hiervoor worden extra maatregelen genomen ten behoeve van kinderen in armoede.
- Sinds 2015 nemen de Westerkwartiergemeenten en Noordenveld deel aan Route Arbeid. Doelgroep: jongeren uit het praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs. In 2017 is een evaluatie uitgevoerd waarna besloten is om meer capaciteit in te zetten hierop en de doelgroep te verbreden naar leerlingen uit Entree-onderwijs.
- Op 12 juli 2017 heeft het dagelijks bestuur van Novatec een besluit genomen over instroom nieuw beschut binnen het Westerkwartier. Het idee bestaat om nieuw beschut als Westerkwartiergemeenten gezamenlijk op te pakken. Immers m.i.v. 2019 gaat het om inwoners van de nieuwe gemeente. De totaal 14 plekken te realiseren per einde 2018 (8 einde 2017 en 6 einde 2018) worden dan ingevuld door inwoners van de toekomstige gemeente Westerkwartier, in plaats van de nu nog afzonderlijke gemeenten in het Westerkwartier.

Resultaatmeting

	Indicator/kengetal	Meetbaarheid (goed-matig-slecht)	Beïnvloedbaarheid (hoog-middel-laag)	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Begroting 2018
1.	Aantal uitkeringen ISD	goed	laag	424	432	437
2.	Aantal cliënten schuldhulpverlening	goed	middel	105	88	n.n.b.*
3.	Aantal aanvragen armoedebeleid/ Participatiefonds: - Aantal toegekend - Aantal afgewezen	goed	middel	641 627 14	702 646 56	n.n.b.
4.	Aantal mensen in beschut werken	goed	laag	72	2	6*
5.	Aantal gerealiseerde garantiebanen	middel	laag	80	16	n.n.b.
6.	Aantal banen per 1.000 inwoners 15-64 jaar	goed	laag	783,5	775,5	n.n.b.
7.	% kinderen in armoede	goed	laag	4,76%	n.n.b.	n.n.b.
8.	Netto arbeidsparticipatie (% van werkzame beroepsbevolking t.o.v. beroepsbevolking)	goed	laag	64,9	65,4	n.n.b.
9.	Personen met een bijstandsuitkering (aantal per 1.000 inwoners 18 jr. eo)	goed	laag	33,4	34,5	n.n.b.
10.	Lopende re-integratieuitkeringen (aantal per 1.000 inwoners van 15-64 jr.)	goed	middel	51,0	40,3	n.n.b.

*n.n.b. is nog niet bekend

Bron:

1 t/m 5. ISD

Voor de prestatie-indicatoren is gekeken naar indicatoren die op dezelfde wijze te meten zijn bij de vier Westerkwartiergemeenten.* Voor indicator 4 geldt dat dit de taakstelling betreft tot en met 2018.

6 t/m 10. Waarstaatjegemeente.nl (verplichte set indicatoren op grond van BBV).

Wat mag het kosten?

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting			Verschil 2018 en 2017
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
LASTEN	11.885.178	11.806.458	12.057.253	11.982.341	11.959.872	11.874.096	-250.795
BATEN	5.225.936	5.934.100	5.720.838	5.842.634	5.937.914	6.056.672	-213.262
Per saldo	-6.659.242	-5.872.358	-6.336.415	-6.139.707	-6.021.958	-5.817.424	-464.057

Programma 1 Werk en Inkomen Saldo (€ 464.057 nadeel)

De verwachte middeleninzet is ten opzichte van Begroting 2017 € 464.057 hoger. Dit bestaat uit € 250.795 hogere lasten en uit € 213.262 lagere baten. Hieronder worden de belangrijkste verschillen benoemd.

Lasten (€ 250.795 nadeel)

Directe lasten (€ 247.816 nadeel)

Het inbrengen van de Begroting 2018 ISD levert voor taakveld 6.3, Inkomensregelingen, een voordeel op van € 204.854. De lasten inzake meerkostenregeling en collectieve zorgverzekering (als onderdeel van de activiteit bijzondere bijstand) zijn komen te vervallen, aangezien deze uitgaven kunnen worden bekostigd uit het budget financiële tegemoetkoming binnen het sociaal domein.

Daarnaast is er binnen taakveld 6.3 extra geld beschikbaar voor subsidies minimabeleid en armoedebestrijding (armoedepact). Hierdoor ontstaat een nadeel van € 79.400.

Door het inbrengen van de Begroting 2018 Novatec onder taakveld 6.4, Begeleide participatie, ontstaat een nadeel van € 255.570. Hierbij is het participatiebudget WSW budgettair neutraal verwerkt; is de bijdrage in het exploitatietekort 2018 ingebracht en is er voor beschut werken (nieuw) separaat budget beschikbaar.

Binnen taakveld 6.5, Arbeidsparticipatie, is het werkdeel WWB geactualiseerd op basis van de Begroting 2018 ISD. Voor trajectbegeleiding is extra budget meegenomen. De lasten zijn gestegen met € 82.218. Verder is ten behoeve van Route Arbeid € 35.482 extra beschikbaar, waarmee meer capaciteit kan worden ingezet en de doelgroep worden verbreed.

Baten (€ 213.262 nadeel)

Het nadeel ontstaat met name door het inbrengen van de Begroting 2018 ISD. De budgetten BUIG en BBZ zijn op een lager niveau komen te liggen. Dit heeft een nadelig effect van € 226.762. Een klein voordeel wordt verkregen door de doeluitkering inzake beschut werken van € 13.500.

Samenstelling taakvelden Begroting 2018				
Taakveld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo
6.3	Inkomensregelingen	7.908.028	5.707.338	-2.200.690
6.4	Begeleide participatie	3.587.875	13.500	-3.574.375
6.5	Arbeidsparticipatie	561.350	0	-561.350
		12.057.253	5.720.838	-6.336.415

Programma 2 Zorg en Welzijn

Programmadoel

Wij willen de maatschappelijke participatie van inwoners vergroten en de persoonlijke ontwikkeling van kwetsbare groepen faciliteren, zodat inwoners (zo lang mogelijk) in staat worden gesteld zelfstandig te functioneren. Om dit mogelijk te maken, organiseren de gemeenten in het Westerkwartier een integrale uitvoering van ondersteuning en hulp op lokaal niveau.

Beleidskader

- Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo 2015).
- Jeugdwet.
- Wet publieke gezondheid.
- Verordening maatschappelijke ondersteuning 2017.
- Nadere regels maatschappelijke ondersteuning gemeente Leek 2017.
- Centrumregeling Beschermd wonen en opvang.
- Verordening jeugdhulp gemeente Leek 2017.
- Nadere Beleidsregels Jeugdhulp gemeente Leek 2017.
- Algemene subsidieverordening gemeente Leek 2006.
- Subsidieverordening peuteropvang.
- Nota Lokaal gezondheidsbeleid 2013-2016.
- Uitvoeringsplan Centrum voor Jeugd en Gezin 2018.
- Beleidsregels handhaving Wet kinderopvang januari 2014.
- Beleidsplan vernieuwing Sociaal Domein Westerkwartier.
- Visie Sociaal Domein Westerkwartier.
- Uitgangspuntennota Sociaal Domein Westerkwartier.
- Notitie Welzijn Nieuwe Stijl.
- Beleidskader mantelzorgwaardering en mantelzorgondersteuning.

Wat willen we bereiken?

- Zelfredzame inwoners in hun sociale omgeving uitgaande van hun eigen kracht.
- Professionele ondersteuning bieden met integrale benadering gericht op zelfredzaamheid van inwoners.
- Preventief vraaggericht beleid voor alle inwoners van 0-100 jaar.
- Transformatie van het sociale domein waarbij een verschuiving plaatsvindt van curatieve zorg naar preventieve ondersteuning.
- Creëren van een toegang waar alle inwoners met hun vragen terecht kunnen.

Wat gaan we ervoor doen?

Op het terrein van zorg en welzijn werken we met de gemeenten Marum, Grootegast en Zuidhorn samen aan beleid en uitvoering. Het Functioneel Model Westerkwartier dient sociaal domein breed als uitgangspunt voor onze ondersteuningsstructuur.

Per 1 januari 2015 vonden de drie decentralisaties plaats in het sociaal domein; de invoering van de Participatiewet, de Jeugdwet en de nieuwe Wmo. Na de 'harde' transitie per 2015 richten we ons voor de komende jaren op de transformatie van het sociaal domein. Op termijn willen we een beter, duurzaam, efficiënt en goedkoper ondersteunings- en hulpaanbod bieden aan onze inwoners en een structurele verschuiving realiseren van curatieve zorg naar preventieve ondersteuning. Samen met inwoners, verenigingen en organisaties werken we aan een samenleving waaraan iedereen vanuit eigen mogelijkheden een bijdrage levert. Omdat iedereen anders is, volstaat daarbij geen kant-en-klare oplossing. Maatwerk is nodig.

Mantelzorg

Vanwege de uitgebreidere rol voor de mantelzorger en van de gemeente voor mantelzorgondersteuning en mantelzorgwaardering heeft de gemeente per 2015 in het Gemeentefonds extra middelen beschikbaar gekregen. De mantelzorgers binnen het Westerkwartier worden ondersteund ter voorkoming van overbelasting en gewaardeerd voor begrip/erkenning vanuit de Westerkwartiergemeenten. Door middel van beleidskaders wordt per 2017 invulling gegeven aan dit onderwerp. Voor 2017 en 2018 is het uitvoeringsplan mantelzorg vastgesteld.

Jeugdhulp

De Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten (RIGG) is eind 2014 opgericht als ambtelijke organisatie ter ondersteuning en uitvoering van de inkoop van regionale jeugdhulp voor de 23 Groninger gemeenten. De belangrijkste taak van de RIGG is om goede jeugdhulp in te kopen tegen een betaalbare prijs en de juiste condities, en gemeenten adviserend te ondersteunen. Centraal daarbij staan het bewaken van de kwaliteit, het bevorderen van de transformatie van de jeugdhulp en het vernieuwen van de zorg in de beweging van zwaar naar licht.

In 2013 zijn in het Regionaal Transitiearrangement afspraken gemaakt voor de periode 2015 tot en met 2017. In 2017 is besloten om voor de periode 2018-2020 gezamenlijk met de andere Groninger gemeenten door te gaan met transformatie, inkoop en monitoring jeugdhulp. Ten aanzien van de financiële solidariteit is besloten om solidair te zijn op zeer specialistische, bovenregionale en landelijk ingekochte jeugdhulp. Ten aanzien van het inkoopbudget jeugdhulp ZIN en PGB is besloten om niet financieel solidair te zijn gedurende de periode 2018-2020.

Basisondersteuning

- Middels de opdracht basisondersteuning/één toegang, de kracht van de samenleving maximaal aanspreken en stimuleren. Aanvullend daarop een integrale ondersteuningsstructuur organiseren dichtbij en voor de inwoners van het Westerkwartier.
- Rechtstreeks MEE subsidiëren vanuit de Westerkwartiergemeenten.
- Subsidiëren professionele organisaties zoals SPiNN, De Schutse, GGD, Slachtofferhulp, MEE Groningen etc.
- Subsidiëren vrijwilligersorganisaties zoals Humanitas, Hulpkring, kledingbank, voedselbank etc.
- Doorontwikkeling van het Centrum voor Jeugd en Gezin en daarbij de aansluiting zoeken met de andere domeinen.
- In samenhang met bestaande initiatieven en waar mogelijk bestaande budgetten extra inzetten op burgerparticipatie
- Subsidiëren van projecten waarbij een verschuiving plaatsvindt van geïndiceerde zorg naar voorliggende voorzieningen (Open inloop, mensen met lichte dementie en Thuisadministratie van Humanitas en school als wijk op het mbo).

Individuele ondersteuning

- Verstrekken van individuele maatwerkvoorzieningen.
- Contractbeheer met leveranciers Wmo-voorzieningen.
- In stand houden van de Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten (RIGG) en contacten onderhouden met de aanbieders van jeugdhulp.

Wmo-vervoer

- In de tweede helft van 2017 is er een Europese aanbesteding geweest van het collectief Wmo-vervoer als onderdeel van de aanbesteding Publiek Vervoer. Op basis van de uitkomsten van die aanbesteding moet blijken welke vervoerder in het voorjaar 2018 het Wmo-vervoer in het Westerkwartier gaat verzorgen en of dit nieuwe contract financiële consequenties heeft.

Gezondheidsbeleid

- Handhaving kinderopvang uitvoeren.

Beschermd wonen

Voor beschermd wonen geldt een lichte publiekrechtelijke gemeenschappelijke regeling. Voor de uitvoering van de Centrumregeling Beschermd wonen en opvang hebben de Groninger gemeenten afspraken gemaakt met centrumgemeente Groningen. Door het uitvoeren van het programma beschermd wonen en opvang willen we het volgende bereiken: het bieden van onderdak en begeleiding aan personen met een psychiatrische aandoening. Vanaf 2020 zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor beschermd wonen en opvang en ontvangen dan ook rechtstreeks de middelen uit het Gemeentefonds. Richting 2020 bereiden de gemeenten in de provincie Groningen zich gezamenlijk voor op deze decentralisatie. De Groninger gemeenten ontvangen hiervoor in de jaren 2017 tot en met 2019 van de centrumgemeente Groningen jaarlijks een bedrag dat geprognosticeerd is als vrijval van middelen die deze centrumgemeente voor dit doel ontvangt van het Rijk. Voor 2018 ligt de nadruk op het uitwerken van het meerjarenprogramma van beschermd wonen naar wonen met begeleiding op maat (2015-2019). Een onderdeel daarvan betreft een duidelijker verbinding tussen de regiogemeenten, de centrale toegang en het programma Beschermd wonen en opvang.

Burgerinitiatieven

Bij de Kadernota 2018-2021 is € 50.000 beschikbaar gesteld voor het ontwikkelen van burgerinitiatieven. Op basis van de kaders die door de raad zijn meegegeven (verbinding leggen met Gezond in Leek, 1 toegang, burgerpanel) is hiervoor eind 2017 een aanpak uitgewerkt om in 2018 deze middelen volgens een aantal criteria beschikbaar te stellen voor burgerinitiatieven.

School als wijk

De afgelopen twee jaar is het project School als wijk vanuit de regionale Voortijdig SchoolVerlaters (VSV)-middelen gefinancierd. Dit project wordt op basis van een evaluatie voortgezet. De insteek is preventief, snel en dichtbij maatregelen te kunnen nemen om zodoende zwaardere zorg/ondersteuning te voorkomen of uit te stellen. Er is een bedrag van € 27.225 beschikbaar voor 2018.

Niet-geïndiceerde dagopvang voor mensen met dementie

Vredewold gaat starten met niet-geïndiceerde dagopvang voor mensen met lichte dementie onder de noemer Open inloop als voorliggende voorziening. Verwachting hierbij is dat er een verschuiving gaat plaatsvinden van geïndiceerde dagopvang naar de laagdrempelige voorziening. De Open inloop wordt begeleid door een professionele kracht en vrijwilligers en er is een bedrag van € 17.637 beschikbaar.

Ondersteuning bij thuisadministratie

Humanitas voert het project thuisadministratie en armoede uit in het Westerkwartier. De totale kosten in het Westerkwartier zijn € 54.000 voor de coördinator die de vrijwilligers begeleidt. De gemeente Leek levert hierin een aandeel van € 19.669. Het project past binnen de visie op het sociaal domein en heeft een belangrijk aandeel in de transformatie.

Resultaatmeting

	Indicator/kengetal	Meetbaarheid (goed-matig-slecht)	Beïnvloedbaarheid (hoog-middel-laag)	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Begroting 2018
1.	Jongeren met een delict voor de rechter (% 12 t/m 21-jarigen)	goed	laag	1,12	n.n.b.	n.n.b.
2.	Jeugdwerkloosheid (% 16 t/m 22-jarigen)	goed	laag	1,94	n.n.b.	n.n.b.
3.	Jongeren met jeugdhulp (% tot 18 jaar)	goed	laag	12,1	12,0	n.n.b.
4.	Jongeren met jeugdbescherming (% tot 18 jaar)	goed	laag	1	0,9	n.n.b.
5.	Jongeren met jeugdreclassering (% tot 18 jaar)	goed	laag	0,5	0,5	n.n.b.
6.	Clënten met maatwerkarrangement Wmo (aantal per 1.000 inwoners)	goed	laag	70	73	n.n.b.

Bron:

1 t/m 6. Waarstaatjegemeente.nl (verplichte set indicatoren op grond van BBV)

Wat mag het kosten?

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting			Verschil 2018 en 2017
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
LASTEN	11.450.428	11.453.278	12.945.381	12.754.272	12.766.332	12.516.899	-1.492.103
BATEN	575.264	312.283	715.482	715.482	715.482	453.289	403.199
Per saldo	-10.875.164	-11.140.995	-12.229.899	-12.038.790	-12.050.850	-12.063.610	-1.088.904

Programma 2 Zorg en Welzijn Saldo (€ 1.088.904 nadeel)

De verwachte middeleninzet is ten opzichte van de primaire Begroting 2017 € 1.088.904 hoger. Dit bestaat uit € 1.492.103 hogere lasten en uit € 403.199 hogere baten. Hieronder worden de belangrijkste verschillen benoemd.

Lasten (€ 1.492.103 nadeel)

De lasten nemen toe met € 1.492.103. Hieronder worden de belangrijkste verschillen benoemd.

Salariskosten Maatwerkvoorzieningen en Burgerparticipatie (€ 81.695 nadeel)

De salariskosten inzake Maatwerkvoorzieningen Wmo en burgerparticipatie nemen toe met € 81.695 met name als gevolg van tijdelijke inhuur personeel.

Nieuwe subsidieverstrekingen (€ 56.717 nadeel)

Ten opzichte van jaarschijf 2017 zijn de volgende subsidieverstreking toegevoegd:

- Subsidie openinloop met mensen met lichte dementie € 17.405
- Subsidie School als wijk € 25.485
- Subsidie project thuisadministratie en armoede Westerkwartier € 13.827

Burgerinitiatieven (€ 50.000 nadeel)

Bij de Kadernota 2018-2021 is € 50.000 beschikbaar gesteld voor het ontwikkelen van burgerinitiatieven.

Wmo - huishoudelijke verzorging (€ 408.889 nadeel)

Als gevolg van een uitspraak van de Centrale Raad van Beroep over de verantwoordelijkheid van gemeenten voor de hulp bij het huishouden is vanaf 1 juli 2017 in de vier Westerkwartiergemeenten de hulp bij het huishouden basis ingevoerd als nieuwe maatwerkvoorziening onder de Wmo. Hierdoor neemt de middeleninzet met betrekking tot Wmo - huishoudelijke verzorging toe.

GIDS-gelden (€ 52.133 voordeel)

Gemeente Leek ontvangt via het Gemeentefonds in de periode 2018-2021 jaarlijks € 49.867. Dit bedrag is ook opgenomen in de begroting. Ten opzichte van 2017 betekent het een verlaging van het budget met € 52.133.

Sociaal domein, onderdeel Participatie, Taalhuizen (€ 36.719 nadeel)

Binnen het Westerkwartier wordt ingezet op het creëren van taalhuizen, een laagdrempelige ontmoetingsplek voor inwoners met een achterstand op het gebied van taal/rekenen en digitale vaardigheden. Dit betekent een uitzetting van de begroting met € 36.719.

Sociaal Domein, onderdeel Jeugd (€ 606.050 nadeel)

Binnen Jeugd is er sprake van een hogere middeleninzet van € 606.050. De primaire Begroting 2017 was gebaseerd op basis van beschikbaar budget. Nu zijn de uitgaven Jeugd (exclusief uitvoeringskosten) gebaseerd op basis van realisatie 2016. Hierbij is er rekening is gehouden met solidariteit op Westerkwartierniveau (met uitzondering van deel provinciaal ingekocht), een verschuiving naar het voorliggende veld en een buffer van € 210.000 voor extra lasten. Dit betekent ten opzichte van 2017 een nadeel € 606.050.

Sociaal domein, onderdeel Wmo BG/AWBZ (€ 622.391 voordeel)

Binnen Wmo/AWBZ is er sprake van een lagere middeleninzet van € 622.391. Dit ontstaat door aanpassing van de verwachte lasten voor PGB Wmo BG en Zorg in Nature Wmo BG. Deze lasten zijn nu gebaseerd op realisatie 2016 en prognose 2017. Daarbij is er een buffer van € 125.000 gehanteerd voor extra lasten (bijvoorbeeld voor eventuele tariefaanpassingen).

Sociaal Domein, Uitvoeringskosten/Versterking voorkant (€ 620.557 nadeel)

Er is sprake van een hogere middeleninzet van € 620.557. Hiervan heeft € 295.000 betrekking op de versterking voorkant met betrekking praktijkondersteuners huisarts, basisteams en decentralisatie toegang GGD. Deze lasten zaten voorheen bij onderdeel 2 Jeugd ZIN/PGB. Daarnaast nemen de kosten met betrekking tot CJG met € 142.000 toe. Ook nemen de apparaatskosten met € 183.000 toe waarvan € 125.000 tijdelijke inhuur betreft.

Beschermd Wonen (€ 262.193 nadeel)

Met betrekking tot een Beschermd Wonen wordt een vrijval van € 262.193 verwacht op provinciaal niveau. Tegenover deze vrijval wordt een stelpost van € 262.193 opgenomen om uitvoering te geven aan de decentralisatie en transformatie van Beschermd Wonen naar het lokale niveau.

Baten (€ 403.199 voordeel)

De baten nemen met € 403.199 toe. Hieronder staan de belangrijkste afwijkingen vermeld.

Beschermd Wonen (€ 262.193 voordeel)

Beschermd Wonen wordt uitgevoerd door centrumgemeente Groningen. Mits het budget Beschermd Wonen het toelaat, komt een onderuitputting ten goede aan de Groninger gemeenten.

Dit ten gunste van de decentralisatie en transformatie van Beschermd Wonen naar het lokale niveau. Voor 2018 wordt een vrijval van € 262.193 verwacht. Hier staat een stelpost tegenover.

Eigen bijdrage Wmo - huishoudelijke hulp (€ 93.804 voordeel)

De eigen bijdragen inzake Wmo - huishoudelijke hulp gaan naar verwachting met € 93.804 omhoog. Dit als gevolg van invoering hulp bij huishouden basis.

Detacheringsopbrengst (€ 31.489 voordeel)

De detacheringsopbrengst neemt met € 31.489 toe als gevolg van doorbelasting salariskosten aan de andere Westerkwartiergemeenten. In dit geval betreft het de contractmanager Sociaal domein.

Samenstelling taakvelden begroting 2018				
Taakveld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.621.152	109.865	-1.511.287
6.2	Wijkteams	871.470	12.000	-859.470
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	433.557	1.000	-432.557
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	3.825.043	330.424	-3.494.619
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	4.493.226	0	-4.493.226
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	294.731	262.193	-32.538
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	647.972	0	-647.972
7.1	Volksgezondheid	758.230	0	-758.230
		12.945.381	715.482	-12.229.899

Programma 3   Onderwijs

Programmadoel

Wij willen dat alle inwoners, van jong tot oud, voldoende mogelijkheden hebben om zich te scholen, te vormen en te ontplooiën.

Beleidskader

- Wet op het primair onderwijs.
- Wet op het voortgezet onderwijs.
- De Leerplichtwet 1969 en de Wet regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten.
- Wet educatie en beroepsvorming.
- Raadsbesluit Op overeenstemming gericht overleg lokaal onderwijsbeleid.
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Leek 2015.
- Verordening leerlingenvervoer gemeente Leek 2015.
- Wet ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie.
- Beleidsnotitie doelgroep bepaling en toeleiding naar het VVE Westerkwartier.
- Regionaal Integraal Huisvestingsplan Onderwijs.

Wat willen we bereiken?

Ouders en verzorgers zijn primair verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kinderen. Wij willen samen met de ouders/verzorgers, het onderwijs en de andere maatschappelijke partners kinderen en jongeren stimuleren tot zelfstandigheid. Op termijn dienen zoveel mogelijk leerlingen een afgeronde opleiding te hebben, en bij voorkeur zelfstandig in een eigen inkomen te voorzien. In het kader van het Passend Onderwijs is het streven voor alle leerlingen een passend plek te vinden, zonder thuiszitters.

De brede-schoolgedachte blijft een stevig uitgangspunt, met onder meer bibliotheek op school, kinderopvang en peuteropvang in samenwerking met het onderwijs, en in of bij scholen. Door de gezamenlijke betrokkenheid en medeverantwoordelijkheid kan het kostenbewustzijn groeien.

Wat gaan we ervoor doen?

Bij het opstellen van nieuwe verordeningen en beleid inzake onderwijs- en jeugdgerelateerde zaken werken we samen met de andere Westerkwartiergemeenten, Noordenveld en de schoolbesturen.

Lokaal onderwijsbeleid

Het Passend Onderwijs en de Jeugdwet hebben hun invoeringsperiode achter de rug. Gemeenten en schoolbesturen hebben afspraken gemaakt over de afstemming van de ondersteuningsplannen van de samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs op de jeugdplannen van de gemeenten. In het Regionaal Overleg Gemeenten Onderwijs (ROGO) zijn zorgroutes afgesproken en vindt afstemming plaats tussen onderwijs, voorschoolse voorzieningen en jeugdhulp op regionaal niveau. De basisvoorzieningen - scholen, voorschoolse voorzieningen en CJG - moeten goed functioneren. Naast het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs zijn de overgangen met de voorschoolse periode en het mbo belangrijk. Er komen in regionaal verband onderwijszorgarrangementen op maat.

Onderwijshuisvesting

In 2016 is een nieuw Regionaal Integraal Huisvestingsplan Onderwijs Westerkwartier opgesteld voor de periode 2017-2020. In de Kadernota 2018-2021 was een voorbereidingskrediet van € 200.000 opgenomen voor de vormgeving van de nieuwe, permanente bredeschool in Oostindie. Om de scholen (bijna) energie-neutraal en 'fris' te maken, is in 2018 € 500.000 bijgeraamd en voor de gymzaal is dat € 100.000. Het budget voor infrastructurele maatregelen is verhoogd met € 225.000. Voor het jaar 2019 is € 1.256.640 toegevoegd voor de scholen en € 184.000 voor de gymzaal. Voor het meebouwen van een kinderdagverblijf in de bredeschool wordt in 2018 € 250.000 en in 2019 € 513.325 meegefinancierd. De investering wordt via de huurterugontvangen, met tevens een eigen investering. De planning is om het gebouw in het schooljaar 2019-2020 in gebruik te nemen.

Met de rsg de Borgen wordt gesproken over toekomstige onderwijshuisvestingsplannen voor het voortgezet onderwijs. Hierbij worden primair de huidige gebouwen, de Lindenburg, de Nijeborg en de Oldeborg, betrokken.

Leerplicht/regionaal meld- en coördinatiepunt (RMC)

Het leerplichtbureau BLOK voert de leerplicht en RMC-functie uit voor de vier gemeenten in het Westerkwartier. Naast deze wettelijke taken neemt BLOK deel aan overleggen met gemeenten, CJG, basisscholen en voortgezet onderwijs, route arbeid, project crisisopvang en Passend Onderwijs. Ze verzorgt het aanschrijven van nieuwe leerlingen en gaat op huisbezoek bij voortijdig schoolverlaters. De BLOK-medewerkers scholen zich voortdurend bij in het begeleiden en adviseren van leerlingen in de knel.

Leerlingenvervoer

De vier Westerkwartiergemeenten en Noordenveld hebben gezamenlijk een Verordening leerlingenvervoer opgesteld. In Westerkwartierverband wordt gewerkt aan een goede afstemming tussen passend onderwijs, jeugdhulpverlening, lokaal loket en het leerlingenvervoer.

In de tweede helft van 2017 is er een Europese aanbesteding geweest van het leerlingenvervoer als onderdeel van de aanbesteding publiek vervoer. Op basis van de uitkomsten van die aanbesteding moet blijken welke vervoerder per schooljaar 2018-2019 het leerlingenvervoer in het Westerkwartier gaat verzorgen en of dit financiële consequenties heeft.

Maatschappelijke stage

De scholen voor voortgezet onderwijs in het Westerkwartier en Noordenveld organiseren maatschappelijke stages (MAS) voor hun leerlingen. De gemeente Leek subsidieert deels de inzet van de MAS-coördinatoren met een bedrag van € 12,50 per leerling. De leerlingen maken kennis met vrijwilligerswerk en leren verantwoordelijkheden te dragen. In het kader van de pedagogische civil society en de participatiemaatschappij is het goed om de jongeren als vrijwilligers actief te laten zijn.

Voor- en vroegschoolse educatie (VVE)

De onderwijsachterstandenperiode is met een jaar verlengd tot en met 2018. Hiermee ontvangen we voor 2018 net als in 2017 extra middelen voor het verhogen van het taalniveau van pedagogisch medewerkers naar 3F (mbo 4 of havo) die werken in de voorschoolse educatie en het vormgeven van een kwalitatief goed aanbod voor doelgroepkinderen. In 2018 blijven we ons inzetten voor voldoende en kwalitatief goede kindplaatsen met voorschoolse educatie voor doelgroepkinderen met een achterstand. Daarbij blijven we de invulling van VVE met de voorschoolse voorzieningen en de schoolbesturen op elkaar afstemmen, zo mogelijk in Westerkwartierverband.

Bibliotheekwerk

In de nieuwe Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) (kortweg bibliotheekwet) is de verantwoordelijkheid van de gemeente voor het lokale bibliotheekwerk vastgelegd. De lokale bibliotheekvoorzieningen moeten voldoen aan vijf maatschappelijke functies, zoals het ter beschikking stellen van kennis en informatie, het bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie en het bevorderen van lezen. Op provinciaal niveau wordt gewerkt aan een gezamenlijke uitvoeringsopdracht voor het gemeentelijk bibliotheekwerk per 1 januari 2018. Hieruit volgt een andere subsidieverhouding tussen de gemeente en Biblionet per 2019. Het jaar 2018 zal als overgangsjaar voor de nieuwe werkwijze gelden. Eventuele financiële consequenties vinden hun effect in de begroting 2019.

Resultaatmeting

	Indicator/kengetal	Meetbaarheid (goed-matig-slecht)	Beïnvloedbaarheid (hoog-middel-laag)	Realisatie 2015	Realisatie 2016*	Begroting 2018
1.	Aantal verzuimmeldingen	goed	middel	Schooljaar 2015/2016 65 verzuimmeldingen (leerplicht) 9 verzuimmeldingen (RMC)		Schooljaar 2016/2017 n.n.b.
2.	Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	goed	middel	0,31	0,31	n.n.b.
3.	Relatief verzuim (aantal per 1.000 inwoners)	goed	middel	25,59	19,65	n.n.b.
4.	% voortijdige schoolverlaters	goed	middel	Schooljaar 2015/2016: 0,83% (15 jongeren)		Schooljaar 2016/2017 n.n.b.
5.	Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (VSV'ers) in % deelnemers aan het vo- en mbo-onderwijs	goed	middel	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
6.	Aantallen leerlingenvervoer Taxi Taxi met eigen vervoer Eigen vervoer Openbaar vervoer	goed	laag	Schooljaar 2015/2016 96 0 9 0	Schooljaar 2016/2017 97 0 11 0	Schooljaar 2017/2018 81 10 6 0

Bron:

1. Registratie Leerplichtbureau
2. Waarstaatjegemeente.nl (verplichte set indicatoren op grond van BBV)
3. Waarstaatjegemeente.nl (verplichte set indicatoren op grond van BBV)
4. Registratie Leerplichtbureau
5. Waarstaatjegemeente.nl (verplichte set indicatoren op grond van BBV)
6. Administratie gemeente Leek

* Deze gegevens waren bij het opstellen van de begroting nog niet ontvangen van het Leerplichtbureau BLOK.

Wat mag het kosten?

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting			Verschil 2018 en 2017
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
LASTEN	1.979.104	2.284.677	2.234.394	2.298.448	2.505.521	2.396.514	50.283
BATEN	34.101	51.777	130.038	137.477	95.852	95.184	78.261
Per saldo	-1.945.003	-2.232.900	-2.104.356	-2.160.971	-2.409.669	-2.301.330	128.544

Programma 3 Onderwijs Saldo (€ 128.544 voordeel)

De verwachte middeleninzet is ten opzichte van begroting 2016 € 128.544 lager. Dit bestaat uit € 93.744 lagere lasten en uit € 34.800 hogere baten. Hieronder worden de belangrijkste verschillen benoemd.

Lasten (€ 50.283 voordeel)

Toerekening salariskosten (€ 16.614 nadeel)

Er is in 2018 voor € 16.614 meer aan salariskosten toegerekend aan de onder dit programma vallende taakvelden.

Directe lasten (€ 66.833 nadeel)

De subsidie peuteropvang is verhoogd met € 7840. Het betreft hier een compensatie voor de verlaagde baten inzake ouderbijdragen evenals een geldelijke ondersteuning voor twee extra dagdelen voor doelgroepkinderen. Verder is er € 7500 budget opgenomen voor de in rekening gebrachte servicekosten voor de peuterspeelzaalruimte binnen het multifunctioneel centrum Gaveborg. Voor de lokale omroep, Radio Westerkwartier, levert de gemeente Leek een bijdrage van € 8032. Ten slotte is er extra budget van € 43.461 voor het verhogen van het taalniveau van pedagogisch medewerkers.

Toerekening huisvestingskosten (€ 17.630 voordeel)

De toerekening is, op basis van de reeds in 2017 verantwoorde lasten, geactualiseerd. Er wordt minder aan huisvestingskosten ingezet ten behoeve van taakveld 4.2 Onderwijshuisvesting.

Toerekening kapitaallasten (€ 117.824 voordeel)

Er is in 2018 voor € 117.824 minder aan kapitaallasten toegerekend. In 2017 is er een nieuw investeringskrediet beschikbaar gekomen, namelijk € 100.000 zijnde een voorbereidingskrediet nieuwbouw bredeschool Oostindie. De kapitaallasten verbonden aan deze investering komen met ingang van 2018 ten laste van de begroting. Verder is de afschrijvingsmethode gewijzigd voor twee investeringen in onderwijshuisvesting (van annuïtair naar lineair) hetgeen een nadelig effect sorteert.

Tegenover deze nadelige effecten levert een lager omslagpercentage in combinatie met een lagere boekwaarde per 1 januari 2018 een voordeel op. Per saldo zijn de kapitaallasten 2018 lager geworden.

Baten (€ 78.261 voordeel)

Voor de gemeentelijke inbreng in de projectleiding nieuwbouw bredeschool Oostindie worden kosten gedeclareerd bij Stichting Westerwijs. Voor 2018 is hiervoor € 36.000 budget ingebracht in de begroting.

Voor 2018 ontvangen we extra middelen voor het verhogen van het taalniveau van pedagogische medewerkers, die werken in de voorschoolse educatie en het vormgeven van een kwalitatief goed aanbod voor doelgroepkinderen. Het hierdoor ontstane voordeel bedraagt € 43.461.

Samenstelling taakvelden begroting 2018				
Taakveld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo
4.1	Openbaar basisonderwijs	101.344	0	-101.344
4.2	Onderwijshuisvesting	1.263.691	36.000	-1.227.691
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	601.808	94.038	-507.770
5.6	Media	267.551	0	-267.551
		2.234.394	130.038	-2.104.356

Investeringskredieten 2018-Onderwijs		
Taakveld	Omschrijving	Bedrag
LASTEN		
	Nieuwbouw bredeschool Oostindie	€ 200.000
	Bijraming bredeschool Oostindie cf. BENG	€ 500.000
	Infrastructuur bredeschool Oostindie	€ 275.000
	Nieuwbouw kdv/psz/bsz in bredeschool Oostindie	€ 250.000

Programma 4 Ruimtelijke ontwikkeling en Volkshuisvesting

Programmadoel

Wij vinden leefbare en vitale dorpen belangrijk.

Beleidskader

Het beleid van de gemeente Leek voor dit programma is vastgelegd in de volgende documenten:

- Notitie Kaders en voornemens accommodatiebeleid, d.d. 13 juni 2005 en de hierop volgende jaarlijkse voortgangsrapportages.
- Welstandsnota gemeente Leek.
- Toelichtingen van de vigerende bestemmingsplannen en beeldkwaliteitsplannen.
- Intergemeentelijke structuurvisie (IGS) Leek-Roden.
- Woonvisie Westerkwartier 2015-2020.
- Gemeentelijke ontwikkelingsvisie, 2011.

Wat willen we bereiken?

- Voldoende en kwalitatief goede woonruimte voor inwoners van de gemeente Leek.
- Er wordt meegewerkt aan en mede inhoud gegeven aan provinciale en regionale beleidsontwikkeling. Een belangrijk samenwerkingsverband voor de ruimtelijke ontwikkeling van onze gemeente is de Regio Groningen-Assen. Wij vervullen hierin op bestuurlijk niveau en op het niveau van de projectdirectie en ambtelijke inbreng een proactieve rol.
- Het neerleggen in ruimtelijke plannen van ontwikkelingen, ten behoeve van een optimaal woon-, werk- en leefklimaat, die op eigen initiatief, of op initiatief van derden, worden opgestart. De voorbereiding, vaststelling en uitvoering van deze plannen worden - veelal projectmatig - vorm gegeven.
- Er wordt naar gestreefd voor het gehele gemeentelijke grondgebied actuele bestemmingsplannen van kracht te doen zijn die niet ouder zijn dan tien jaar.
- Wij bieden mogelijkheden voor inwoners om bouwplannen te realiseren binnen de wettelijke kaders en leggen dit juridisch vast.

Wat gaan we ervoor doen?

Volkshuisvesting

- In 2015 is de Woonvisie Westerkwartier 2015-2020 door de vier Westerkwartiergemeenten vastgesteld. Sinds 2016 dienen jaarlijks nieuwe prestatieafspraken met de corporaties Wold & Waard en Stichting Huisvesting Vredewold te worden gemaakt. Bij de prestatieafspraken 2018 wordt een uitvoeringsprogramma opgenomen en verwerkt in het meerjarenprogramma.
- Vanuit de prestatieafspraken 2017 en het meerjarenprogramma 2016-2020 is met Wold & Waard vastgelegd om de woonbehoefte onder jongeren nader in beeld te brengen om inzicht te krijgen in de afnemende vraag naar sociale huurwoningen onder jongeren in het Westerkwartier.
- Eveneens is vanuit de prestatieafspraken 2017, in het kader van betaalbaarheid, vastgelegd dat er onderzoek zal komen naar de inkomens in het Westerkwartier in relatie tot de huurprijs en de totale woonlasten.
- Binnen de regio Groningen-Assen is in 2015 een Woningbehoefteonderzoek uitgevoerd door Compansen. Naar aanleiding van dit onderzoek is in 2016 een set van beleidsmatige aanbevelingen geformuleerd. In 2017 heeft KAW/Weusthuis richting gegeven aan deze aanbevelingen middels een uitgebreide woningmarktanalyse. De huidige woningbouwafspraken dateren uit 2012. Sinds 2012 zijn er in de diverse gremia (POW en SG) procesmatige en kaderstellende besluiten genomen over de toepassing van de afspraken en de werkwijze met de planningslijsten. Om te voorkomen dat er nu met verschillende besluitnotities wordt gewerkt voor wat betreft de woningbouwafspraken, worden in 2018 alle beleidsstukken van de afgelopen jaren inclusief de uitkomsten uit het KAW/Weusthuis onderzoek gebundeld in een nieuw regionaal woondocument. De insteek is om het regionaal woondocument zo samen te stellen dat deze voldoet aan de Omgevingsverordening van de provincie Groningen.

Ruimtelijke plannen

- In 2014 is een convenant opgesteld waarin de nieuwe afspraken die volgen uit de uitgevoerde actualisatie van de Regiovisie - Veranderende context, blijvend perspectief - zijn neergelegd. Voor onze gemeente wordt tot en met 2018 vooral verder gewerkt aan de uitvoering van het project HOV Leek, gericht op een optimalisering van de lijnvoering, de realisatie van een P+R-voorziening in Leek nabij de A7 en diverse maatregelen voor een betere doorstroming. De uitvoering wordt vormgegeven in een groot aantal deelprojecten.
- Wij zetten de samenwerking met de gemeente Noordenveld voort. Wij blijven onze ruimtelijke ontwikkelingen op elkaar afstemmen.

Dit geldt op het gebied van bereikbaarheid en openbaar vervoer (er heeft afstemming plaatsgevonden tussen de projecten HOV Leek en HOV Roden/Albertsbaan), landschappelijke ontwikkelingen (Terheijl-Oostindie), toeristisch-recreatieve ontwikkelingen (Nienoord-Terheijl-Mensinga) en economische ontwikkelingen (taakstelling Leeksterveld voor zowel het Westerkwartier als Roden).

- Vooruitlopend op de aanstaande gemeentelijke herindeling wordt meer en meer de samenwerking gezocht en gevonden met de andere Westerkwartiergemeenten. Ook op personeel gebied ondersteunen we elkaar, detacheren we in voorkomende gevallen mensen en wisselen kennis over en weer uit.
- De invoering van de Omgevingswet wordt uitgesteld, waarschijnlijk één of twee jaar na de oorspronkelijke geplande datum van 1 juli 2019. Op grond van deze wet zal de gemeente een Omgevingsvisie en een Omgevingsplan moeten opstellen. In een overgangperiode van 5-10 jaar na de inwerkingtreding van de Omgevingswet blijven alle bestemmingsplannen nog geldig, totdat de nieuwe instrumenten zijn vastgesteld. De voorbereidingen op de invoering van de Omgevingswet worden samen met de andere Westerkwartiergemeenten opgepakt en zijn onderdeel van de werkzaamheden van de werkgroep Ruimte van het herindelingsproject. Dit moet er toe leiden dat het nieuwe dagelijks bestuur en de nieuwe gemeenteraad van de gemeente Westerkwartier een Omgevingsvisie en Omgevingsplan voor onze nieuwe gemeente gaan vaststellen.
- Tot die tijd blijven wij invulling geven aan het actualiseren van ons ruimtelijk beleidskader, de bestemmingsplannen. Er is hiervoor en voor aanverwante adviezen een jaarlijks budget opgenomen van € 30.000.
- De procedure voor de vaststelling van de herziening van het bestemmingsplan voor het buitengebied is in 2017 opgestart en wordt in 2018 afgerond.
- Voor de integrale herzieningen van het bestemmingsplan voor het bedrijventerrein Diepswal zijn de voorbereidingen gestart, voor Leeksterhout gaat dit in 2018 gebeuren. Voor beide terreinen zal in 2018 de formele procedure lopen dan wel worden gestart.
- Het zal ook in 2018 nodig blijven om voor de realisatie van gewenste ruimtelijke initiatieven van derden of van onszelf bestemmingsplannen op te stellen, of om gemotiveerd mee te werken aan afwijkingprocedures.

Ruimtelijke ontwikkelingen

- Wij willen ervoor blijven zorgen dat aan onze plannen die in exploitatie zijn goede ruimtelijke uitgangspunten ten grondslag liggen. De ruimtelijke kwaliteit en financiële haalbaarheid moeten hand in hand blijven lopen. De aanpassingen die ten gevolge van gewijzigde marktomstandigheden per 1 januari 2017 zijn doorgevoerd, zullen wij in 2018 verder uitvoeren.
- In Oostindie wordt ingezet op de verdere afronding van de deelgebieden De Slagen en Het Buiten en de benodigde promotie daarbij voor de laatste verkopen in deze gebieden. Daarnaast is gestart met de woningbouwontwikkeling in de voormalige maatschappelijke zone. Samen met de betrokken partijen zijn we bezig met de voorbereiding van een bredeschool in het centrumgebied. Deelgebied De Hoven, het derde deelgebied van Oostindie, is in de tweede helft van 2017 in uitvoering gebracht. De reacties zijn zodanig positief dat in 2018 de uitvoering van een volgende fase wordt voorbereid.
- In 2018 zal een landschappelijke voorinvestering in Oostindie plaatsvinden, waarmee niet alleen een landschappelijke afstemming met Terheijl plaatsvindt, maar ook een kwalitatieve impuls aan Oostindie wordt gegeven.
- Er is een aanvang gemaakt met de realisatie van Zevenhuizen-Oost (fase 1), waarvoor de eerste kavels zijn uitgegeven. In 2018 zal dit worden voortgezet.
- De combinatie van de gewijzigde marktomstandigheden en onze acquisitie- en stimuleringsmaatregelen die wij sinds 2016 hebben ingezet, leidt ertoe dat ook in Oostwold de kavelverkoop op gang komt. Wij zetten de ingezette koers daarom in 2018 voort.
- Voor de locatie voormalig Hotel Leek en Praxis/Arriva zijn wij in gesprek met gegadigden. Wij willen in 2018 de ontwikkelingsmogelijkheden van de gehele locatie in beeld krijgen.
- In 2018 zal blijvend aandacht besteed worden aan de plangebieden die tijdelijk uit de exploitatie zijn genomen, de fasering van plangebieden, acquisitie, stimuleringsmaatregelen en het promoten van de gemeente Leek en de dorpen waar woningbouwmogelijkheden zijn.
- We zullen blijven inzetten op de reeds geïntensiveerde contacten met derden, zoals inwoners, makelaars, projectontwikkelaars en woningbouwstichtingen om zo goed mogelijk zicht te krijgen op wensen en mogelijkheden. Ook zullen derden die plannen aan het ontwikkelen zijn dan wel deze willen gaan ontwikkelen erop worden gewezen dat de veranderende marktomstandigheden ook voor hen gelden en dus ook consequenties hebben of kunnen hebben voor hun initiatieven. Het beleidsdocument waarin we dit 'nee-tenzij-beginsel' voor het reageren op nieuwe woningbouwontwikkelingen hebben neergelegd, is daarbij leidend.
- Wij blijven zoeken naar alternatieve functies of bestemmingen voor potentiële uitleglocaties voor woningbouw en bedrijvigheid uit de Intergemeentelijke Structuurvisie, die niet meer worden ontwikkeld maar worden verpacht of verkocht. Een van de mogelijke opties is een zonnepark. Er zijn diverse particuliere initiatieven in voorbereiding die wij faciliteren.

- Voor het gemeentelijk vastgoed zetten wij het uitgangspunt voort om te komen tot afstoting en herbestemming van gemeentelijke gebouwen en gronden waarvan duidelijk is dat deze geen strategische rol meer vervullen voor de uitvoering van gemeentelijke taken. Door afstoting, verkoop of sloop verbetert de vermogenspositie van de gemeente door opbrengsten en/of besparingen in de exploitatie. In deze begroting is uitgegaan van een percentage van 75% van de netto te verwachten verkoopopbrengsten in 2018 en 50% voor 2019. Voor de jaren 2020 en 2021 zijn er op dit moment geen verkopen in beeld.
- De gebiedscommissie Zuidelijk Westerkwartier is in opdracht van provincie en waterschap met grondeigenaren en bewoners in het Zuidelijk Westerkwartier in gesprek om een inrichtingsplan te maken voor de realisatie van het natuurnetwerk (herijkte Ecologische Hoofdstructuur) en waterberging (vanuit het project Droge Voeten 2050). Hierbij krijgen ook opgaven voor recreatie, verbeteringen voor de landbouw en landschapsherstel een plek. In 2018 wordt de besluitvorming door de opdrachtgevers over het inrichtingsplan afgerond, evenals de planologische procedures, een milieueffectrapportage, omgevingsvergunningen, peilbesluit en inspraak. Eind 2018 start vervolgens de uitvoering van de waterbergingsgebieden. In 2020 zijn deze bergingen dan gereed, de afronding van alle gebiedsdelen staat gepland in 2027.

Bouw- en woningtoezicht

- Binnen de wettelijke bepalingen zullen wij aanvragen om omgevingsvergunningen overleggen met aanvragers en daarbij aangeven welke mogelijkheden en onmogelijkheden er zijn. Na toetsing zullen wij al dan niet overgaan tot vergunningverlening. In dat kader worden de bouwplannen ook ter advisering voorgelegd aan de welstandscommissie.
- Wij zullen toezicht houden op de eenmaal vergunde situaties. Op basis van ons handhavingsbeleid en -programma voeren wij systematisch controles uit en sporen wij illegaal bouwen en gebruik van percelen op. Zo nodig zullen de handhavingsmiddelen worden ingezet.

Wat mag het kosten?

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting			Verschil 2018 en 2017
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
LASTEN	356.988	1.214.684	1.319.545	1.355.608	1.339.583	1.344.732	-104.861
BATEN	554.731	510.621	525.621	525.621	525.621	525.621	15.000
Per saldo	197.743	-704.063	-793.924	-829.987	-813.962	-819.111	-89.861

Programma 4 Ruimtelijke Ontwikkeling en Volkshuisvesting Saldo (€ 89.861 nadeel)

De verwachte middeleninzet is ten opzichte van begroting 2016 € 89.861 hoger. Dit bestaat uit € 104.861 hogere lasten en uit € 15.000 hogere baten. Hieronder worden de belangrijkste verschillen benoemd.

Lasten (€ 104.861 nadeel)

Toerekening salariskosten (€ 59.011 nadeel)

Er is in 2018 voor € 59.011 meer aan salariskosten toegerekend aan de onder dit programma vallende taakvelden.

Toerekening kapitaallasten (€ 11.473 nadeel)

Er is in 2018 voor € 11.473 meer aan kapitaallasten toegerekend. In 2017 is er een nieuw investeringskrediet beschikbaar gekomen, namelijk € 200.000 ten behoeve van de landelijke voorinvestering Oostindie. De kapitaallasten verbonden aan deze investering komen met ingang van 2018 ten laste van de begroting. Tegenover dit nadelige effect levert een lager omslagpercentage in combinatie met een lagere boekwaarde per 1 januari 2018 een voordeel op. Per saldo zijn de kapitaallasten voor 2018 echter hoger geworden.

Toerekening automatiseringskosten (€ 10.873 voordeel)

De toerekening onderhoud software is, op basis van de reeds in 2017 verantwoorde lasten, geactualiseerd. Het aandeel dat ingezet wordt ten behoeve van de taakvelden 8.1 ruimtelijke ordening en 8.3 wonen en bouwen valt lager uit.

Directe lasten (€ 42.500 nadeel)

Voor het opstellen van bestemmingsplannen en daaraan gelieerde adviezen en rapportages is er elk jaar budget nodig. De omvang ervan varieert per jaar en is afhankelijk van de aard en omvang van plannen die op de planning staan.

Dit is in het verleden de reden geweest om niet vooraf in de begroting maar steeds tijdens het begrotingsjaar budget aan te ramen. Met ingang van 2018 is hiervoor structureel € 30.000 aan budget geraamd. Voor het onderzoek woningbehoefte jongeren in het Westerkwartier enerzijds en het onderzoek inkomens Westerkwartier in relatie tot woonlasten anderzijds, levert de gemeente Leek bijdragen van respectievelijk € 4000 en € 8500.

Baten (€ 15.000 voordeel)

De verwachte baten zijn € 15.000 hoger wat ontstaat door hogere legesopbrengsten met betrekking tot de omgevingsvergunningen.

In het verleden zijn de legesinkomsten die gekoppeld zijn aan het bouwen geprognosticeerd op € 520.000 voor de jaren 2018-2020. Voorgesteld wordt om deze lijn door te zetten naar 2021.

Samenstelling taakvelden begroting 2018				
Taakveld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo
8.1	Ruimtelijke ordening	683.628	0	-683.628
8.3	Wonen en bouwen	635.917	525.621	-110.296
		1.319.545	525.621	-793.924

Investeringskredieten 2018 – Ruimtelijke ordening en Volkshuisvesting		
Taakveld	Omschrijving	Bedrag
LASTEN		

Programma 5 Milieu

Programmadoel

Wij bieden een schone en gezonde leefomgeving voor onze inwoners waarbij wij duurzame ontwikkeling nastreven.

Beleidskader

Het beleid van de gemeente Leek voor dit programma is vastgelegd in de volgende documenten:

- Diftar + uitwerkingsdocument Diftar.
- Watertakenplan Westerkwartier Specificatie Leek 2018 en Basisrioleringsplan 2008.
- Masterplan Duurzaamheid en de daarop gebaseerde jaarlijkse uitvoeringsplannen
- Project Beleidsplan Openbare Verlichting en Grond-, Weg- en Waterbouw- (GWW) installaties.
- Het Milieuhandavingsprogramma (jaarlijks).
- Uitvoeringsprogramma vergunningen en handhaving (jaarlijks).

Wat willen we bereiken?

- Het beheren en onderhouden van het gemeentelijk riool op een zodanige manier dat de volksgezondheid en de milieukwaliteit gewaarborgd worden en overlast ten gevolge van een niet goed functionerende riolering voorkomen wordt.
- Een optimale afvalinzameling mede door de inzet van social return. Het terugdringen van de totale afvalstroom door het inzamelen van brongescheiden stromen en het hieraan gekoppelde hoge hergebruikspercentage en hoge serviceniveau naar de inwoners toe, verder te optimaliseren.
- Duurzaamheid is een centraal beleidsuitgangspunt voor de gemeente Leek. Hierbij bieden wij aan de inwoners van de gemeente Leek een schone en gezonde leefomgeving. De doelstellingen uit het Masterplan Duurzaamheid 2016-2020 en uit het coalitieakkoord zijn:
  1. Het verduurzamen van het energieverbruik van de gemeentelijke organisatie door het verlagen van het energiegebruik en het opwekken van eigen energie.
  2. Het faciliteren/initiëren/ondersteunen van projecten op lokaal en regionaal niveau. De initiatieven met betrekking tot het oprichten van grootschalige zonneparken in de gemeente bieden mogelijkheden voor zowel omliggende bedrijven als voor bewoners van de nabijgelegen dorpen.
  3. Het blijvend stimuleren/faciliteren van de particuliere woningeigenaar.
  4. Het gebruikmaken van de mogelijkheden vanuit de Wet milieubeheer.
- Het bevorderen van een schone en gezonde leefomgeving door adequate vergunningverlening voor milieubelastende activiteiten en door een adequate toepassing van het Activiteitenbesluit. Als sluitpost wordt een adequaat toezicht, controle en handhaving van - mogelijkerwijs - milieubelastende activiteiten toegepast. De Omgevingsdienst Groningen moet voor onze gemeente alle milieutaken op een adequate wijze uitvoeren. Daartoe behoort het verlenen van milieuvergunningen, de beoordeling van meldingen en het organiseren van de handhaving.

Wat gaan we ervoor doen?

Riolering en water

- De komende jaren ligt de nadruk op het renoveren, repareren en verbeteren van het vrijvervalriool. Vanuit het vernieuwingsplan riolering is voor 2018 € 60.000 beschikbaar voor de reparatieopgave. Een aantal scheuren worden met een deelrenovatie gerepareerd. Strengen waarin meerdere schades voorkomen, worden uit het oogpunt van kostenefficiëntie geheel gerelined (aankomen kunststofkous).
- Ter plaatse van de Borglaan te Oostwold treedt bij hevige regenval overlast op door een onjuiste afstroomrichting en onvoldoende capaciteit van de riolering. Hier zal een hemelwaterstelsel worden aangelegd waarop zoveel mogelijk verhard oppervlak wordt aangesloten. Daardoor worden fluctuaties in het aanbod zo veel mogelijk voorkomen. De uitvoering van de werkzaamheden staat gepland voor eind 2017/begin 2018.
- Aan de Wethouder Iwe Hutstraat (locatie voormalige school De Tweemaster) worden door Wold & Waard een aantal woningen gebouwd. Hier wordt een HWA-stelsel aangelegd zodat vuil- en hemelwater apart wordt afgevoerd. Het huidige stelsel is in redelijke staat, maar ligt onder een aantal bomen die worden gehandhaafd. Om te voorkomen dat in de toekomst problemen door boomwortelgroei ontstaan, wordt preventief het hoofdriool gerelined.
- De afgelopen jaren is het aantal locaties waar exotische waterplanten (grote waternavel en waterteunisbloem) voorkomen aanzienlijk gegroeid. Ook de hoeveelheid van deze invasieve exoten per locatie is explosief gestegen. Hierdoor kan, met name in de zomerperiode, geen gebruik worden gemaakt van een aantal recreatievijvers in de gemeente. We gaan onderzoeken of deze vijvers wellicht tweemaal per jaar geschoond moeten worden.
- Samen met gemeente Zuidhorn is dit jaar een baggerplan voor beide gemeenten opgesteld. Bij het opstellen van deze begroting is het plan nog niet definitief en is het nog niet geheel duidelijk wat er gebaggerd dient te worden. Naar verwachting is voor 2018 een bedrag van € 60.000 benodigd.

- Met de projecten die we de afgelopen jaren hebben uitgevoerd, liggen we op schema met de uitvoering van het huidige Verbreed Gemeentelijk RioleringsPlan (VGRP). Daarnaast zetten we ons in voor het optimaliseren van de waterketen in samenwerking met de waterschappen en de gemeenten in Groningen en Noord-Drenthe.
- We werken in 2018 aan de uitvoering van het watertakenplan. Hiermee houden we de kwaliteit van het riool op peil en waar mogelijk verbeteren we de scheiding tussen schoon en vuil water door mee te liften met ingrepen in de openbare ruimte. Ook werken we in 2018 aan het harmoniseren van beleid en uitvoering tussen de Westerkwartiergemeenten zodat het rioolbeleid per 1 januari 2019 vastgesteld is voor de nieuwe gemeente Westerkwartier.
- Het voornemen is de Droomeilanden in Oostindie te verkavelen naar nieuwe eilanden en kavels. Dit betekent dat wij een nieuwe weg, berm, watergangen en riolering aanleggen. De aanleg hiervan wordt pas na de eerste kavelverkoop, dus op zijn vroegst in de loop van 2018, uitgevoerd. Sinds de stelselwijziging is het niet meer toegestaan om rioolwerken uit de grondexploitatie te dekken. Dit deel van de investering is geraamd op circa € 154.900. De hieruit voortkomende kapitaallasten (afschrijving + rente) bedragen circa € 8000 vanaf het eerste jaar na aanleg (2019), te dekken uit de rioolheffing. De beheerkosten voor de nieuwe weg, berm, watergangen en riolering komen uit op € 7679 per jaar structureel vanaf 2020.

Afval particulieren

- In de tweede helft van 2017 is gestart met een evaluatie van het afvalbeleid van de Westerkwartiergemeenten. Deze evaluatie moet zorgen voor meer inzicht in onder andere prijs-kwaliteitverhouding, resultaten, social return, verbeterpunten en kansen/mogelijkheden. De rapportage hierover zal in 2018 betrokken worden bij de harmonisatie van de afvaltaken vanwege de herindeling per 1 januari 2019 en zal richting geven voor het nieuwe afvalbeleid van de gemeente Westerkwartier.
- Onze gemeente scoort hoog met de hoeveelheid afvalstromen die brongescheiden worden ingezameld. Sinds 2015 zijn hier de stromen kleine elektrische apparaten en frituurvetten aan toegevoegd. Onderzocht wordt of het aantal stromen uitgebreid kan worden.
Alle tot nu toe genomen maatregelen hebben ertoe geleid dat het totale volume in de grijze container ongeveer is afgenomen naar 55% en in de groene container naar ongeveer 45%. De laatste jaren treedt er stabilisatie op. Dit bemoeilijkt het behalen van de VANG (Van Afval Naar Grondstoffen) doelstelling om in 2030 maximaal 30 kilo restafval per inwoners in te zamelen. Dit onderwerp krijgt de nodige aandacht vanaf 2018.
- Zwerfafval is en blijft een probleem. Dit wordt opgepakt door onder andere een Cleanteam van De Zijlen en door de eigen inzet met (Novatec)personeel. Indien mogelijk wordt hierop ook gehandhaafd. Dit laatste valt echter niet mee. In de loop van 2018 wordt een project opgestart in samenwerking met stichting NCDE (scholennetwerk Westerkwartier) en IVN (instituut voor duurzaamheid en natuur) in samenwerking met het voortgezet onderwijs (rsg de Borgen). Het is de bedoeling om de jeugd bewust te maken van dit probleem en te wijzen op snoeproutes en snoepparken als belangrijke veroorzaker van zwerfvuil.
- Eind 2017 komt een gezamenlijk plan van de Westerkwartiergemeenten gereed voor de aanpak van zwerfafval. De uitvoeringspunten worden in 2018 in gang gezet.
- In de tweede helft van 2017 is een campagne gestart om de inwoners bewust te maken wat wel en wat niet in de Milieuzak mag. Geconstateerd wordt dat niet altijd het juiste kunststofafval in de Milieuzak terecht komt. Dit heeft invloed op het sorteerproces. De campagne wordt begin 2018 beëindigd.
- In de eerste helft van 2017 is de post-collection (op,- en overslaan, transport, sortering en vermarkting) van het ingezamelde kunststof middels de Milieuzak aanbesteed. Voor het jaar 2018 worden de werkzaamheden uitgevoerd door een combinatie van aanbieders. Het contract heeft een looptijd van 1 jaar en kan 3 keer met 1 jaar verlengd worden tot maximaal 4 jaar.

Duurzaamheid en klimaatbeleid

- In het najaar van 2016 is het masterplan Duurzaamheid 2016-2020 door de raad vastgesteld. Het masterplan bestaat uit twee delen. Het eerste deel is het beleidsmatige deel en beschrijft waar onze gemeente staat op het terrein van duurzaamheid en klimaatbeleid, waar we naar toe willen, waar onze ambities liggen en binnen welke kaders we gaan opereren. Het tweede deel is gericht op het proces om op korte termijn te komen tot uitvoering van (concrete) maatregelen ter invulling van in eerste instantie de doelstellingen uit het coalitieakkoord.
- De concrete uitvoering vanuit het tweede deel van het masterplan is voorzien in jaren 2017 tot en met 2020, gekoppeld aan de looptijd van het SER-Energieakkoord. Voor deze jaren wordt een jaarplan opgesteld. Het plan voor 2017 is aan de raad ter kennisname voorgelegd. In 2018 zal dit een vervolg krijgen, waarbij in elk geval de volgende maatregelen een plaats krijgen:
  1. Een bijdrage van € 100.000 voor 2018 aan een gezamenlijke regionale premiereregeling voor het verduurzamen van bestaande woningvoorraad in Westerkwartierverband.
  2. Een bijdrage van € 25.000 voor 2018 ten behoeve van het continueren van de samenwerking en het uitvoeren lopende projecten met betreffende partners inzake verduurzaming woningvoorraad.

3. Een structurele bijdrage van € 2500 om voortzetting van het Energieloket Groningen te bewerkstelligen. Overigens moeten over de wettelijke verplichting om energietoezicht uit te oefenen bij bedrijven en organisaties nog formele afspraken worden gemaakt. Op dit moment is nog niet aan te geven welke kosten hieraan zijn verbonden.
4. Naast de al lopende initiatieven, zoals zonneweides, verduurzaming van het eigen gemeentelijk vastgoed – wordt ingezet op een aantal speerpunten:
  - a. Een revolverend fonds voor het verstrekken van duurzaamheidsleningen. Particulieren kunnen daaruit geld lenen voor het doen van duurzaamheidsinvesteringen. Hiermee kan een belangrijke stap worden gezet in het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad. Het fonds vult zich weer met aflossingen op de verstrekte duurzaamheidsleningen. Het gefinancierde bedrag is in 2032 weer volledig beschikbaar. De raad heeft in het 4^e kwartaal 2017 de Verordening duurzaamheidslening gemeente Leek 2017 vastgesteld. Indicatief gaat het om € 20.000 kapitaallasten op jaarbasis.
  - b. Voor de tweede en volgende fasen van De Hoven in Oostindie gaan wij gasloos bouwen. Een nader onderzoek onder welke condities dit kan, wordt voorbereid.
  - c. Voor de nieuwe school in de wijk Oostindie wordt gestreefd naar een zogenaamd BENG (Bijna EnergieNeutraal Gebouw). De extra investeringen die daarmee gemoeid zijn, worden door ons ter beschikking gesteld, maar zullen via verrekening (hogere huuropbrengsten) ook gedeeltelijk weer terug vloeien. (zie voor de investeringsbedragen programma 3).

Integrale milieuhandhaving en vergunningverlening

- Binnen de contouren van de door de raad op 3 februari 2016 vastgestelde nota Integrale handhaving fysieke leefomgeving gemeente Leek 2016-2019, wordt er voor 2018 een Integraal toezicht, controle en handhavingprogramma opgesteld. Dit jaarprogramma wordt ter kennisname aangeboden aan de raad. In het handhavingprogramma wordt inzichtelijk gemaakt welke toezicht- en handhavingstaken uitgevoerd worden op het gebied van milieu, bouw, brandveiligheid, gebruik van panden en gronden en de openbare ruimte in de gemeente Leek in 2018. Een deel van deze taken wordt uitgevoerd door medewerkers van het team TCH van onze gemeente, waaronder de BOA's. Brandveiligheidstaken worden in opdracht van de gemeente uitgevoerd door de Veiligheidsregio Groningen en milieutaken worden in opdracht van de gemeente uitgevoerd door de Omgevingsdienst Groningen (ODG). Voor de coördinatie met de gemeentelijke organisatie is er bij ons een zogenoemde beleidsregisseur. Naast de vooraf in te plannen handhavingssacties, blijft het beleid erop gericht dat adequaat wordt gereageerd op klachten; die gaan wij onderzoeken en afhandelen, waarbij zo nodig handhavend opgetreden zal worden.
- De ODG is nog niet in staat om de aanvankelijk geplande efficiencykorting voor 2016 door te voeren. Naar het zich laat aanzien, zal dit worden doorgeschoven naar 2019.
- In het kader van de aanstaande herindeling zal ook een besluit moeten worden genomen over de verbonden partijen, waaronder de ODG. De vraag die beantwoord zal moeten worden, is welke taken wij (blijven) afnemen van de ODG. Het is bekend dat niet alle Westerkwartiergemeenten op dit moment hetzelfde takenpakket bij de ODG hebben belegd. Harmonisatie hiervan is in elk geval noodzakelijk.

Resultaatmeting

	Indicator/kengetal	Meetbaarheid (goed-matig-slecht)	Beïnvloedbaarheid (hoog-middel-laag)	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Begroting 2018
1.	Aantal meldingen storingen riolering	goed	laag	135	136	130
2.	Omvang fijn huishoudelijk restafval (kg/inwoner)	goed	middel	122	134	120
3.	Hernieuwbare elektriciteit (%)	goed	middel	2,6	n.n.b.	n.n.b.

Bron:

1. Meldingssysteem OW gemeente Leek
2. Waarstaatjegemeente.nl (verplichte set indicatoren op grond van BBV)
3. Waarstaatjegemeente.nl (verplichte set indicatoren op grond van BBV)

Wat mag het kosten?

	Rkening	Begroting		Meerjarenbegroting			Verschil 2018 en 2017
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
LASTEN	4.405.297	4.469.150	4.781.889	4.757.210	5.030.380	5.088.594	-312.739
BATEN	4.767.447	4.671.137	4.740.307	4.814.228	4.890.847	4.970.263	69.170
Per saldo	362.150	201.987	-41.582	57.018	-139.533	-118.331	-243.569

Programma 5 Milieu Saldo (€ 243.569 nadeel)

De verwachte middeleninzet is ten opzichte van Begroting 2017 € 243.569 hoger. Dit bestaat uit € 312.739 hogere lasten en uit € 69.170 hogere baten. Hieronder worden de belangrijkste verschillen benoemd.

Lasten (€ 312.739 nadeel)

Toerekening salariskosten (€ 13.793 nadeel)

Er is in 2018 voor € 13.793 meer aan salariskosten toegerekend aan de onder dit programma vallende taakvelden.

Toerekening automatiseringskosten (€ 8189 nadeel)

De toerekening onderhoud software is, op basis van de reeds in 2017 verantwoorde lasten, geactualiseerd. Het aandeel dat ingezet wordt ten behoeve van de taakvelden 7.3 Afval en 7.4 Milieubeheer valt hoger uit.

Directe lasten (€ 329.731 nadeel)

De exploitatielasten afval (taakveld 7.3) zijn gestegen met € 165.934. Het grootste gedeelte hiervan (€ 134.719) komt voor rekening van het effect van de actualisatie van de inzameling/verwerking huishoudelijk afval en droge componenten enerzijds en de gestegen kosten post-collection anderzijds. De loonkosten ingehuurd personeel zijn per saldo gestegen met € 20.467. Ten slotte is er € 8000 budget gereserveerd voor kosten voortvloeiend uit het beheers- en monitoringsprotocol bodemkwaliteit rond de oude stort Oostwold (in samenhang met de aanleg van een zonnepanelen).

De exploitatielasten milieubeheer (taakveld 7.4) genereren een nadelig effect van € 163.797. Deze verhoging wordt veroorzaakt door budgetuitzettingen opgenomen bij de activiteit milieubeheer algemeen. Het gaat daarbij om de subsidieregeling energiebesparing Westerkwartier, een bijdrage aan het energieloket Groningen, extra geld ten gunste van de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad en het inzetten van een revolverend fonds duurzaamheidsleningen. Daarnaast is de bijdrage aan de Omgevingsdienst Groningen (ODG) met € 16.297 gestegen. Dit heeft met name te maken met de nog (steeds) niet doorgevoerde efficiencykorting in de begroting van de ODG.

Toerekening kapitaallasten (€ 56.940 voordeel)

Er is in 2018 voor € 56.940 minder aan kapitaallasten toegerekend. In 2017 zijn er nieuwe investeringskredieten beschikbaar gekomen voor riolering. Voor ondergrondse containers is het investeringskrediet 2017 daarentegen doorgeschoven naar 2018. Per saldo stijgen hierdoor de kapitaallasten in 2018. Er ontstaat echter toch een per saldo voordelig effect, omdat het omslagpercentage is verlaagd naar 3,5% (was 3,98%). De boekwaarde van de bestaande investeringen in riolering is van een aanzienlijk niveau. De rentelasten over deze boekwaarde zijn, door de verlaging van het omslagpercentage met 0,5% substantieel lager.

Mutatie voorziening afval en riolering (€ 35.401 nadeel)

Van de netto exploitatielasten afval en riolering worden respectievelijk € 112.770 meer en € 148.171 minder verrekend met de onderliggende voorzieningen.

Baten (€ 69.170 voordeel)

De verwachte baten zijn € 69.170 hoger wat met name ontstaat door actualisatie van de opbrengst rioolheffing en afvalstoffenheffing en een stijging van de vergoeding voor herbruikbaar kunststofverpakkingsmateriaal/drankenkartons.

Samenstelling taakvelden begroting 2018

Taakveld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo
7.2	Riolering	1.866.789	2.094.133	227.344
7.3	Afval	2.120.873	2.646.174	525.301
7.4	Milieubeheer	794.227	0	-794.227
		4.781.889	4.740.307	-41.582

Investeringskredieten 2018 - Milieu

Taakveld	Omschrijving	Bedrag
LASTEN		
7.2	Herverkavelen Droomeilanden Oostindie (rioleringskrediet)	€ 154.900
7.3	Ondergrondse afvalcontainers	€ 168.000

Programma 6 Veiligheid

Programmadoel

De gemeente Leek is een gemeente waar het prettig is om te wonen en waar de inwoners zich veilig voelen.

Beleidskader

Er zijn diverse landelijke programma's ter ondersteuning van de gemeente om haar taken op gebied van brandveiligheid en rampenbestrijding op niveau te brengen. Het beleid van de gemeente Leek voor het programma Veiligheid is gebaseerd op het volgende.

- Visiedocument Regionale Brandweer en de - op basis daarvan - opgestelde strategische en organisatorische documenten ter introductie van de Regionale Brandweer Groningen per 1 januari 2014.
- Convenant Intergemeentelijke samenwerking rampenbestrijding in de provincie Groningen.
- Regionaal Beheersplan Rampenbestrijding.
- Gemeentelijk Rampenplan Leek.
- Oefenbeleidsplan Gemeentelijke Rampenbestrijding.
- Uitvoeringprogramma externe veiligheidszorg.
- Regionaal Integraal Veiligheidsplan.
- Algemene plaatselijke verordening.
- Diverse wetgeving op gebied van veiligheid en brandweertzorg.

Wat willen we bereiken?

- Een lokale samenleving waarin openbare orde en veiligheid goed geborgd zijn.
- Een veilig woon- en werkklimaat en een veilige leefomgeving.
- Een adequate brandweertzorg en rampenbestrijding in alle onderdelen van de veiligheidsketen: proactie, preventie, preparatie, repressie en nazorg.
- De Veiligheidsregio Groningen moet voor onze gemeente de brandweertzorg en rampenbestrijding op een adequate wijze uitvoeren. Daartoe behoort uiteraard de gehele repressieve en proactieve veiligheidszorg, inclusief de meldkamerfunctie en ook het verlenen van gebruiksvergunningen, de beoordeling van bouwplannen op brandtechnische eisen en het organiseren van de handhaving.

Wat gaan we ervoor doen?

- Uitvoering geven aan het jaarplan van de Regionale brandweer en rampenbestrijding, zoals opgenomen in de begroting van de Veiligheidsregio Groningen.
- Samen optrekken met de Veiligheidsregio op de preventieve en toezichthoudende taakstelling.
- Wij gaan samen met de partners uitvoering geven aan het integraal veiligheidsplan.
- Met de grotere horecabedrijven in onze gemeente zijn convenanten ondertekend.
- Binnen de wettelijke kaders gaan wij aanvragen om vergunning voor evenementen toetsen, waarbij samen met de aanvragers zal worden bekeken wat wel en niet mogelijk is. Na toetsing zullen wij al dan niet overgaan tot vergunningverlening. Wij zullen toezicht houden op de eenmaal vergunde situaties, binnen de contouren van het jaarlijks handhavingsprogramma.
- In overleg met doelgroepen trachten wij overlast en hinder in de publieke ruimten zoveel mogelijk te voorkomen, waarbij iedereen zal worden aangesproken op zijn eigen verantwoordelijkheid.
- Binnen de contouren van de door de raad op 3 februari 2016 vastgestelde nota Integrale handhaving fysieke leefomgeving gemeente Leek 2016-2019, wordt er een Integraal toezicht, controle en handhavingsprogramma opgesteld. Dit jaarprogramma wordt steeds ter kennisname aangeboden aan de raad. In het handhavingsprogramma wordt inzichtelijk gemaakt welke toezichts- en handhavingstaken uitgevoerd worden op het gebied van milieu, bouw, brandveiligheid, gebruik van panden en gronden, en de openbare ruimte in de gemeente Leek. Een deel van deze taken wordt uitgevoerd door medewerkers van het team TCH van onze gemeente, waaronder de BOA's. Brandveiligheidsstaken worden in opdracht van de gemeente uitgevoerd door de Veiligheidsregio Groningen en milieutaken worden in opdracht van de gemeente uitgevoerd door de Omgevingsdienst Groningen. Voor de coördinatie met de gemeentelijke organisatie is er bij ons een zogenoemde beleidsregisseur. Naast de vooraf in te plannen handhavingsacties, blijft het beleid er op gericht dat adequaat wordt gereageerd op klachten; die gaan wij onderzoeken en afhandelen, waarbij zo nodig handhavend opgetreden zal worden.

Resultaatmeting

	Indicator/kengetal	Meetbaarheid (goed-matig-slecht)	Beïnvloedbaarheid (hoog-middel-laag)	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Begroting 2018
1.	Verwijzingen Halt (aantal per 10.000 inwoners)	goed	laag	69,1	37,5	n.n.b.
2.	Harde kern jongeren (aantal per 10.000 inwoners)	goed	laag	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.

	Indicator/kengetal	Meetbaarheid (goed-matig-slecht)	Beïnvloedbaarheid (hoog-middel-laag)	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Begroting 2018
3.	Winkeldiefstallen (aantal per 1.000 inwoners)	goed	middel	1,5	1,3	n.n.b.
4.	Geweldsmisdrijven (aantal per 1.000 inwoners)	goed	laag	2,6	2,8	n.n.b.
5.	Diefstallen uit woning (aantal per 1.000 inwoners)	goed	middel	1,8	2,0	n.n.b.
6.	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte) (aantal per 1.000 inwoners)	goed	laag	4,1	4,6	n.n.b.

Bron:

1. t/m 6. Waarstaatjegemeente.nl (verplichte set indicatoren op grond van BBV)

Wat mag het kosten?

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting			Verschil 2018 en 2017
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
LASTEN	945.970	1.196.071	1.309.159	1.323.819	1.330.590	1.307.718	-113.088
BATEN	26.607	12.200	10.000	10.000	10.000	10.000	-2.200
Per saldo	-919.363	-1.183.871	-1.299.159	-1.313.819	-1.320.590	-1.297.718	-115.288

Programma 6 Veiligheid Saldo (€ 115.288 nadeel)

De verwachte middeleninzet is ten opzichte van Begroting 2017 € 115.288 hoger. Dit bestaat uit € 113.088 hogere lasten en uit € 2200 lagere baten. Hieronder worden de belangrijkste verschillen benoemd.

Lasten (€ 113.088 nadeel)

Toerekening salariskosten (€ 12.478 nadeel)

Er is in 2018 voor € 12.478 meer aan salariskosten toegerekend aan de onder dit programma vallende taakvelden.

Toerekening tractiekosten (€ 8750 nadeel)

De toerekening tractiekosten is, op basis van de reeds in 2017 verantwoorde lasten, geactualiseerd. Er wordt meer aan tractiemiddelen ingezet ten behoeve van taakveld 1.2 Openbare orde en Veiligheid.

Directe lasten (€ 93.582 nadeel)

Het inbrengen van de Begroting 2018 van de Veiligheidsregio Groningen brengt een verhoging van het budget met zich mee van € 80.665. Indexaties, effecten van het functioneel leeftijdsontslag en de implementatie van het besluit Schoon werken zijn hier debet aan. Verder levert de gemeente Leek een bijdrage van € 12.917 voor het in Westerkwartierverband organiseren van buurtbemiddeling.

Samenstelling taakvelden begroting 2018				
Taakveld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo
1.1	Crisisbeheersing en Brandweer	1.054.255	0	-1.054.255
1.2	Openbare orde en Veiligheid	254.904	10.000	-244.904
		1.309.159	10.000	-1.299.159

Programma 7   Infrastructuur en Verkeer

Programmadoel

Wij willen een bereikbare gemeente zijn waarin het mogelijk is om op een veilige wijze aan het verkeer deel te nemen.

Beleidskader

Het beleid van de gemeente Leek voor dit programma is in de volgende documenten vastgelegd:

- Meerjarenplan Wegen 2016-2019.
- Duurzaam Veilig 2003-2007 en het bijbehorende Meerjaren Uitvoeringsplan Gemeente Leek 2003-2010.
- Meerjarenplan Civiele Kunstwerken 2016-2019.
- Kadernotitie Openbare Verlichting (2010).
- Uitwerking beleidsplan Openbare verlichting gemeente Leek, 2014-2019.
- GBI beheerplan openbare ruimte.
- Kwaliteitsvisie Beheer Openbare Ruimte (2011).
- Saneringsplan verkeersborden (2011).

Wat willen we bereiken?

- Het realiseren van een duurzaam en veilig functionerende infrastructuur en verkeersvoorzieningen.
- Een doelmatige, duurzame en veilige wijze van aanleggen, beheren en onderhouden van de openbare ruimte.
- Het duurzaam in stand houden van de verharding van de openbare wegen, bruggen en kunstwerken, pleinen, voet- en fietspaden conform vastgestelde normen.
- Zorgen voor een schone en nette leefomgeving.
- Zorgen voor goede en veilige begaanbaarheid van de openbare wegen, voet- en fietspaden in geval van gladheid door sneeuwval of vorst.
- Het duurzaam in stand houden van de openbare verlichting ten behoeve van de verkeersveiligheid evenals de sociale veiligheid van inwoners na het invallen van de duisternis.

Wat gaan we daarvoor doen?

Onderhoud wegen, fiets- en voetpaden, straatmeubilair en bruggen (civiele kunstwerken)

- Diverse wegen, straten, fiets- en voetpaden worden onderhouden conform de jaarlijkse onderhouds-planning en het meerjarenplan wegen 2016-2019.
- Uitvoeren van wegininspecties. De wegininspecties worden tweejaarlijks uitgevoerd. De eerstvolgende wegininspectie is gepland in 2018.
- Uitvoeren van onkruidbestrijding op verharding.
- Uitvoeren van de gladheidsbestrijding conform het gladheidsbestrijdingsplan.
- Beheer en onderhoud van straatmeubilair en wegbebakening.
- Beheer en onderhoud van bruggen (civiele kunstwerken) volgens het meerjarenplan bruggen 2016-2019.
- Beheer en onderhoud van openbare verlichting conform het beleidsplan openbare verlichting 2016-2019.
- In de Begroting 2017 is een reservering gedaan voor de reconstructie van de Auwemalaan. Daarbij is afgesproken dat de raad over dit onderwerp nog separaat geadviseerd wordt. Om de overlast voor de weggebruikers zoveel mogelijk te beperken en om mogelijke uitvoerings- en aanbestedingsvoordelen te kunnen behalen, wordt de uitvoering van dit werk gecombineerd met de uitvoering van de HOV-maatregelen op deze weg. De gecombineerde uitvoering van deze werken vindt plaats in 2018.
- Voor een toekomstbestendige en leefbare dorpskern van Tolbert wordt een krediet van € 200.000 beschikbaar gesteld.

Beheer openbare ruimte

- Het technisch beheersysteem wegen is operationeel en wordt bijgehouden.
- Het technisch beheersysteem bruggen en civiele kunstwerken is operationeel en wordt bijgehouden.
- Het technisch beheersysteem verkeerstekens is operationeel en wordt bijgehouden.
- De Grootchalige Basiskaart Nederland (GBKN) is uitgebouwd tot een objectgerichte kaart, genaamd basisregistratie grootchalige topografie (BGT). In de nieuwe kaart is het mogelijk om administratieve gegevens van percelen, gebouwen en andere objecten te koppelen aan de geografie.

Openbare verlichting

- Het beheer en onderhoud van de openbare verlichting is door de vier Westerkwartiergemeenten gezamenlijk met een Europese procedure aanbesteed. Er is bewust voor gekozen om niet meer gezamenlijk met alle voormalige 'EGD-gemeenten' en dus provinciaal aan te besteden, maar in een kleiner en overzichtelijker verband. Het nieuwe contract loopt tot september 2020, met de mogelijkheid tot 2 x 1 jaar verlenging.
- In 2016 is gewerkt aan de voorbereiding van een vervolg op de in 2015 uitgevoerde vervangingspilot. Doordat de aanbesteding van dit werk in het voorjaar van 2017 is verstraagd, wordt de vervanging van ca. 480 volledige lichtmasten komende winter 2017-2018 afgerond.
- Tegelijkertijd zijn een aantal andere verbeterings- en verduurzamingsplannen voorbereid. Daaronder het verduurzamen en verlagen van het lichtniveau in Oostindie, de herplaatsing van nog bruikbare armaturen die bij de vervangingswerken vrijkomen en de tussentijdse vervanging van afgeschreven armaturen.
- De gemeente Leek heeft zich geconformeerd aan de doelstellingen voor het SER-Energieakkoord. De gezamenlijke doelstellingen voor alle beheerders van openbare verlichting (OVL) zijn:
  1. 20% energiebesparing in de OVL in 2020 t.o.v. 2013
  2. 50% energiebesparing in de OVL in 2030 t.o.v. 2013
  3. 40% slim energiemanagement in OVL in 2020
  4. 40% energiezuinige OVL in 2020Volgens de laatste gegevens en voorgenomen planning verlopen de besparingen volgens opgave. Het kritieke aspect is om de werkzaamheden op tijd gerealiseerd te krijgen.

Verkeers- en vervoersmaatregelen

- Het, samen met de provincie Groningen, uitvoeren van het maatregelenpakket uit het rapport Hoogwaardig Openbaar Vervoer Leek, Planuitwerkingsfase (Grontmij 18 februari 2015). Het pakket voorziet in het treffen van verbetermaatregelen op 19 locaties in en om Leek. De maatregelen variëren van het opwaarderen van haltevoorzieningen tot het aanleggen van nieuwe infrastructuur, zoals een busbaan in de wijk Oostindie en een nieuwe P+R met 200 parkeerplaatsen bij de A7. Het maatregelenpakket moet in verband met subsidievoorwaarden uiterlijk vóór 1 januari 2019 gerealiseerd zijn. Waar mogelijk wordt werk met werk gemaakt door koppeling met reguliere beheer- en onderhoudswerkzaamheden.
- De provincie Groningen en de gemeente Leek streven naar een hoogwaardige fietsverbinding tussen Groningen en Leek: Fietsroute +. Het project bevindt zich inmiddels in de planuitwerkingsfase. Naar verwachting kan begin 2018 een voordracht voor een realisatiebesluit tegemoet gezien worden. Bij een positief realisatiebesluit hangt de uitvoering sterk af van de te doorlopen bestemmingsplanprocedures en grondverwervingstrajecten. Daar waar de bestemming van de grond niet wijzigt en of een van de overheidspartners de grond in bezit hebben, kan de uitvoering snel na het realisatiebesluit starten. Wij verwachten echter dat de uitvoering voor 2019 niet opportuun is.
- Er is gestart met het opstellen van een Verkeersvisie. Eind 2017 zal dit ter besluitvorming worden voorgelegd aan de raad. Als sluitstuk hiervan zal er een prioritering van maatregelen plaatsvinden die moeten worden genomen ter bevordering van de verkeersveiligheid. Vooruitlopend op de afronding van de Verkeersvisie en het daaraan gerelateerde maatregelenplan is het gewenst om alvast middelen te reserveren voor de begrotingen van de komende jaren. Er wordt uitgegaan van een jaarlijks investeringsbudget van € 250.000, welke middelen nodig zijn bovenop of in aanvulling op de budgetten voor het reguliere wegenonderhoud.
- Wij nemen deel aan het door de stuurgroep Verkeers- en Vervoersberaad opgestelde verkeerseducatieplan. Op basis van dit plan wordt er een jaarlijks uitvoeringsprogramma opgesteld, waaruit diverse activiteiten en campagnes worden opgepakt met als doel om via educatie verkeersveiligheid te bevorderen, met name bij kwetsbare groepen als scholieren en ouderen.

Resultaatmeting

De categorisatie van het interne meldingen- en registratiesysteem wijkt af van de gevraagde indicatoren. De doelstelling is gericht op totalen en niet op gespecificeerde gegevens. Bovendien zijn interpretatieverschillen aan de orde. Redenen om in het vervolg de volgende categorieën uit ons meldingen- en registratiesysteem binnen de vermelde indicatoren samen te voegen:

Aantal meldingen bruggen	Bruggen en kunstwerken. Beschoeiingen en walkanten
Aantal meldingen wegen	Bestrating en of trottoir Gladheidsbestrijding Onkruid en bestrating Wegen

Opgemerkt wordt dat daarmee de vergelijking met voorgaande jaren niet mogelijk c.q. realistisch is.

Resultaatmeting

	Indicator/kengetal	Meetbaarheid (goed-matig- slecht)	Beïnvloedbaarheid (hoog-middel-laag)	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Begroting 2018
1.	Aantal aansprakelijkstellingen	goed	laag	13	11	10
2.	Aantal meldingen wegen	matig	laag	47	274	270
3.	Aantal meldingen bruggen	matig	laag	10	20	20
4.	Aantal meldingen verkeersveiligheid	matig	laag	n.n.b.	67	65
5.	Ziekenhuisopname na verkeersongeval met motorvoertuig (%)	matig	laag	7	n.n.b.	n.n.b.
6.	Ziekenhuisopname na verkeersongeval met fietser (%)	matig	laag	10	n.n.b.	n.n.b.

Bron:

1. Administratie gemeente Leek

2 t/m 4. Meldingensysteem OW gemeente Leek

5. en 6. Waarstaatjegemeente.nl (verplichte set indicatoren op grond van BBV)

Wat mag het kosten?

	Rkening	Begroting		Meerjarenbegroting			Verschil 2018 en 2017
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
LASTEN	2.328.340	2.628.022	2.789.473	3.020.982	3.065.128	3.068.785	-161.451
BATEN	58.479	19.255	19.255	19.255	19.255	19.255	0
Per saldo	-2.269.861	-2.608.767	-2.770.218	-3.001.727	-3.045.873	-3.049.530	-161.451

Programma 7 Infrastructuur en Verkeer Saldo (€ 161.451 nadeel)

De verwachte middeleninzet is ten opzichte van Begroting 2017 € 161.451 hoger. Dit bestaat uit € 161.451 hogere lasten. Hieronder worden de belangrijkste verschillen benoemd.

Lasten (€ 161.451 nadeel)*Toerekening tractiekosten (€ 66.853 voordeel)*

De toerekening tractiekosten is, op basis van de reeds in 2017 verantwoorde lasten, geactualiseerd. Er wordt minder aan tractiemiddelen ingezet ten behoeve van taakvelden 2.1 Verkeer en vervoer en 2.4 Economische havens en waterwegen.

Toerekening kapitaallasten (€ 143.629 nadeel)

Er is in 2018 voor € 143.629 meer aan kapitaallasten toegerekend. In 2017 zijn er nieuwe investeringskredieten beschikbaar gekomen voor onder andere openbare verlichting, wegen, tractie en reconstructie Auwemalaan. De kapitaallasten verbonden aan deze investeringen komen met ingang van 2018 ten laste van de begroting. Tegenover dit nadelige effect levert een lager omslagpercentage in combinatie met een lagere boekwaarde per 1 januari 2018 een voordeel op. Per saldo zijn de kapitaallasten voor 2018 echter hoger geworden.

Directe lasten (€ 85.500 nadeel)

Het budget onderhoud wegen is in verband met areaaluitbreiding € 25.000 hoger. Voor de weginspectie (eens in de 2 jaar) is € 15.000 meegenomen.

Bij straatmeubilair is een verhoging doorgevoerd van € 30.000. Hiervoor worden hekken geplaatst op het Landgoed Nienoord en zal er gefaseerd onderhoud worden uitgevoerd aan de landhekken aldaar. Verder zijn er financiële middelen voor extra onderhoud straatmeubilair ten gevolge van areaaluitbreiding en voor de bewegwijzering ten einde een inhaalslag te verwezenlijken. Ten slotte is er extra geld ten behoeve van wegbebakening bij de organisatie van evenementen.

Voor de ontsluiting van het bedrijventerrein Leeksterhout is voor € 10.500 aan middelen beschikbaar ter bekostiging van de inzet van verkeersregelaars.

Samenstelling taakvelden begroting 2018				
Taakveld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo
2.1	Verkeer en vervoer	2.546.748	19.255	-2.527.493
2.2	Parkeren	11.519	0	-11.519
2.4	Economische havens en waterwegen	231.206	0	-231.206
		2.789.473	19.255	-2.770.218

investeringskredieten 2018 - Infrastructuur en Verkeer		
Taakveld	Omschrijving	Bedrag
LASTEN	Wegen 2018	€ 225.000
	Herstel sluis Middelste Vallaat	€ 85.000
	Renovatie bruggen	€ 150.000
	Uitvoering verkeersvisie	€ 250.000
	Civiele Werken (Kromme Kolk Zevenhuizen)	€ 100.000
	Pilot openbare verlichting	€ 186.500
	Toekomstbestendige dorpskern Tolbert *	€ 200.000
	Verduurzaming bestaande openbare verlichting	€ 30.000

* Voor een toekomstbestendige en leefbare dorpskern van Tolbert wordt een krediet van € 200.000 beschikbaar gesteld. Dit bedrag was nog niet opgenomen in de Kadernota 2018-2021.

Programma 8 Recreatie en Groenvoorzieningen

Programmadoel

Wij willen inwoners en bezoekers voldoende mogelijkheden bieden om te recreëren en te ontspannen in onze gemeente.

Beleidskader

Het beleid inzake recreatie en toerisme, groenvoorzieningen, speeltuinen en begraafplaatsen bestaat uit:

- Het landschapsbeleidsplan/ontwikkelingsplan.
- Kwaliteitsvisie Beheer Openbare Ruimte (2011).
- Het beleid dat verwerkt is in het groenbeheerplan GBI.
- De regelingen, wetgeving en verordeningen betreffende de uitgifte en gebruik van begraafplaatsvoorzieningen en het beheer en onderhoud van de begraafplaatsen.
- Toekomstvisie Landgoed Nienoord.
- Recreatiebeleid Westerkwartier.
- Kampeerbeleid Westerkwartier.
- Activiteitenbeleid Nienoord.
- De beleidsstukken en afspraken over vervanging, instandhouding en beheer van speeltuinen en speelvoorzieningen.
- Notitie speelplekkenbeleid gemeente Leek Natuurlijk spelen! (2014).
- Voornemens op gebied van speeltuinen en begraafplaatsen, uitgesproken in het Bezuinigingsdocument 2012-2015.

Wat willen we bereiken?

- Het onderhoud van de historische gebouwen en overige gemeentelijke voorzieningen op het Landgoed Nienoord op een aanvaardbaar en verantwoord basisniveau te brengen en te houden.
- Instandhouding en zo mogelijk verbetering van de cultuurhistorische en natuurlijke waarden op het Landgoed Nienoord, op een zodanige manier dat exploitatie door de aanwezige recreatieve bedrijven en het museum bedrijfsmatig mogelijk blijft. Momenteel wordt in eigen beheer een beheervisie opgesteld om de natuurfuncties te optimaliseren en de cultuur- en recreatiefuncties te waarborgen. Voorkomen moet worden dat het een ten koste gaat van het ander.
- Stimuleren dat recreatieve voorzieningen op het landgoed met elkaar samenwerken en het Landgoed Nienoord als een totaalconcept vermarkten.
- Betere positionering drie landgoederen Nienoord, Terheijl en Mensinge.
- In samenwerking met de drie andere Westerkwartiergemeenten het Westerkwartier meer op de toeristische kaart zetten en hiervoor voorwaarden scheppen.
- In de notitie Natuurlijk Spelen! die in 2014 is vastgesteld, zijn de uitgangspunten van het gemeentelijk speelplekkenbeleid bepaald. Een van de uitgangspunten is dat de gemeente streeft naar een meer natuurlijke inrichting van speelplekken. In de komende periode willen wij gezamenlijk met onze bevolking verder invulling geven aan het gemeentelijk speelplekkenbeleid, waarbij ingezet wordt op een afname van het aantal formele speellocaties en de informele en natuurlijke speelplekken meer worden gewaardeerd en bevorderd. We betrekken buurtbewoners op meerdere manieren bij het speelplekkenbeleid, en ze worden ook gestimuleerd om een actieve(re) rol en grotere eigen verantwoordelijkheid te nemen. In de jaarlijkse uitvoeringsplannen besteden we expliciet aandacht aan de inbreng van de buurt bij (her)inrichting van locaties.
- De gemeente Leek heeft circa 21.000 bomen in haar bezit, daar zijn we zuinig op. Voor elke boom die gekapt wordt, komt er minstens een terug. Op basis van jaarlijkse inspecties wordt bepaald welk onderhoud nodig is. Bij het onderhoud aan het gemeentelijke bomenbestand zijn vitaliteit en veiligheid van de bomen leidend. Als gemeentelijke bomen gekapt moeten worden, communiceren wij hier zorgvuldig over.

Wat gaan we daarvoor doen?

Groenonderhoud

- Het onderhoudsbudget voor het groen is onderwerp van bezuiniging geweest. Het beschikbare budget is gebaseerd op een kwaliteitsbeeld van een 5 gemiddeld, een 6 waar het moet en een 4 waar het kan. Dat is afgesproken en vastgelegd in de kwaliteitsvisie.
- Voor het groenonderhoud zijn ruim 40 medewerkers van Novatec bij de gemeente gedetacheerd waardoor sprake is van directe aansturing en korte lijnen. De inzet van de beschikbare mankracht is efficiënt waardoor afhankelijk van seizoenen en (weers)omstandigheden goed ingespeeld kan worden op de dan actuele onderhoudsbehoefte.
- Vanaf 1 oktober 2017 zijn drie Wajongers in dienst van de gemeente Leek gekomen die ondersteunen in de groenvoorziening.

Bomen

- De algemene zorgplicht van boomeigenaren dient schade (aan derden) te voorkomen. Hiervoor is het nodig controle op zichtbare gebreken, het verhelpen van onveilige situaties en het wegsnoeien van dood takhout uit te voeren. Het beperken van de risico's speelt mee, afhankelijk van vitaliteit, leeftijd en boomsoort. Vanaf 2018 is voor de uitbreiding van de inzet van de hoogwerker jaarlijks € 25.000 budget beschikbaar.
- Het boomonderhoud staat onder druk. Dit werk wordt veelal uitbesteed aan gespecialiseerde bedrijven. Door verlaging van het budget vanwege eerder benodigde bezuinigingen is de onderhoudscyclus verlengd. Vanaf 2018 proberen we de achterstand die daardoor is opgelopen, in te halen door de verhoging van de begroting met € 35.000 en een uitbreiding en intensivering van het onderhoud.
- De eikenprocessierups breidt zich in onze streken uit waardoor steeds meer overlast ontstaat. De rupsen stoten brandharen af waardoor wandelaars en andere recreanten ernstige huidirritatie en ademhalingsproblemen kunnen ondervinden. In nauwe samenwerking met de stichting Natuur-, Duurzaamheid- en Cultuur-Educatie (NDCE) is een project gestart om de Leekster basisscholen (groep 6) nestkasten voor koolmezen te laten maken en ophangen. De koolmees is een bekende natuurlijke vijand van deze rupsensoort.

Speel terreinen

- Met de beschikbare middelen zullen meer voorzieningen worden gerealiseerd analoog aan de notitie Natuurlijk spelen! Extra aandacht is daarnaast nodig voor de kwaliteit van de valondergronden onder verschillende speelvoorzieningen. Vanwege eerder benodigde bezuinigingen is het oorspronkelijke budget voor vervanging van onveilige en onherstelbare speelvoorzieningen gehalveerd. Daarmee is ook de uitvoering vertraagd en duurt het langer voor een vervangend speeltoestel wordt geplaatst of dat een speellocatie wordt vernieuwd. Dit gaan we nu ondervangen door in 2018 € 45.000 extra investeringskrediet beschikbaar te stellen.

Nienoord

- Het opstellen van een beheervisie voor Landschap Nienoord. Er is hiervoor € 7500 budget opgenomen in 2018. Dit behelst een visie op hoofdlijnen plus een maatregelenplan met het accent op landschap, cultuurhistorie, ecologie, water en gebruik. De visie moet leiden tot een afgewogen doelstelling, in het afgeleide beheerplan kunnen projecten/maatregelen uitgewerkt worden waardoor verbeteringen gerealiseerd kunnen worden. Besluitvorming zal plaatsvinden in de eerste helft van 2018. Een optimalisering van natuur en landschaps-waarden is haalbaar zonder dat de recreatiemogelijkheden worden beperkt. Het verschralen van de grond om afwijkende en zeldzame plantengroei te stimuleren, is hier een voorbeeld van. Meegenomen wordt de derde, afsluitende fase van de kwaliteitsimpuls monumentale lanenstructuur.

Recreatie en Toerisme

- Wij gaan participeren in het project Routegebonden Recreatie Groningen van het Routebureau Groningen. Met dit projectplan wil het Routebureau het Groninger routeaanbod verder optimaliseren en zo inrichten dat er in economische zin optimaal van geprofiteerd wordt. Het project richt zich op het realiseren van een wandelnetwerk (vergelijkbare systematiek als het fietsknooppuntensysteem), het aanbieden van themaroutes, verbetering van het aanbod van vaarroutes en optimaliseren van het fietsknooppuntensysteem. Na afronding van het project ligt er provinciebreed een aantrekkelijk routenetwerk voor varen, fietsen en wandelen.
- Deelnemen aan de visievorming van het project Laagveengordel (Regio Groningen-Assen). Dit project heeft ten doel samenwerking in het gebied te bevorderen en het gebied van Leekstermeer tot aan Zuidlaardermeer beter te ontsluiten en te beleven. Door kleinschalige 'onlanden' op het landgoed te creëren, wordt de laagveengordel gepromoot, en worden toegankelijke voorbeelden verschaft binnen het landgoed.
- Als onderdeel van de kwaliteitsverbeteringen in de haven van Leek is in 2016 de eerste stap genomen door het havengebouw in eigendom over te dragen aan De Zijlen en de grond in erfpacht uit te geven. De Zijlen heeft in 2017 een nieuw havengebouw gerealiseerd, Tevens voert De Zijlen sinds 2016 namens de gemeente het havenmeesterschap, de vergunningverlening en het dagelijks beheer uit. Een volgende stap in de kwaliteitsverbetering zal zijn beslag krijgen door in 2018 de liggeldtarieven en informatievoorziening onder de loep te nemen.

Resultaatmeting

	Indicator/kengetal	Meetbaarheid (goed-matig-slecht)	Beïnvloedbaarheid (hoog-middel-laag)	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Begroting 2018
1.	Aantal meldingen groen	goed	laag	323	333	320
2.	Aantal meldingen speel terreinen	goed	laag	21	26	25

	Indicator/kengetal	Meetbaarheid (goed-matig-slecht)	Beïnvloedbaarheid (hoog-middel-laag)	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Begroting 2018
3	Aantal meldingen bermen	goed	laag	34	42	35
4.	Aansprakelijkstellingen groen	goed	laag	5	3	4
5.	Aansprakelijkstellingen speelterreinen	goed	laag	0	0	1

Bron:

1 t/m 3. Meldingssysteem OW gemeente Leek

4. en 5. Administratie gemeente Leek

Wat mag het kosten?

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting			Verschil 2018 en 2017
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
LASTEN	1.779.537	1.797.350	2.048.369	2.035.139	2.001.027	1.988.660	-251.019
BATEN	236.187	294.861	286.895	286.895	286.895	286.895	-7.966
Per saldo	-1.543.350	-1.502.489	-1.761.474	-1.748.244	-1.714.132	-1.701.765	-258.985

Programma 8 Recreatie en Groenvoorzieningen Saldo (€ 258.985 nadeel)

De verwachte middeleninzet is ten opzichte van begroting 2016 € 258.985 hoger. Dit bestaat uit € 251.019 hogere lasten en uit € 7.966 lagere baten. Hieronder worden de belangrijkste verschillen benoemd.

Lasten (€ 251.019 nadeel)

Toerekening salariskosten (€ 135.238 nadeel)

Er is in 2018 voor € 15.311 minder aan salariskosten toegerekend aan de onder dit programma vallende taakvelden.

Toerekening tractiekosten (€ 31.468 nadeel)

De toerekening tractiekosten is, op basis van de reeds in 2017 verantwoorde lasten, geactualiseerd. Er wordt minder aan tractiemiddelen ingezet ten behoeve van taakvelden 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie en 7.5 Begraafplaatsen.

Toerekening kapitaallasten (€ 26.620 voordeel)

Er is in 2018 voor € 26.620 minder aan kapitaallasten toegerekend. In 2017 is er een investeringskrediet beschikbaar gekomen voor speelterreinen en tractie.

De kapitaallasten verbonden aan deze investeringen komen met ingang van 2018 ten laste van de begroting. Dit levert een kleine verhoging van de kapitaallasten. Verder is de afschrijvingsmethode voor de investering bouw zwembad gewijzigd (van annuïtair naar lineair) hetgeen een nadelig effect sorteert.

Tegenover deze nadelige effecten levert een lager omslagpercentage in combinatie met een lagere boekwaarde per 1 januari 2018 een voordeel op. Per saldo zijn de kapitaallasten 2018 lager geworden.

Directe lasten (€ 111.375 nadeel)

Voor het houden van bijeenkomsten, communicatie-uitingen, aanvullende onderzoeken en inventarisaties voor de planvorming op Landgoed Niendoord is in 2018 eenmalig € 7500 beschikbaar. Er is € 7000 budget opgenomen voor de vergoeding inzake de verzorging van dieren op het hertenkamp van Landgoed Niendoord.

Bij de groenvoorziening diverse wijken is het budget gedetacheerde inzet groen met € 33.000 verlaagd. Drie gedetacheerde Wajongers zijn namelijk per 1 oktober 2017 in dienst genomen door de gemeente Leek. Daarnaast is er een budgetuitzetting doorgevoerd voor het uitbesteed groenonderhoud van € 129.975. Dit is enerzijds noodzakelijk geworden gezien de areaaluitbreiding in de wijk Oostindie en Zevenhuizen-Oost en anderzijds om tegemoet te komen aan de zorgplicht voor bomen middels een uitbreiding van de inzet van de hoogwerker.

Baten (€ 7966 nadeel)

Voor de Pinksterkermis zijn de baten met € 7000 verlaagd.

Samenstelling taakvelden begroting 2018				
Taakveld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo
2.3	Recreatieve havens	24.778	12.222	-12.556
5.4	Musea	54.294	13.223	-41.071
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.813.027	78.350	-1.734.677
7.5	Begraafplaatsen	156.270	183.100	26.830
		2.048.369	286.895	-1.761.474

Investeringskredieten 2018 - Recreatie en Groenvoorzieningen		
Taakveld	Omschrijving	Bedrag
LASTEN		
	Speeltoestellen 2018	€ 45.000
	Inhaalslag speeltoestellen 2018*	€ 45.000
	Vervanging materieel/tractie	€ 250.000

* Vanwege eerder benodigde bezuinigingen is het oorspronkelijke budget voor vervanging van onveilige en onherstelbare speelvoorzieningen gehalveerd. Daarmee is ook de uitvoering vertraagd en duurt het langer voor een vervangend speeltoestel wordt geplaatst of dat een speellocatie wordt vernieuwd. Dit kan ondergaan worden door het oorspronkelijke investeringsbudget weer te hanteren (+ € 45.000 op jaarbasis en was niet opgenomen in de Kadernota 2018-2021).

Programma 9 Sport

Programmadoel

Wij willen bijdragen aan een gezonde levensstijl van onze inwoners door hen de gelegenheid te geven en te stimuleren om te sporten.

Beleidskader

- Sportbeleidsplan Leekster sport vol in beeld, 2000.
- Notitie Kaders en voornemens accommodatiebeleid, d.d. 13 juni 2005.
- Eindrapport Actualisatie binnensportaccommodaties, d.d. 25 mei 2005.
- Nota buitensportaccommodaties 2011.
- Nota binnensportaccommodaties 2012.
- Nota Optimalisatie binnensportaccommodaties 2013.

Wat willen we bereiken?

- Wij willen sport en bewegen in alle lagen van de bevolking ontwikkelen en stimuleren.
- Het realiseren, beheren, exploiteren en in gebruik geven van gemeentelijke sportaccommodaties ten behoeve van de sportverenigingen, scholen en particulieren dan wel dit te laten doen door private partijen.

Wat gaan we daarvoor doen?

- In overleg met scholen, sportverenigingen en overige sportaanbieders het sport- en bewegingsaanbod stimuleren.
- Het stimuleren van het bewegingsaanbod voor mensen met een beperking.
- Het beheren en exploiteren van zowel binnen- als buitensportvoorzieningen zo efficiënt mogelijk uitvoeren.
- Kansen initiëren om leegstand in de Topsporthal in te vullen met een sportaanbod voor de bevolking en sportbonden te faciliteren om regionale en landelijke wedstrijddagen te organiseren.
- Uitbreiding van sportvelden complex Oostindie realiseren.
- Het dorp Zevenhuizen wil dat de voorzieningen voor de vele activiteiten en de sociale samenhang behouden blijft en heeft de wens om voorzieningen samen te voegen in één gebouw. Hierbij dient men te denken aan cultuur, onderwijs, sport en gezondheid, die de leefbaarheid van het dorp duurzaam versterken. Voor het jaar 2018 is een onderzoekskrediet begroot van € 64.000.

Resultaatmeting

	Indicator/kengetal	Meetbaarheid (goed-matig-slecht)	Beïnvloedbaarheid (hoog-middel-laag)	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Begroting 2018
1.	Niet-wekelijkse sporters (%)	matig	middel	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.

Bron:

1. Waarstaatjegemeente.nl (verplichte set indicatoren op grond van BBV)

Wat mag het kosten?

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting			Verschil 2018 en 2017
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
LASTEN	766.789	2.061.013	2.164.701	2.123.941	2.184.931	2.238.433	-103.688
BATEN	49.688	444.181	451.181	451.181	451.181	451.181	7.000
Per saldo	-717.101	-1.616.832	-1.713.520	-1.672.760	-1.733.750	-1.787.252	-96.688

Programma 9 Sport Saldo (€ 96.688 nadeel)

De verwachte middeleninzet is ten opzichte van Begroting 2017 € 96.688 hoger. Dit bestaat uit € 103.688 hogere lasten en uit € 7000 hogere baten. Hieronder worden de belangrijkste verschillen benoemd.

Lasten (€ 103.688 nadeel)**Toerekening salariskosten (€ 15.311 voordeel)**

Er is in 2018 voor € 15.311 minder aan salariskosten toegerekend aan de onder dit programma vallende taakvelden.

Toerekening tractiekosten (€ 32.592 nadeel)

De toerekening tractiekosten is, op basis van de reeds in 2017 verantwoorde lasten, geactualiseerd. Er wordt meer aan tractiemiddelen ingezet ten behoeve van taakveld 5.2 Sportaccommodaties.

Toerekening kapitaallasten (€ 53.511 voordeel)

Er is in 2018 voor € 53.511 minder aan kapitaallasten toegerekend. In 2017 zijn er nieuwe investeringskredieten beschikbaar gekomen voor onder andere gymmaterialen en de aanleg van een sportveld. De kapitaallasten verbonden aan deze investeringen komen met ingang van 2018 ten laste van de begroting. Ten gunste van dit nadelige effect levert een lager omslagpercentage in combinatie met een lagere boekwaarde per 1 januari 2018 een voordeel op. Per saldo zijn de kapitaallasten 2018 lager geworden.

Toerekening huisvesting en automatisering (€ 21.130 nadeel)

De toerekening is, op basis van de reeds in 2017 verantwoorde lasten, geactualiseerd. Er wordt meer aan huisvestings- en automatiseringskosten ingezet ten behoeve van taakveld 5.2 Sportaccommodaties.

Directe lasten (€ 117.429 nadeel)

Er is met ingang van 2018 € 5000 budget beschikbaar voor incidentele subsidies sport. Verder is voor onderhoud tennisbanen (hekwerk, installaties) en ten behoeve van schoonmaak sportzalen extra budget beschikbaar van respectievelijk € 4000 en € 5000. Ten slotte is er voor externe inhuur eenmalig € 12.200 beschikbaar voor werkzaamheden sporthalverhuur. Hiertegenover staat € 9800 aan vrijval van budget in verband met het vervallen van de locatie gymzaal De Tweemaster. Het effect van voornoemde mutaties bedraagt € 16.400 nadelig.

De mutaties binnen het budget bouwkundig- en technisch onderhoud voor de sportzalen, de Topsporthal en de kleedgelegenheden leveren per saldo een nadeel op van € 41.029.

De subsidie ten behoeve van het Zwemkasteel Nienoord stijgt met ingang van 2018 met € 60.000.

Baten (€ 7000 voordeel)

Het budget huuropbrengsten Topsporthal is verhoogd met € 7000.

Samenstelling taakvelden begroting 2018				
Taakveld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo
5.1	Sportbeleid en activering	39.595	0	-39.595
5.2	Sportaccommodaties	2.127.853	451.181	-1.676.672
		2.167.448	451.181	-1.716.267

Investeringskredieten 2018 - Sport		
Taakveld	Omschrijving	Bedrag
LASTEN	Gymnastiekmetaal 2018	€ 13.000
	Zwemkasteel gebouwen 2014-2018 (conform MOP Zwemkasteel)	€ 44.875
	Zwemkasteel installaties 2014-2018 (conform MOP gebouwen)	€ 53.375
	Kleedgebouw v.v. Zevenhuizen (conform MOP gebouwen)	€ 52.382
	Topsporthal Leek (conform MOP gebouwen)	€ 60.840
	Gymzaal Nijenoert (conform MOP gebouwen)	€ 20.909
	Haalbaarheidsonderzoek sportvoorziening Zevenhuizen	€ 64.000
	Renovatie kleedgelegenheden Sportzaal Oldenoert	€ 100.000
Bijraming gymzaal bredeschool Oostindie cf. BENG	€ 100.000	

Programma 10 Cultuur en Monumenten

Programmadoel

Wij willen onze inwoners een prettige leefomgeving bieden waarin plaats is voor culturele en kunstzinnige activiteiten.

Beleidskader

- Erfgoedverordening 2010.
- Subsidieverordening amateurkunst gemeente Leek.
- Subsidieverordening aanschaf muziekinstrumenten gemeente Leek 2006.
- Cultuurnota Ver & Dichtbij van 1999 en evaluatie in 2003.
- Subsidieverordening gemeentelijke monumenten.
- Kadernota Archeologie en cultuurhistorie in de Westerkwartiergemeenten Grootegast, Leek, Marum en Zuidhorn (2015).

Wat willen we bereiken?

- Wij willen gunstige voorwaarden scheppen voor de uitoefening en beleving van kunst en cultuur.
- Wij willen zowel gemeentelijke als rijksmonumenten voor het nageslacht in stand houden en behouden. Dit geldt zowel voor gebouwen, beschermde dorpsgezichten en grafmonumenten.

Wat gaan we ervoor doen?

Kunst en cultuur

- De muziekverenigingen worden gesubsidieerd op basis van de Subsidieverordening amateurkunst.
- De subsidiëring van culturele initiatieven vindt plaats op grond van de Algemene subsidieverordening van de gemeente Leek.
- Incidentele aanvragen worden waar nodig in het Westerkwartier afgestemd.

Monumenten

- Op basis van de Subsidieregeling gemeentelijke monumenten worden subsidies verleend ten behoeve van bepaalde, in de regeling aangegeven, onderhoudswerkzaamheden aan gebouwen.
- Bij archeologisch onderzoek en werkzaamheden in het agrarisch gebied worden de kaders uit de kadernota Archeologie en cultuurhistorie toegepast. Deze nota wordt bovendien als richtlijn gebruikt bij het opstellen van bestemmingsplannen.
- In de herziening van het bestemmingsplan Buitengebied wordt een specifieke aanduiding opgenomen voor karakteristieke bebouwing.

Resultaatmeting

	Indicator/kengetal	Meetbaarheid (goed-matig-slecht)	Beïnvloedbaarheid (hoog-middel-laag)	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Begroting 2018
1.	Aantal verstrekte subsidies gemeentelijke monumenten	goed	middel	2	4	2
2.	Aantal leden muziekverenigingen	goed	laag	183	171	n.n.b.

Bron:

1. Administratie gemeente Leek
2. Administratie gemeente Leek vanuit subsidieaanvragen verenigingen

Wat mag het kosten?

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting			Verschil 2018 en 2017
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
LASTEN	124.864	337.316	351.409	352.027	357.220	355.764	-14.093
BATEN	0	25.799	29.571	29.571	29.571	29.571	3.772
Per saldo	-124.864	-311.517	-321.838	-322.456	-327.649	-326.193	-10.321

Programma 10 Cultuur en Monumenten Saldo (€ 10.321 nadeel)

De verwachte middeleninzet is ten opzichte van Begroting 2017 € 10.321 hoger. Dit bestaat uit € 14.093 hogere lasten en uit € 3.772 hogere baten. Hieronder worden de belangrijkste verschillen benoemd.

Lasten (€ 14.093 nadeel)*Toerekening salariskosten (€ 21.186 voordeel)*

Er is in 2018 voor € 21.186 minder aan salariskosten toegerekend aan de onder dit programma vallende taakvelden.

Directe lasten (€ 39.919 nadeel)

De mutaties binnen het budget bouwkundig- en technisch onderhoud voor het Podium Nienoord, Borg Nienoord (inclusief bijgebouwen) en molen Eben Haëzer Enumatil leveren per saldo een nadeel op.

Kapitaallasten (€ 6129 voordeel)

Er is in 2018 voor € 6129 minder aan kapitaallasten toegerekend, hetgeen met name wordt veroorzaakt door lagere rentelasten ten gevolge van een lager omslagpercentage in combinatie met een lagere boekwaarde op 1 januari 2018.

Baten (€ 3772 voordeel)

Voor Borg Nienoord (inclusief bijgebouwen) en molen Eben Haëzer Enumatil is voor 2018 (e.v.) de subsidie in het kader van het Besluit rijkssubsiëring instandhouding monumenten (BRIM) meegenomen.

Samenstelling taakvelden begroting 2018				
Taakveld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	156.802	153	-156.649
5.5	Cultureel erfgoed	194.607	29.418	-165.189
		351.409	29.571	-321.838

Investeringskredieten 2018 – Cultuur en monumenten		
Taakveld	Omschrijving	Bedrag
LASTEN	Borg Nienoord (conform MOP gebouwen)	€ 10.883

Programma 11 Economie

Programmadoel

Wij willen werken aan een vitale economische structuur met voldoende en gevarieerde bedrijvigheid en werkgelegenheid voor onze inwoners.

Beleidskader

Het beleid van de gemeente Leek voor dit programma is vastgelegd in de volgende documenten:

- Jaarverslag Economische Zaken.
- Bestemmingsplan Leeksterveld (2011).
- Notitie perifere detailhandel.
- Herziening nota Grondbeleid 2013.
- Detailhandelsvisie 2017.

Wat willen we bereiken?

- Wij willen een duurzame ontwikkeling van bedrijvigheid en werkgelegenheid faciliteren en een gunstig vestigings- en ondernemingsklimaat in de gemeente Leek behouden.
- Wij willen zo gunstig mogelijke voorwaarden scheppen ten behoeve van een groei van de werkgelegenheid.
- Door middel van ons grondbeleid, zoals is weergegeven in de paragraaf Grondbeleid, willen wij het mogelijk maken de ruimtelijke ambities zo goed mogelijk te ondersteunen en mogelijk te maken.
- Wij willen onze grondexploitaties en de hiermee gepaard gaande risico's beheersbaar houden en hiervoor onze totale boekwaarde en vermogensbeslag de komende jaren geleidelijk terugdringen.
- Wij willen de verkopen van grond en woningen stimuleren op een verantwoorde wijze, passend binnen de kaders van onze vastgestelde grondexploitaties en begroting.
- Wij willen subsidiemogelijkheden voor reeds in de begroting opgenomen investeringen en grondexploitaties maximaal verkennen en benutten.

Wat gaan we ervoor doen?

Economische zaken

- Wij gaan bedrijven faciliteren die willen uitbreiden of zich nieuw willen vestigen.
- Wij willen het centrum van Leek aantrekkelijk houden door het tegengaan van leegstand in overleg met ondernemers(verenigingen), eigenaren en makelaars.
- Wij gaan voor de acquisitie, marketing en verkoop van bouwkavels voor woningen en bedrijven zowel traditionele als online middelen inzetten.
- Wij willen tezamen met de handelsverenigingen voor onze dorpen de ontwikkelingen in de detailhandel inzichtelijk maken en daaruit gezamenlijke conclusies en acties formuleren.

Nienoord

- Samen met de stichtingen en recreatieondernemers op Nienoord het gezamenlijke Ambitieplan Nienoord uitvoeren. In tegenstelling tot voorgaande pogingen om meer met elkaar samen te werken, is dit keer gekozen voor een bottom-upproces. De input voor het ambitieplan komt van de organisaties die actief zijn op Nienoord. In het ambitieplan staan drie thema's centraal: Met één gezicht naar buiten, Gezamenlijk evenement en Verbinding. Voor de uitvoering van het ambitieplan is inzet en budget nodig. Voor 2018 en 2019 is € 20.000 beschikbaar. De partijen op Nienoord willen zich hiervoor inzetten, maar hebben ondersteuning nodig. Een samenwerkingsconvenant tussen de gemeente en betrokken partijen op Nienoord zet de samenwerking kracht bij. De gemeente Leek stelt voor zowel in 2018 als in 2019 een bedrag beschikbaar voor het aanstellen van een coördinator Nienoord, die de plannen uit het Ambitieplan ten uitvoer brengt.

Grondzaken

- Wij willen de uitkomsten van diverse onderzoeken en nieuwe regelgeving vertalen in onze grondexploitaties en risicoscenario's. Dit betreft naar verwachting onder andere een regionaal onderzoek naar woningbehoefte en nieuwe boekhoudregels specifiek voor grondexploitatie (wijziging BBV).
- Wij gaan het boekwerk Heralculaties grondexploitaties in 2018 opstellen en we gaan het maatregelenpakket grondexploitaties en de daarin opgenomen risicobeheersmaatregelen updaten.
- Wij blijven inzetten op risicomangement specifiek voor grondexploitaties zoals is aangegeven in de geactualiseerde notitie Uitgangspunten risicomangement en weerstandsvermogen.
- De komende jaren wordt fors ingezet op het verder terugdringen van de boekwaarden van het totaal van de in exploitatie genomen gronden en de overige gronden die in gemeentebesit zijn.

In de periode tot en met 2020 is er, volgens diverse onderzoeken en ontvangen adviezen, nog ruimte in zowel de woningmarkt als de bedrijfsruimtemarkt om tot forse afzetaantallen te komen. De komende periode is daarmee cruciaal om het risicoprofiel van het grondbedrijf van Leek verder te reduceren. Hierbij zal worden ingezet op de maatregelen uit het maatregelenpakket. Dit betreft onder andere een sterke inzet op verkoop van kavels, de marketing daarbij en het bieden van Unique Selling Points op zowel het bedrijventerrein Leeksterveld, in het nieuwe plandeel De Hoven in Oostindie en op de locaties Zevenhuizen-Oost en Oostwold.

Resultaatmeting

	Indicator/kengetal	Meetbaarheid (goed-matig-slecht)	Beïnvloedbaarheid (hoog-middel-laag)	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Begroting 2018
1.	Aantal banen per 1.000 inwoners (15-64 jaar)	goed	laag	783,5	775,5	785
2.	Aantal vestigingen per 1.000 inwoners (15-64 jaar)	goed	laag	131,7	139,1	132
3.	Funcziemenging (%) *	goed	laag	53,1	52,8	53
4.	Bruto Gemeentelijk Product (verhouding tussen verwacht en gemeten product)	goed	laag	n.n.b.	115	117
5.	Nieuw gebouwde woningen (aantal per 1.000 woningen)	goed	laag	n.n.b.	n.n.b.	10

* De funcziemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Bron:

1. t/m 5. Waarstaatjegemeente.nl (verplichte set indicatoren op grond van BBV)

Wat mag het kosten?

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting			Verschil 2018 en 2017
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
LASTEN	8.931.836	6.575.418	6.437.319	6.734.645	6.587.854	6.082.078	138.099
BATEN	9.279.558	5.880.540	5.760.822	6.186.742	6.007.151	5.467.816	-119.718
Per saldo	347.722	-694.878	-676.497	-547.903	-580.703	-614.262	18.381

Programma 11 Economie Saldo (€ 18.381 voordeel)

De verwachte middeleninzet is ten opzichte van Begroting 2017 € 18.381 lager. Dit bestaat uit € 138.099 lagere lasten en uit € 119.718 lagere baten. Hieronder worden de belangrijkste verschillen benoemd.

Lasten (€ 138.099 voordeel)

Toerekening salariskosten (€ 55.808 voordeel)

Er is in 2018 voor € 55.808 minder aan salariskosten toegerekend aan de onder dit programma vallende taakvelden.

Toerekening kapitaallasten (€ 16.372 nadeel)

Er is in 2018 voor € 16.372 meer aan kapitaallasten toegerekend.

Directe lasten (€ 3549 nadeel)

Er is € 15.000 budget opgenomen ter ondersteuning van het in uitvoering brengen van door derden ingediende centrumplannen in Leek en andere dorpskernen. Voor de uitvoering van het ambitieplan Nienoord is € 20.000 beschikbaar. Ten slotte levert de gemeente een bijdrage van € 24.346 in het project Routegebonden Recreatie Groningen.

Ten aanzien van de exploitatie van de overige gebouwen zien we de volgende mutaties:

- Het budget bouwkundig en technisch onderhoud voor de Oude Ulo en de voormalige bodewoning levert een voordeel op van € 49.117.
- De huishoudschool en de boerderij Oosterheerdt zijn verkocht. Er zijn geen exploitatielasten meer in de Begroting 2018 aanwezig. Hiermee wordt een voordeel gegenereerd van € 21.680.

Grondexploitaties Oostindie, Zevenhuizen-Oost en Oostwold Centrum (€ 155.248 voordeel)

Op basis van het boekwerk Grondexploitaties en maatregelenpakket gemeente Leek, per 1 januari 2017 zijn de grondexploitaties geactualiseerd. Dit resulteert in een voordeel van € 155.248. De grondexploitaties worden budgettair neutraal in de begroting verwerkt. Hierdoor ontstaat bij de baten eenzelfde verschil.

Grondexploitatie Leeksterveld (€ 411.017 nadeel)

Op basis van het boekwerk Grondexploitaties en maatregelenpakket gemeente Leek, per 1 januari 2017 zijn de grondexploitaties geactualiseerd. Dit resulteert in een nadeel van € 411.017 voor bedrijventerrein Leeksterveld. De grondexploitaties worden budgettair neutraal in de begroting verwerkt. Hierdoor ontstaat bij de baten eenzelfde verschil.

Verkopen vastgoed (€ 369.999 voordeel)

Op basis van het boekwerk Grondexploitaties en maatregelenpakket gemeente Leek, per 1 januari 2017 is de exploitatie verkopen vastgoed geactualiseerd. Dit resulteert in een voordeel van € 369.999. De exploitatie wordt budgettair neutraal in de begroting verwerkt. Hierdoor ontstaat bij de baten eenzelfde verschil.

Entree Leek (11.220 nadeel)

Voor de exploitatielasten van het gebouw voormalig Praxis/Arriva is € 11.220 budget in de Begroting 2018 meegenomen.

Baten (€ 119.718 nadeel)

Grondexploitaties Oostindie, Zevenhuizen-Oost en Oostwold Centrum (€ 155.248 nadeel)

Op basis van het boekwerk Grondexploitaties en maatregelenpakket gemeente Leek per 1 januari 2017 zijn de grondexploitaties geactualiseerd. Dit resulteert in een nadeel van € 155.248.

Grondexploitatie Leeksterveld (€ 411.017 voordeel)

Op basis van het boekwerk Grondexploitaties en maatregelenpakket gemeente Leek, per 1 januari 2017 zijn de grondexploitaties geactualiseerd. Dit resulteert voor het bedrijventerrein Leeksterveld in een voordeel van € 411.017 ten gevolge van hogere opbrengsten grondverkoop.

Verkopen vastgoed (€ 369.999 nadeel)

Op basis van het boekwerk Grondexploitaties en maatregelenpakket gemeente Leek, per 1 januari 2017 is de exploitatie verkopen vastgoed geactualiseerd. Dit resulteert in een nadeel van € 369.999 ten gevolge van lagere verkoopopbrengsten grond en/of gebouwen.

Entree Leek (€ 41.220 voordeel)

Voor de huuropbrengsten van het gebouw voormalig Praxis/Arriva is € 41.220 budget in de Begroting 2018 meegenomen.

Resultaat verkoop vastgoed (€ 109.399 nadeel)

Van het nettoresultaat op de verkoop van vastgoed (welk bedrag via de sluitpost onderhanden werk wordt ingezet teneinde het budgettair neutrale karakter van de verwerking van de exploitatie verkoop vastgoed te handhaven) wordt 75% als bate in de begroting verwerkt. Ten opzichte van 2017 resulteert dit in een nadeel van € 109.399.

Directe baten (€ 60.850 voordeel)

Het voordeel ontstaat door een vergoeding van € 23.250 voor de huisvesting van vijf werkplekken in de Oude Ulo ten behoeve van dagdienstpersoneel Veiligheidsregio Groningen. Daarnaast zijn de erfpachtbaten geactualiseerd, resulterend in een budgetverhoging met € 37.600.

Samenstelling taakvelden begroting 2018				
Taakveld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	933.613	620.836	-312.777
3.1	Economische ontwikkeling	45.917	0	-45.917
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	1.273.012	1.262.527	-10.485
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	154.397	14.125	-140.272
3.4	Economische promotie	128.731	4.899	-123.832
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	3.901.649	3.858.435	-43.214
		6.437.319	5.760.822	-676.497

Programma 12 Bestuur

Programmadoel

We staan voor een open en daadkrachtig bestuur, gekenmerkt door goed contact met burgers en een kwalitatief hoogwaardige dienstverlening.

Beleidskader

- Verordening Commissie Bezwaarschriften 2010 d.d. 17 maart 2010.
- Interne Klachtenregeling gemeente Leek van 1 oktober 2013 (voor wat betreft de bevoegdheden van het college van B en W), respectievelijk van 7 november 2013 (voor wat betreft de bevoegdheden van de gemeenteraad en de werkgeverscommissie van de gemeenteraad).
- Verordening burgerinitiatief, vastgesteld 29 september 2003.
- Inspraakverordening, vastgesteld 26 april 2004.
- Verordening voor de uitoefening van de rekenkamerfunctie in de gemeente Leek, vastgesteld 1 maart 2014
- Verordening basisregistratie personen gemeente Leek 2014 d.d. 6 januari 2014.
- Verordening naamgeving en nummering adressen d.d. 8 juli 2010.
- Algemene plaatselijke verordening gemeente Leek 2012.
- Intranetbeleid, vastgesteld 4 oktober 2005.
- Notitie Webbeleid d.d. 21 december 2004.
- Nota Communicatiebeleid, vastgesteld 16 februari 2010.
- Kadernota Burgerparticipatie, vastgesteld 29 april 2008.
- Relatie- en representatiebeleid, vastgesteld 5 januari 2011.
- Wijziging inhoud en opmaak Infopagina, vastgesteld 6 juli 2011.
- Consequenties Wet elektronische bekendmaking vervolgadvis, vastgesteld 8 oktober 2013.
- Organisatiebrede inzet Social Media Westerkwartiergemeenten, vastgesteld 24 november 2015.
- Overheidsparticipatie in Leek, vastgesteld 24 maart 2015.
- Communicatieplan herindeling, vastgesteld 3 mei 2016.
- Communicatieplan herindeling Westerkwartiergemeenten, vastgesteld 30 augustus 2016 als bijlage bij Plan van Aanpak Herindeling.

Wat willen we bereiken?

- Het vergroten van de betrokkenheid van burgers bij het tot stand komen van beleid en bij de uitvoering van projecten en daarbij de kunde en kennis van burgers ten volle benutten. En vanuit deze visie burgers al betrekken aan de voorkant van het proces bij veranderingen.
- Openstaan voor initiatieven die de samenleving ten goede komen en die faciliteren als gemeente.
- Het behouden c.q. versterken van de bestuurskracht van de gemeente door te komen tot een herindeling met de Westerkwartiergemeenten.

Wat gaan we ervoor doen?

Bestuur en samenwerking

Herindeling Westerkwartiergemeenten

- De gemeenteraden in het Westerkwartier hebben eind 2015 de intentie uitgesproken per 1 januari 2019 een nieuwe gemeente te willen vormen. Inmiddels hebben de vier gemeenteraden het herindelingsadvies vastgesteld en daarmee is de ARHI-procedure gestart. Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen hebben een positieve zienswijze gegeven over de vorming van de nieuwe gemeente Westerkwartier. De provincie stuurt het herindelingsadvies nu met een positief advies naar de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties om een wetsvoorstel tot gemeentelijke herindeling. Als de Tweede en Eerste Kamer instemmen met de herindeling is de fusie op 1 januari 2019 een feit. De gemeenten werken de komende tijd verder aan het vormgeven van de nieuwe gemeente en een nieuw dienstverleningsconcept per 1 januari 2019.
- In samenwerking met de gemeenten Zuidhorn, Grootegast en Marum heeft de gemeente Leek een rekenkamercommissie: de Rekenkamercommissie Westerkwartier. In het kader van de herindeling op 1 januari 2019 richt de Rekenkamercommissie Westerkwartier zich in beginsel alleen nog op onderzoeken die hiervoor van belang zijn, wat inhoudt dat gezamenlijk onderzoek wordt uitgevoerd voor de vier Westerkwartiergemeenten. Zuidhorn is de standplaats voor de rekenkamercommissie. De gemeente Zuidhorn levert ook de ambtelijke ondersteuning. De kosten hiervoor worden naar rato van het aantal inwoners in rekening gebracht bij de deelnemende gemeenten.

De rekenkamercommissie heeft het voornemen voor 2018 de volgende onderzoeken uit te voeren:

1. Een onderzoek naar de uitvoering van de decentralisatie in het sociaal domein. Vanaf 2015 zijn de drie grote decentralisaties geëffectueerd, Jeugdzorg, AWBZ/nieuwe Wmo en de Participatiewet. De Rekenkamercommissie Westerkwartier is van plan om in 2018 op een of twee deelgebieden onderzoek te doen.
2. Een quickscan Vennootschapsbelasting (Vpb). Een quickscan brengt in kaart wat de financiële risico's van de Vpb-plicht zijn en hoe je als raad grip kunt houden op de situatie.

Dorpsverenigingen

- Bestaande contacten met de dorpsverenigingen continueren in de vorm van afleggen van bezoeken aan de dorpen en wijken/buurtten.

Communicatie

- In het kader van de herindeling is een bestuursopdracht Communicatie opgesteld die wordt uitgevoerd door de werkgroep Communicatie gemeente Westerkwartier en diverse sub-werkgroepen. De werkgroep heeft twee hoofdopdrachten:
  1. Communicatiebeleid opstellen voor de gemeente Westerkwartier;
  2. Communicatie verzorgen over het fusieproces (waaronder communicatie tussen de werkgroepen);
 De werkgroep heeft daarnaast als specifieke opdracht het vormgeven van de huisstijl voor de nieuwe gemeente Westerkwartier. In 2018 worden deze opdrachten verder uitgewerkt. Inwoners en medewerkers worden hierbij betrokken.
- Wij hechten aan een actieve houding van de gemeente met daarbij een belangrijke rol voor burgerparticipatie en overheidsparticipatie. Per vraagstuk verschilt de rol van de gemeente. Burgerparticipatie is een van de instrumenten, die we inzetten om inwoners te betrekken bij het herindelingsproces.
- Wij investeren in communicatie om als gemeente klantgerichter te kunnen communiceren. Wij blijven aandacht houden voor de wijze waarop wij communiceren met onze burgers, waarbij we inspringen op de ontwikkelingen en trends op het gebied van (digitale) communicatie. Uitgangspunt is digitale informatievoorziening en digitale dienstverlening waar het kan, persoonlijk en offline waar het nodig is.

Burgerzaken

- Organiseren referendum op 21 maart 2018 over de Wet inlichtingen- en veiligheidsdiensten.
- Uitvoeren van de zelfevaluatie BRP en Waardedocumenten in september 2018.
- Organiseren van de gemeenteraadsverkiezingen op 21 november 2018 in verband met de herindeling van de Westerkwartiergemeenten.
- In het kader van het informatiebeveiligingsplan BRP en Waardedocumenten zijn er nieuwe ontwikkelingen op het gebied van ENSIA (eenduidige normatief single information audit). De vier beveiligingsbeheerders burgerzaken van de vier Westerkwartiergemeenten gaan samen met de CISO en Privacy beheerder een nieuwe applicatie aanschaffen voor het informatiebeveiligingsbeleid op het gebied van BRP, Waardedocumenten, BAG en Suwinet. Het huidige contract met BMC zal per 1 januari 2018 opgezegd worden. De nieuwe applicatie is ter vervanging van de huidige applicatie Scientia van BMC en kan breder ingezet worden.

Resultaatmeting

	Indicator/kengetal	Meetbaarheid (goed-matig-slecht)	Beïnvloedbaarheid (hoog-middel-laag)	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Begroting 2018
1.	Waardering zelfevaluatie BRP (max. 100%)	goed	hoog	97%	98%	98%
2.	Waardering zelfevaluatie waardedocumenten (max. 100%)	goed	hoog	98%	98%	98%
3.	Demografische druk *	goed	laag	78,4	79,4	80

* De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.

Bron:

1. Managementrapportage zelfevaluatie BRP
2. Managementrapportage zelfevaluatie waardedocumenten
3. Waarstaatjegemeente.nl (verplichte set indicatoren op grond van BBV)

Toelichting 1 en 2:

Met de Wet basisregistratie personen (BRP), die sinds 1 januari 2014 van kracht is, bestaat de plicht om jaarlijks een zelfevaluatie BRP uit te voeren. Deze zelfevaluatie vervangt de driejaarlijkse GBA-audit. Daarnaast zijn gemeenten op grond van de Paspoortuitvoeringsregeling Nederland 2001 (PUN) verplicht om jaarlijks een zelfevaluatie uit te voeren op de toepassing van de beveiligingsmaatregelen en de overige aspecten van het aanvraag- en uitgifteproces van reisdocumenten (zgn. zelfevaluatie waardedocumenten).

Wat mag het kosten?

	Rkening	Begroting		Meerjarenbegroting			Verschil 2018 en 2017
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
LASTEN	10.606.475	1.626.646	1.838.515	1.614.980	1.569.829	1.564.380	-211.869
BATEN	361.473	280.269	310.269	310.269	310.269	310.269	30.000
Per saldo	-10.245.002	-1.346.377	-1.528.246	-1.304.711	-1.259.560	-1.254.111	-181.869

Programma 12 Bestuur Saldo (€ 181.869 nadeel)

De verwachte middeleninzet is ten opzichte van Begroting 2017 € 181.869 hoger. Dit bestaat uit € 211.869 hogere lasten en uit € 30.000 hogere baten. Hieronder worden de belangrijkste verschillen benoemd.

Lasten (€ 211.869 nadeel)

Toerekening automatiseringskosten (€ 15.471 nadeel)

De toerekening onderhoud software en hardware is, op basis van de reeds in 2017 verantwoorde lasten, geactualiseerd. Het aandeel dat ingezet wordt ten behoeve van de taakveld 0.2 Burgerzaken valt hoger uit.

Directe lasten (€ 196.613 nadeel)

Voor het afscheid van de gemeente Leek is € 50.000 uitgetrokken. De actualisatie van de uitkeringen aan politieke ambtsdragers levert een voordeel op van € 33.420 vanwege het vervallen van wachtgeldverplichtingen. Hiertegenover veroorzaakt het onderdeel inhuur personeel voor de taakvelden 0.1 Bestuur en 0.2 Burgerzaken respectievelijk een nadeel van € 151.081 en € 28.952.

Baten (€ 30.000 voordeel)

Het betreft een verhoging van de leges burgerzaken.

Samenstelling taakvelden begroting 2018				
Taakveld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo
0.1	Bestuur	1.206.806	771	-1.206.035
0.2	Burgerzaken	631.709	309.498	-322.211
		1.838.515	310.269	-1.528.246

Overzicht Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Dit hoofdstuk bevat de delen van de begroting die niet een direct verband hebben met de begrotingsprogramma's. De algemene dekkingsmiddelen betreffen de middelen die door de gemeente vrij besteed mogen worden en niet gebonden zijn aan een specifiek (beleids)doel.

De informatie met betrekking tot het onderdeel Gemeentefonds is in deze begroting is gebaseerd op de Septembercirculaire Gemeentefonds, zoals deze in september 2017 is uitgebracht door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Wat mag het kosten?

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting			Verschil 2018 en 2017
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
LASTEN	-124.102	-49.095	203.050	142.153	-55.189	-69.589	-252.145
BATEN	34.663.402	33.062.807	36.136.871	35.300.744	35.350.072	35.428.588	3.074.064
Per saldo	34.787.504	33.111.902	35.933.821	35.158.591	35.405.261	35.498.177	2.821.919

Overzicht Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien Saldo (€ 2.821.919 voordeel)

De verwachte middeleninzet is ten opzichte van Begroting 2017 € 2.821.919 lager. Dit bestaat uit € 252.145 hogere lasten en uit € 3.074.064 hogere baten. Hieronder worden de belangrijkste verschillen benoemd.

Lasten (€ 252.145 nadeel)

Toegerekende rente (€ 471.496 nadeel)

De diverse taakvelden van de begroting krijgen vanuit dit programma een doorbelasting vanwege de rentekosten die samenhangen met reeds gedane en nog geplande investeringen. Dit wordt de toegerekende rente genoemd. Deze toegerekende rente valt ten opzichte van 2017 lager uit als gevolg van aanpassing van de omslagrente van 3,98% naar 3,5%. Daarnaast moet als gevolg van de nieuwe Notitie Rente 2017 de toegerekende rente van drie investeringen die annuïtair werden afgeschreven, worden herzien naar het lagere percentage van 3,5%. Dit betekent een nadeel van € 126.988.

Verschuldigde externe rente (€ 242.789 voordeel)

De verschuldigde externe rente daalt als gevolg van afbouw van de balans. In het meerjarenbeeld Begroting 2017 was rekening gehouden met een daling van € 272.412. De daling valt minder hoog uit als gevolg nieuwe investeringsvoorstellen zoals het revolverend fonds duurzaamheid.

Toerekening salariskosten (€ 10.986 nadeel)

Er is in 2018 voor € 10.986 meer aan salariskosten toegerekend aan de onder dit programma vallende taakvelden.

Toerekening automatiseringskosten (€ 32.892 nadeel)

De toerekening onderhoud software is, op basis van de reeds in 2017 verantwoorde lasten, geactualiseerd. Het aandeel dat ingezet wordt ten behoeve van de taakveld 0.61 OZB woningen en 0.62 OZB niet woningen valt hoger uit.

Post onvoorzien (€ 10.001 voordeel)

Het budget onvoorzien uitgaven 2018 is gebaseerd op € 2 per inwoner. Dit betekent ten opzichte van 2017 een vrijval van € 10.001.

Baten (€ 3.074.064 voordeel)

OZB eigenaren woningen (€ 39.677 voordeel)

Het budget onroerendzaakbelasting voor eigenaren woningen is voor 2018 met 1,5% verhoogd. Dit levert een voordeel op van € 39.677.

OZB gebruikers niet woningen (€ 19.253 nadeel)

Het budget 2018 is geactualiseerd op basis van de werkelijke opbrengst 2017. Aangezien er nog steeds sprake is van veel leegstand zijn de opbrengsten lager. Daarnaast is de opslag voor het ondernemersfonds meegenomen, dat wordt voortgezet tot 1 januari 2019. Ten slotte is een budgetverhoging doorgevoerd van 1,5%. Per saldo ontstaat een nadeel van € 19.253.

OZB eigenaren niet woningen (€ 14.974 voordeel)

Het budget 2018 is geactualiseerd op basis van de werkelijke opbrengst 2017. Daarnaast is de opslag voor het ondernemersfonds meegenomen, dat wordt voortgezet tot 1 januari 2019. Ten slotte is een budgetverhoging doorgevoerd van 1,5%. Per saldo ontstaat een voordeel van € 14.974.

Actualisatie rente en dividenden (€ 21.444 voordeel)

Actualisatie van de rente en verwachte dividenden (BNG/Enexis) levert een voordeel op van € 21.444.

Gemeentefonds (€ 3.017.222 voordeel)

De baten vanuit het Gemeentefonds zijn gebaseerd op de Septembercirculaire Gemeentefonds 2017 en de daaronder liggende rekenmodellen. Ten opzichte van 2017 neemt het toe met circa € 3,0 miljoen. Hiervan heeft € 1,1 miljoen betrekking op de Algemene Uitkering wat ontstaat door de verwachte accres over 2018 van landelijk € 805 miljoen. Ook neemt de integratie-uitkering Sociaal domein met € 931.079 toe wat met name ontstaat door actualisatie maatstaven van de verdeelmodellen. Op onderdeel Jeugd is er sprake van een toename van € 735.447. Daarnaast in 2018 rekening gehouden met een eerste uitkering frictiekosten vergoeding van € 800.000. Dit vanwege de herindeling. Ten slotte is de correctieregel Gemeentefonds met € 51.750 verlaagd naar een vast bedrag van € 150.000.

Samenstelling taakvelden begroting 2018				
Taakveld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo
0.5	Treasury	-164.490	63.357	227.847
0.61	OZB woningen	178.870	2.687.315	2.508.445
0.62	OZB niet woningen	89.152	1.115.172	1.026.020
0.64	Belastingen overig	20.611	0	-20.611
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	32.271.027	32.271.027
0.8	Overige baten en lasten	78.907	0	-78.907
		203.050	36.136.871	35.933.821

Investeringskredieten 2018 - Algemene dekkingsmiddelen		
Taakveld	Omschrijving	Bedrag
LASTEN	Uren reguliere investeringen (stelpost)	€ 290.845
	Energiebesparende maatregelen gebouwen (stelpost)	€ 30.000

Heffing vennootschapsbelasting

Op 26 mei 2015 stemde de Eerste Kamer in met de Wet modernisering vennootschapsbelastingplicht overheidsondernemingen. Hiermee zijn gemeenten met ingang van 1 januari 2016 vennootschapsbelastingplichtig geworden voor die activiteiten waarbij zij optreden als ondernemer.

Een belangrijke activiteit die wordt benoemd als belastingplichtig is grondexploitatie. Diverse handreikingen zijn in samenwerking met de Belastingdienst uitgebracht waaronder de Handreiking vennootschapsbelasting en gemeentelijk grondbedrijf. Deze zou naar verwachting de duidelijkheid moeten bieden om een definitief standpunt in te kunnen nemen inzake de organisatiewijze (bv of niet) en mogelijke administratie- en belastingplicht bij grondexploitatie. De notitie geeft op een aantal punten inderdaad duidelijkheid, maar op een aantal andere punten nog niet geheel. In samenwerking met adviesbureaus Step in Control en Caraad zijn diverse quickscans uitgevoerd. Hieruit wordt de voorlopige conclusie getrokken dat de gemeente structureel geen winst maakt en staan wij op het voorlopige standpunt dat de grondexploitatie van de gemeente Leek geen onderneming is.

Er is wel een fiscale openingsbalanswaarde bepaald ten behoeve van het scenario dat in de toekomst het grondbedrijf alsnog wel als onderneming zou worden aangemerkt door de Belastingdienst. Accountant EY heeft inmiddels namens de gemeente een verzoek ingediend bij de Belastingdienst waarin aangegeven wordt dat de gemeente Leek voor wat betreft het grondbedrijf geen ondernemer is. Voor de overige opbrengsten moet in het laatste kwartaal van 2017 nog een scan plaatsvinden.

Overzicht kosten van overhead

Om meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead schrijft het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) voor om vanaf 2017 een apart overzicht op te nemen van de overhead. Onder overhead wordt verstaan: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Te denken valt aan kosten met betrekking tot P&O, financiën, huisvesting en bestuursondersteuning. De overhead wordt vanaf 2017 centraal begroot en verantwoord op het overzicht overhead via taakveld 0.4 Overhead. Hiermee vervalt de noodzaak van een complexe en veelal ondoorzichtige kostentoe rekening via de interne producten (kostenplaatsen). In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in het totaal van de overhead alsmede de berekeningsmethodiek.

Wat mag het kosten?

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting			Verschil 2018 en 2017
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
LASTEN	n.v.t.	4.332.814	5.179.741	4.538.621	4.583.708	4.604.276	-846.927
BATEN	n.v.t.	331.362	574.034	381.983	381.983	381.983	242.672
Per saldo	n.v.t.	-4.001.452	-4.605.707	-4.156.638	-4.201.725	-4.222.293	-604.255

Overzicht kosten van overhead (€ 604.255 nadeel)

De verwachte middeleninzet is ten opzichte van Begroting 2017 € 604.255 hoger. Dit bestaat uit € 846.927 hogere lasten en uit € 242.672 hogere baten. Hieronder worden de belangrijkste verschillen benoemd.

Lasten (€ 846.927 nadeel)

Toerekening salariskosten (€ 81.347 nadeel)

Er is in 2018 voor € 81.347 meer aan salariskosten toegerekend aan de onder dit overzicht vallende taakveld 0.4 Overhead.

Toerekening tractiekosten (€ 32.592 nadeel)

De toerekening tractiekosten is, op basis van de reeds in 2017 verantwoorde lasten, geactualiseerd. Er wordt meer aan tractiemiddelen ingezet ten behoeve van taakveld 5.2 Sportaccommodaties.

Toerekening automatiseringskosten (€ 29.803 voordeel)

De toerekening onderhoud software en hardware is, op basis van de reeds in 2017 verantwoorde lasten, geactualiseerd. Het aandeel dat ingezet wordt ten behoeve van de taakveld 0.4 valt lager uit.

Toerekening kapitaallasten (€ 45.421 nadeel)

Er is in 2018 voor € 45.421 meer aan kapitaallasten toegerekend. In 2017 zijn er nieuwe investeringskredieten beschikbaar gekomen voor onder andere automatisering, tractie, website, archief en energiebesparende maatregelen gemeentelijke gebouwen. De kapitaallasten verbonden aan deze investeringen komen met ingang van 2018 ten laste van de begroting. Tegenover dit nadelige effect levert een lager omslagpercentage in combinatie met een lagere boekwaarde per 1 januari 2018 een voordeel op. Per saldo zijn de kapitaallasten voor 2018 hoger geworden.

Fricatiekosten herindeling (€ 552.046 nadeel)

De frictiekosten 2018 nemen ten opzichte van 2017 met € 552.046 toe. Aan de hand van een geactualiseerde projectbegroting is voor 2018 een bedrag van € 602.046 opgenomen. In 2017 was oorspronkelijk een bedrag begroot van € 50.000, derhalve een toename van € 552.046.

Bij het onderdeel Gemeentefonds (overzicht algemene dekkingsmiddelen) is een bate opgenomen van € 800.000.

Bouwkundig en technisch onderhoud (€ 20.651 voordeel)

De mutaties binnen het budget bouwkundig en technisch onderhoud voor de gebouwen en terreinen OW en het gemeentehuis leveren per saldo een voordeel op.

Huisvesting (€ 41.000 nadeel)

In verband met wetgeving dienen alle gemeentelijke gebouwen van een NEN 3140-keuring te worden voorzien. Deze dient eens in de vijf jaar plaats te vinden. Voor de eerste keuringsronde in 2018 is € 25.000 beschikbaar. Daarnaast is vanaf 2018 jaarlijks € 16.000 gereserveerd voor de inzet van een installatieverantwoordelijke die onder andere zorg draagt voor de afgifte van een NEN 3140-rapportage ten behoeve van de verzekering.

Facilitaire zaken (€ 7400 nadeel)

Op basis van de reeds in 2017 verantwoorde lasten, zijn de budgetten facilitaire zaken (kantoormeubilair, koffie- en toiletvoorzieningen, en portokosten) geactualiseerd. Dit resulteert in een nadeel van € 7400).

Zaak- en procesgericht werken (€ 47.413 nadeel)

Het op gestandaardiseerde manier laten samenwerken van de medewerkers voorafgaand aan de herindelingsvorm is gegeven door de aanschaf van een nieuw Document Management Systeem (Idocumenten) en zaakstelsel (Izaakstelsel). Naast de investering hierin zullen er jaarlijks exploitatielasten worden gemaakt voor deze systemen. Voor 2018 is hiervoor een budgetverhoging doorgevoerd van € 47.413.

Loonkosten ingehuurd personeel (€ 63.369 nadeel)

Het inhuren van de gemeentesecretaris en de ondersteuning bij schoonmaakwerkzaamheden resulteert in een nadelig effect van € 63.369.

Samenwerking Westerkwartier (€ 19.917)

De bijdrage aan het salarisburyu Westerkwartier is voor 2018 gestegen en daarnaast levert de gemeente Leek een bijdrage van € 12.900 aan de inhuur van secretariële ondersteuning Portefeuillehoudersoverleg Westerkwartier (POW) en Managementteam (MT) sociaal domein.

Baten (€ 242.672 voordeel)

Inkomsten detachering personeel € 189.746 voordeel.

Inkomsten doorberekening salariskosten inkoopbureau en functionaris informatiebeveiliging WK € 52.926 voordeel.

Samenstelling taakvelden begroting 2018				
Taakveld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo
0.4	Overhead	5.179.741	574.034	-4.605.707
		5.179.741	574.034	-4.605.707

Specificatie van de overhead

Voorheen vielen kosten zoals tractie, huisvesting, automatisering, P&O onder de interne producten, de zogenoemde kostenplaatsen. Met de vernieuwing van het BBV worden deze kosten zoveel mogelijk toegerekend aan de diverse beleidsvelden (bijv. inzet maaaimachine ten behoeve van sportvelden). De kosten die niet direct toegerekend kunnen worden, vallen onder de overhead en worden verzameld binnen het Overzicht kosten van overhead (taakveld 0.4).

De kosten van overhead kunnen als volgt gespecificeerd worden (x € 1.000):

Raming 2018	
Omschrijving	Bedrag
Huisvesting	€ 271
Automatisering	€ 640
Personeel & Organisatie	€ 3.089
Facilitair beheer	€ 139
Bestuur en samenwerking	€ 35
Communicatie	€ 44
Overig	€ 85
Tractie	33
Totaal overhead excl. doorbelasting overhead GREX, investeringen en frictiekosten	€ 4.336
Frictiekosten	€ 602
Doorbelasting grondexploitaties en investeringen	-€ 332
Totaal inclusief doorbelasting GREX en investeringen	€ 4.606

Berekeningsmethodiek van overhead

- A) Totale kosten overhead exclusief doorbelasting naar grondexploitaties en investeringen.
- B) Totale personeelslasten en inhuur exclusief overhead personeelslasten.

Het opslagpercentage overhead wordt als volgt berekend:

$$\frac{\text{Totaal van A}}{\text{Totaal van B}} \times 100\% = \text{uitkomst in\%}$$

Berekening overheadpercentage:

$$\frac{€ 4.336.000}{€ 6.505.000} \times 100\% = 67\%$$

Investeringskredieten 2018 - Overhead		
Taakveld	Omschrijving	Bedrag
LASTEN	Vloerbedekking gemeentehuis	€ 29.000
	Gemeentehuis (conform MOP gebouwen)	€ 64.865
	Gemeentewerf (conform MOP gebouwen)	€ 63.435
	Automatisering 2018	€ 35.000
	Koelmachine gemeentehuis	€ 26.800
	Registratiesysteem gegevensverwerking infoveiligheid	€ 15.000

Overzicht reserves

Om meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead schrijft het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) voor om vanaf 2017 een apart overzicht op te nemen van de reserves. Met ingang van Begroting 2018 is ervoor gekozen om dit overzicht ook te presenteren bij het onderdeel programma's zodat inzage wordt gegeven in de wisselwerking met de reserves.

Wat mag het kosten?

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting			Verschil 2018 en 2017
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
LASTEN	134.313	252.833	0	0	0	0	252.833
BATEN	193.715	164.292	245.526	0	0	0	81.234
Per saldo	59.402	-88.541	245.526	0	0	0	334.067

Overzicht reserves (€ 334.067 voordeel)

De verwachte middeleninzet is ten opzichte van Begroting 2017 € 334.067 lager. Dit bestaat uit € 252.833 lagere lasten en uit € 81.234 hogere baten. Hieronder worden de belangrijkste verschillen benoemd.

Lasten (€ 252.833 voordeel)

Dotatie aan reserve Sociaal domein (€ 252.833 voordeel)

Met ingang van 2018 wordt conform de uitgangspunten van de Kadernota 2018-2021 een overschot op het sociaal domein niet automatisch toegevoegd aan de reserve Sociaal domein. Dit betekent ten opzichte van 2017 dat de begrote dotatie in 2017 van € 252.833 komt te vervallen. Ook is genoemd dat bij resultaatbestemming 2018 zo nodig nog een dotatie aan de reserve kan plaatsvinden.

Baten (€ 81.234 voordeel)

Onttrekking aan reserve Sociaal domein (€ 125.296 voordeel)

In 2018 wordt een onttrekking van € 125.296 begroot ter dekking van incidentele apparaatskosten binnen het sociaal domein.

Onttrekking aan reserve Topsporthal Leek (€ 54.562 nadeel)

De reserve is bedoeld om de kapitaallasten van Topsporthal Leek af te dekken. Vanwege afnemende kapitaallasten daalt de onttrekking in 2018 ten opzichte van 2017 met € 54.562.

Onttrekking aan reserve Bedrijventerrein Leeksterhout (€ 10.500 voordeel)

In 2018 worden verkeersregelaars ingezet om de ontsluiting van het Leeksterhout te verbeteren. De inzet van deze verkeersregelaars wordt gedekt vanuit deze reserve.

Paragrafen

Inleiding

De paragrafen bij de begroting geven een 'dwarsdoorsnede' van de begroting. Veel van de paragrafen zijn daarmee een belangrijke aanvulling op de informatie over de (meerjarige) financiële positie. Het gaat met name om de beleidslijnen van het beheerproces, waarbij sprake kan zijn van een grote financiële impact, een grote politieke betekenis of een aanzienlijk belang voor de realisatie van de programma's. Over deze onderdelen is in de begroting informatie te vinden, maar deze informatie is versnipperd. Aangezien de raad kaders stelt en controleert, is het van belang dat de raad inzicht heeft in en overzicht heeft over deze onderwerpen. Doel van de paragrafen is de raad een instrument te geven om de beleidskaders van deze diverse onderdelen vast te stellen en om de uitvoering te kunnen controleren. In het kader van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten zijn zeven paragrafen verplicht gesteld. Daarnaast is ervoor gekozen om een extra paragraaf Accommodatiebeleid toe te voegen en zijn gemeenten vanaf 2015 verantwoordelijk voor de uitvoering op het gebied van de Wmo, Jeugdzorg en Participatiewet. Reden om ook een paragraaf Sociaal domein op te nemen in onze begroting.

- 1 Bedrijfsvoering en Dienstverlening
- 2 Sociaal domein
- 3 Verbonden partijen
- 4 Onderhoud kapitaalgoederen
- 5 Accommodatiebeleid
- 6 Grondbeleid
- 7 Lokale heffingen
- 8 Financiering
- 9 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Paragraaf   Bedrijfsvoering en Dienstverlening

Kader

In artikel 14 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten is bepaald dat de paragraaf betreffende de bedrijfsvoering ten minste zicht geeft in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering. Aanvullend daarop geven wij ook zicht in de stand van zaken rond de dienstverlening.

Ontwikkelingen organisatie en formatie

Zoals in het Coalitieakkoord 2014-2018, Samen werken aan een betrokken gemeente, is verwoord, kunnen niet alle taken die vanuit het Rijk naar onze gemeente komen zelfstandig opgepakt worden. Samen met de Westerkwartiergemeenten willen we de bestuurskracht versterken. De gemeenteraden in het Westerkwartier hebben uitgesproken om te komen tot een heringedeelde gemeente per 1 januari 2019. Vooruitlopend op de herindeling worden medewerkers van de vier gemeenten over en weer ingezet. Dit gebeurt bij vacatures maar ook in de vorm van tijdelijke ondersteuning bij bijvoorbeeld langdurige ziekte of in piekmomenten. Daarnaast draagt een grote groep medewerkers via deelname in diverse werkgroepen bij aan de nieuwe organisatie per 1 januari 2019. Aandacht is er voor deze inzet in relatie tot het reguliere werk. Periodiek wordt gemonitord of het werk in het kader van de herindeling in balans is met het reguliere werk. Daar waar nodig worden maatregelen getroffen.

Wij houden vast aan het vergroten van de inzetbaarheid van personeel. Medewerkers moeten openstaan voor vernieuwing van taken of functie. Brede inzetbaarheid is niet vrijblijvend omdat nieuwe taken uitgevoerd moeten worden en er elders taken wegvallen. Het uitgangspunt is nog steeds dat de baan zeker is, maar de functie-inhoud niet.

Bij natuurlijk verloop wordt per functie gekeken welke ingevuld moet worden en naar de omvang van deze invulling. Ook hier geldt dat formatie en taken in balans moeten zijn.

De formatie van de bestuursdienst is per 1 januari 2018 bepaald op 119,57. Een jaar eerder bedroeg de formatie nog 116,75. De toename in de formatie ontstaat onder andere door de benodigde inzet op het gebied van informatiebeveiliging, detachering van medewerkers en het in dienst nemen van medewerkers in het kader van de Wet banenafpraak.

Een deel van deze toename is tijdelijk tot de herindeling per 1 januari 2019. Het gaat dan bijvoorbeeld om de vervanging van een langdurig gedetacheerde medewerker en uitbreidingen in de aanstellingsomvang van gedetacheerde medewerkers ter ondersteuning van de andere drie Westerkwartiergemeenten.

Voor de inzet van onze medewerkers binnen de gemeenten Grootegast, Marum en Zuidhorn ontvangen wij een (detacherings)vergoeding. Formatief vallen deze medewerkers onder de gemeente Leek, financieel komt een deel daarvan voor rekening van overige Westerkwartiergemeenten.

In de alinea hieronder wordt onder andere weergegeven op welke taakgebieden deze inzet plaatsvindt.

Richting de herindeling vindt onder andere inzet plaats in de regio op het gebied van Burgerzaken, Personeel en organisatie, Inkoop, Sociaal domein, Ruimtelijke Ontwikkeling/gebiedsontwikkeling, Openbare Werken, Sport, GR Publieke gezondheid en zorg, en administratief georiënteerde werkzaamheden.

Vanuit de gemeente Marum krijgen wij ondersteuning in de uitvoering van taken op het gebied van Openbare Orde en Veiligheid en op het gebied van afvalinzameling.

Ook zijn via de groepsdetachering 42 medewerkers van Novatec/NovaWork toegevoegd aan het team Uitvoering van de afdeling Openbare Werken. Opgemerkt wordt dat de opvulling van vacatures binnen de groepsdetachering vanuit het sociale werkvoorzieningsschap (c.q. Novatec) moeilijker wordt voor wat betreft gelijkwaardig en passend personeel. Bij ongewijzigd beleid is het onvermijdelijk dat hierbij commerciële particuliere bedrijven worden ingeschakeld om het gevraagde verzorgingsniveau te realiseren.

Resultaatmeting

	Indicator/kengetal	Meetbaarheid (goed-matig-slecht)	Beïnvloedbaarheid (hoog-middel-laag)	Begroting 2018
1.	Formatie (aantal fte per 1.000 inwoners) o.b.v. formatieplan per 01-01-2018	goed	middel	6.09
2.	Bezetting (aantal fte per 1.000 inwoners) o.b.v. werkelijk aantal Fte per 01-01-2017	goed	middel	5.94
3.	Apparaatskosten (kosten per inwoner)	goed	middel	€ 404,06
4.	Externe inhuur (kosten als% van totale loonsom + totale kosten inhuur externen)	goed	middel	9,89%
5.	Overhead (% van totale lasten)	goed	middel	8,28%

Bron:

1. t/m 5. Administratie gemeente Leek (verplichte set indicatoren op grond van BBV)

Noot:

De formatieomvang van gedetacheerde medewerkers (zowel inleen als uitleen) is hierin niet meegenomen.

Sociaal domein Westerkwartier

De Westerkwartiergemeenten werken samen op het gebied van het sociaal domein. Opdrachten en projecten worden gezamenlijk opgepakt. Bestuurlijk vindt afstemming plaats in het Portefeuillehoudersoverleg Westerkwartier. Aansturing vindt ambtelijk plaats vanuit het MT Sociaal Domein Westerkwartier. Voor een groot deel geldt dat de opdrachten met de menskracht van de vier Westerkwartiergemeenten kan wordt bezet.

Vanwege de decentralisaties zijn de administratieve werkzaamheden voor gemeenten toegenomen bij Wmo en Jeugd. Vanwege de aanstaande herindeling wordt hier geen structurele invulling aan gegeven en is externe huur op administratieve werkzaamheden aan de orde.

Automatisering

Er is een begin gemaakt met het in elkaar schuiven van de server hardware van de verschillende gemeenten. Tot nu toe had elke gemeente een eigen serverpark. Deze waren eind 2016 aan het einde van hun technische levensduur en dat was een natuurlijk moment om de opzet van het netwerk aan te passen. De nieuwe servers zijn er en een groep testgebruikers werkt in de nieuwe omgeving. De komende tijd gaan we verder met het overzetten van medewerkers naar de nieuwe omgeving. In 2018 zal verder niet veel hardware meer worden vervangen en zal voornamelijk ingezet worden op het samenvoegen van applicaties en data.

Informatiebeveiliging/gegevensbescherming

In 2017 is een risicoanalyse op het gebied van informatieveiligheid uitgevoerd. Voor elke afzonderlijke gemeente en de Westerkwartierorganisatie is onderzocht in welke mate wordt voldaan aan de eisen die de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG) stelt. Op basis hiervan is een jaarplan informatieveiligheid opgesteld dat een overzicht geeft van de in 2017 en 2018 aan te pakken actiepunten. Deze actiepunten bestaan uit het implementeren van (technische) beveiligingsmaatregelen, administratieve werkzaamheden en het formaliseren van procedures.

Functionaris Informatiebeveiliging en functionaris Gegevensbescherming

Er is een functionaris Informatiebeveiliging en een functionaris Gegevensbescherming aangesteld die toezicht houden op de naleving van respectievelijk de BIG en de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). Naast het houden van toezicht hebben zij een adviserende rol en initiëren en coördineren zij de uitvoering van het jaarplan informatieveiligheid en de implementatie van de wettelijke maatregelen die in het kader van de BIG en AVG noodzakelijk zijn.

Aanpak Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)

Er wordt een plan opgesteld en uitgevoerd om de gemeentelijke processen, informatieverwerking en voorziening te laten voldoen aan de in mei 2018 van toepassing zijnde AVG.

Bewustwording

De komende jaren werken we op verschillende manieren aan bewustwording op het gebied van informatieveiligheid en gegevensbescherming. Menselijk gedrag is hierbij namelijk cruciaal. In 2018 richten we ons op een verandering van onbewust risico's lopen naar bewustzijn van de risico's.

Mobiele devices

Mobiele apparaten vormen een groot risico als het gaat om informatiebeveiliging. In 2018 zal het Mobile Device Management zijn beslag krijgen.

ENSIA

ENSIA staat voor Eenduidige Normatiek Single Information Audit en heeft tot doel het verantwoordingsproces over informatieveiligheid te professionaliseren en de gemeenteraad meer inzicht te geven over de stand van zaken op het gebied van informatieveiligheid. De jaarlijkse audits in de verschillende domeinen (Burgerzaken, SUWI, DigID) die nu niet in samenhang worden uitgevoerd, worden met behulp van ENSIA wel in samenhang uitgevoerd in combinatie met de normen die de BIG en (op termijn) de AVG stelt. Hier wordt mede door het aanschaffen van een applicatie nadere invulling aan gegeven. De functionaris Informatiebeveiliging zal in 2018 een coördinerende rol vervullen. Wij voorzien dat de coördinerende rol in 2019 zal verschuiven naar een toezichhoudende. Zie ook programma 12 Bestuur, paragraaf Burgerzaken.

Cao-akkoord

Door de Vereniging Nederlandse Gemeenten en de vakbonden is een principeakkoord opgesteld voor een cao met een looptijd van 1 mei 2017 tot 1 januari 2019. De bekrachtiging van dit akkoord staat gepland begin oktober 2017.

In het principeakkoord is de volgende loonontwikkeling opgenomen: Het salaris stijgt met 1% op 1 augustus 2017 en met 1,5% op 1 januari 2018. Dit zijn structurele salarisverhogingen. Het Individuele KeuzeBudget (IKB) stijgt met 0,5% op 1 december 2017 en met 0,25% op 1 juli 2018.

Naast salarisafspraken zijn onder andere ook afspraken gemaakt over het opnemen van een nieuwe (geharmoniseerde) verlofregeling in de cao in 2020, het realiseren van meer banen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (Wet banenafpraak) en het bevorderen van de instroom van jongeren in de gemeentelijke sector.

Afscheid oude gemeente

Voor de overgang naar de nieuwe gemeente Westerkwartier en daarmee het afscheid van de oude gemeente Leek wordt nog nagedacht over de vorm van het afscheid. Daarbij zal aandacht zijn de medewerkers voor wat betreft het afscheid van de huidige interne organisatie, maar ook aandacht van het afscheid voor de inwoners van de gemeente Leek.

Dienstverlening

In onze dienstverlening dragen wij uit dat de vraag van de inwoner bij ons centraal staat. Wij werken oplossingsgericht en zorgen ervoor dat nieuwe digitale ontwikkelingen ingevoerd worden binnen de grenzen van wetgeving. We werken zoveel mogelijk op afspraak en blijven goed toegankelijk voor inwoners die bij het Klantcontactcentrum terecht kunnen. Wij zorgen ervoor dat inwoners, bedrijven en instellingen hun zaken snel en zeker kunnen regelen. Wij doen dit met alle bestaande communicatiekanalen, zodat mensen kunnen kiezen wat bij hen past. Wij zijn aanspreekbaar op ons handelen en dragen dit ook uit.

In het kader van de herindeling van de vier Westerkwartiergemeenten op 1 januari 2019 heeft de herindelingswerkgroep Dienstverlening een dienstverleningsconcept voor de nieuwe gemeente Westerkwartier opgesteld waarbij de dienstverlening aan een ieder van de nieuwe gemeente, met een schaalgrootte van ongeveer 60.000 inwoners, gewaarborgd wordt. De besluitvorming over dit dienstverleningsconcept moet nog plaatsvinden.

Herindelingsverkiezingen Westerkwartier

Op woensdag 21 november 2018 zullen de herindelingsverkiezingen gehouden worden voor de nieuwe gemeente Westerkwartier per 1 januari 2019.

Paragraaf   Sociaal domein

Per 1 januari 2015 zijn in ons land belangrijke taken en verantwoordelijkheden overgeheveld van de Rijks-overheid en provincies naar de gemeenten. Het gaat om taken op het terrein van de jeugdzorg, werk en inkomen en ondersteuning en begeleiding. Gemeenten nemen die taken op zich volgens de regelingen in de Jeugdwet, de Participatiewet en de Wet maatschappelijke ondersteuning. Gesproken wordt wel over de drie decentralisaties of transities in het sociaal domein. Het gaat om een majeure operatie die het budget van de gemeente Leek fors heeft doen toenemen. Het gaat dan ook wel ergens over: alle taken op het terrein van de jeugdzorg (de jeugd GGZ, de provinciale jeugdzorg, de gesloten jeugdzorg, jeugdreclassering, jeugdbescherming en licht verstandelijk gehandicapte jeugd), de dagbesteding en begeleiding uit de AWBZ, de re-integratie van gedeeltelijk arbeidsgehandicapten en de begeleiding naar werk van mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt.

Na de transitie van deze taken naar de gemeenten, zijn de gemeenten aan de slag gegaan met de transformatie: een andere manier van organiseren, denken en werken die leidt tot een duurzame verandering van doen en denken in het sociaal domein. De vier Westerkwartiergemeenten werken al sinds eind 2013 samen in het sociaal domein om te komen tot hetzelfde beleid en uitvoering.

In 2017 is een duidelijk(er) financieel en inhoudelijk beeld ontstaan van de uitwerking van de drie decentralisaties in het Westerkwartier. In 2017/2018 loopt nog het project Basisondersteuning en één toegang dat mogelijk nog inhoudelijke en financiële implicaties zal kennen die in 2018 duidelijk worden. Dat gezegd hebbende zal met name ten aanzien van de uitvoering van de Participatiewet nog het nodige besloten moeten worden ten aanzien van de huidige uitvoeringsorganisaties Novatec en ISD Noordenkwartier, mede in relatie tot de herindeling.

Monitoring

Monitoring is een belangrijk onderwerp bij de verantwoordelijkheden die de gemeenten in het kader van de decentralisaties hebben gekregen. Daarom wordt tweemaal per jaar een rapportage voor het Westerkwartier opgesteld op basis van de aangeleverde gegevens aan het CBS via de website Waarstaatjegemeente.nl, aangevuld met lokale gegevens.

Wat mag het kosten

Leek	Jr. 2016	B 2017 (primair)	B 2018 (primair)	Vershil 18 en 17
<i>1. Participatiebudget</i>				
a) Sociale werkvoorziening (incl. nieuw beschut)	€ 3.573.693	€ 3.235.702	€ 3.281.019	€ 45.317
b) Re-integratie en participatie	€ 479.092	€ 443.650	€ 598.069	€ 154.419
<i>2. Jeugd</i>				
a) PGB jeugd	€ 647.008	€ 1.231.169	€ 799.270	-€ 431.899
b) Zorg in natura	€ 3.723.969	€ 2.647.392	€ 3.498.865	€ 851.473
c) Verbetering veiligheid kind en opvang doelgroep 18+	€ 566.521	€ 430.971	€ 617.447	€ 186.476
<i>3. Wmo/AWBZ</i>				
a) PGB Wmo	€ 448.029	€ 844.741	€ 450.000	-€ 394.741
b) Zorg in natura	€ 926.764	€ 1.278.078	€ 1.050.000	-€ 228.078
c) Financiële tegemoetkoming	€ 116.312	€ 97.050	€ 121.500	€ 24.450
d) MEE Groningen	€ 153.917	€ 162.478	€ 162.478	€ 0
e) Mantelzorg	€ 6.346	€ 90.288	€ 90.288	€ 0
f) Inloop GGz	€ 32.538	€ 32.538	€ 32.538	€ 0
g) Cliëntondersteuning	€ 2.576	€ 26.522	€ 2.500	-€ 24.022
h) Wijkteams	€ 11.244	€ 12.910	€ 12.910	€ 0
<i>4. Uitvoeringskosten inclusief transformatiekosten Wmo en versterking voorkant Jeugd</i>				
a) Versterking voorkant en uitvoering Jeugd	€ 623.625	€ 442.035	€ 911.978	€ 469.943
b) Wmo/AWBZ	€ 249.501	€ 222.321	€ 372.935	€ 150.614

Leek	Jr. 2016	B 2017 (primair)	B 2018 (primair)	Verschil 18 en 17
TOTALE LASTEN	€ 11.561.135	€ 11.197.845	€ 12.001.797	€ 803.952
5. Eigen bijdrage Wmo (nieuwe taken)	€ 105.131	€ 105.131	€ 105.131	€ 0
6. Integratie-uitkering sociaal domein				
a) Participatiebudget (WSW)	€ 3.541.328	€ 3.235.702	€ 3.242.769	€ 7.067
b) Participatiebudget (overig)	€ 583.789	€ 607.554	€ 681.704	€ 74.150
c) Jeugdbudget	€ 5.095.285	€ 4.658.954	€ 5.394.401	€ 735.447
d) Budget Wmo/AWBZ	€ 3.011.463	€ 2.843.338	€ 2.957.752	€ 114.414
TOTALE BATEN	€ 12.336.996	€ 11.450.679	€ 12.381.757	€ 931.078
SALDO	€ 775.861	€ 252.834	€ 379.960	€ 127.126
7. Wisselwerking reserves Sociaal domein (incl. resultaatbestemming)	-€ 405.693	-€ 252.834	€ 125.296	€ 378.130
SALDO NA WISSELWERKING RESERVES SD	€ 370.168	€ 0	€ 505.256	€ 505.256

Financiële toelichting

Hieronder volgt een toelichting op het sociaal domein op hoofdlijnen wat na wisselwerking met de reserve Sociaal domein een saldo van € 505.256 laat zien. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar programma 1 Werk en Inkomen en programma 2 Zorg en Welzijn waar de budgetten verantwoord worden.

Baten (€ 931.078 voordeel)

Via de integratie-uitkering Sociaal domein ontvangt de gemeente de financiële middelen om de nieuwe taken binnen het Sociaal domein uit te kunnen voeren. Voor 2018 ontvangen we als gemeente Leek een voorlopig budget bijna € 12,4 miljoen (Septembercirculaire 2017). Dit is bijna € 1 miljoen meer dan we voor 2017 oorspronkelijk begroot hadden.

Lasten (€ 803.952 nadeel)

De lasten laten per saldo een nadeel van € 803.952 zien. Dit bestaat uit de volgende onderdelen.

1. Participatiebudget (€ 199.736 nadeel)

Het nadeel onderstaat met name op het onderdeel re-integratie en participatie (€ 154.419). Dit ontstaat door de nieuwe initiatieven Route Arbeid (€ 35.428) en taalhuizen (€ 36.719). Daarnaast stijgen de lasten zoals vermeld in de begroting ISD met betrekking tot onderdeel als gevolg van een andere wijze toerekening bedrijfskosten primair proces.

De lasten van de sociale werkvoorziening nemen met € 45.317 toe. Dit is met name het gevolg van instroom Nieuw Beschut waar de gemeente begeleidingskosten voor betaalt.

2. Jeugd (€ 606.050 nadeel)

Binnen Jeugd is er sprake van een hogere middeleninzet van € 606.050. De primaire Begroting 2017 was gebaseerd op basis van beschikbaar budget. Nu zijn de uitgaven Jeugd (exclusief uitvoeringskosten) gebaseerd op basis van realisatie 2016. Hierbij is er rekening is gehouden met solidariteit op Westerkwartierniveau (met uitzondering van deel provinciaal ingekocht), een verschuiving naar het voorliggende veld en een buffer van € 210.000 voor extra lasten. Dit betekent ten opzichte van 2017 een nadeel € 606.050.

3. Wmo/AWBZ (€ 622.391 voordeel)

Binnen Wmo/AWBZ is er sprake van een lagere middeleninzet van € 622.391. Dit ontstaat door aanpassing van de verwachte lasten voor PGB Wmo BG en Zorg in Nature Wmo BG. Deze lasten zijn nu gebaseerd op realisatie 2016 en prognose 2017. Daarbij is er een buffer van € 125.000 gehanteerd voor extra lasten (bijvoorbeeld voor eventuele tariefaanpassingen).

4. Uitvoeringskosten/Versterking voorkant (€ 620.557 nadeel)

Er is sprake van een hogere middeleninzet van € 620.557. Hiervan heeft € 295.000 betrekking op de versterking voorkant met betrekking praktijkondersteuners huisarts, basisteams en decentralisatie toegang GGD. Deze lasten zaten voorheen bij onderdeel 2 Jeugd ZIN/PGB. Daarnaast nemen de kosten met betrekking tot CJG met € 142.000 toe. Ook nemen de apparaatskosten met € 183.000 toe waarvan € 125.000 tijdelijke inhuur betreft.

Mutatie reserve (€ 125.296 voordeel)

De voorgestelde onttrekking uit de reserve Sociaal domein is ter dekking van de incidentele apparaatskosten ad € 125.000 (zie ook onderdeel 4). Verder is in de Kadernota 2018-2021 voorgesteld om het overschot Sociaal domein begrotingstechnisch niet toe te voegen aan de reserve Sociaal domein. Zo nodig kan bij de resultaatbestemming 2017/2018 nog een dotatie plaatsvinden.

Achtergrond

In het coalitieakkoord is afgesproken dat overschotten sociaal domein gereserveerd worden voor de taken in het sociaal domein. Daarnaast heeft het college op 23 mei 2017 besloten in te stemmen met het voorstel om de hoogte van de reserve Sociaal domein per 31 december 2018 minimaal 10% van de integratie-uitkering van het Sociaal domein over 2016 te laten zijn, zodat de inbreng voor elke gemeente in het Westerkwartier gelijk is. Voor de gemeente Leek betekent dit minimaal € 1.223.000.

De omvang van de reserve Sociaal domein bedraagt na de beoogde dotatie van € 424.000 bij de Jaarrekening 2016 € 1.825.231. Ná de dotatie van 2016 heeft deze reserve derhalve een buffer van € 602.231 ten opzichte van dit minimum.

Nauw verwante onderwerpen

Hierboven zijn de onderwerpen gepresenteerd die betrekking hebben op het sociaal domein nieuwe taken. Binnen de gemeentelijke begroting zijn echter aanvullende onderwerpen die nauw verbonden zijn met het sociaal domein en qua lasten niet zijn meegenomen in bovenstaande opzet.

Dit betreft de begrote exploitatiebijdrage aan het werkvoorzieningsschap (€ 293.356) en budget CJG (€ 105.417). Dit betreft totaal € 398.773 aan lasten. Indien het saldo sociaal domein van € 505.256 hiervoor wordt gecorrigeerd, resteert een saldo van € 106.483.

Paragraaf   Verbonden partijen

Kader

In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten is over verbonden partijen het volgende bepaald:

Artikel 15

1. De paragraaf betreffende de verbonden partijen bevat ten minste:
  - a. de visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen;
  - b. de lijst van verbonden partijen, die wordt onderverdeeld in:
    1. gemeenschappelijke regelingen;
    2. vennootschappen en coöperaties;
    3. stichtingen en verenigingen, en,
    4. overige verbonden partijen;
  - c. de lijst van verbonden partijen.
2. In de lijst van verbonden partijen wordt ten minste de volgende informatie opgenomen:
  - a. de naam en de vestigingsplaats;
  - b. het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt;
  - c. het belang dat de provincie onderscheidenlijk de gemeente in de verbonden partij heeft aan het begin en de verwachte omvang aan het einde van het begrotingsjaar;
  - d. de verwachte omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar;
  - e. de verwachte omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het begrotingsjaar.

Visie en beleidsvoornemens

Verbonden partijen zijn zogenoemde derde personen waarmee de gemeente een bestuurlijke en financiële band heeft. De gemeente heeft de taken aan de verbonden partners uitbesteed, maar blijft beleidsmatig en financieel wel verantwoording houden. Het deelnemen in regelingen, instellingen of organisaties berust op specifieke besluiten van de gemeenteraad. De (mate van) invloed van de gemeente in de samenwerkingsvormen is divers en onder meer afhankelijk van de gekozen rechtsvorm, het beleidsterrein, de wijze waarop de gemeentelijke vertegenwoordigers hun rol feitelijk invullen en het aantal deelnemers in de rechtsvorm.

De gemeente Leek verbindt zich bestuurlijk en financieel jegens een derde als deze verbintenis een duidelijk aantoonbare meerwaarde heeft voor het bereiken van onze politieke doelstellingen ten opzichte van alternatieven (zoals zelf doen). Hiervoor wordt gekozen met het oog op het realiseren van een of meer specifieke beleidsdoelstellingen:

- hetzij vanuit bestuurlijke overwegingen;
- dan wel vanuit een oogpunt van doelmatigheid en doeltreffendheid;
- dan wel vanuit financieel-economische overwegingen.

De relaties tussen de verbonden partijen en de doelstellingen die zijn opgenomen in de begroting, vindt u in hoofdlijnen terug in de programma's (wat willen we bereiken/wat gaan we ervoor doen?). In 2018 zullen wij verder:

- Het register verbonden partijen en nieuwe wet- en regelgeving actueel bijhouden.

Volgens de BBV-voorschriften moet het eigen en vreemd vermogen per begin en einde van het begrotingsjaar worden vermeld. Van de GR's is hiervan niet in alle gevallen een opgave ontvangen, waardoor wij in deze paragraaf volstaan met het vermelden van de ons bekende meest actuele cijfers

Lijst verbonden partijen

De gemeente Leek heeft bestuurlijke en financiële belangen in onderstaande verbonden partijen. De lijst bestaat uit gemeenschappelijke regelingen die voldoen aan de definitie van verbonden partij, namelijk dat er sprake moet zijn van een bestuurlijk én een financieel belang. Achtereenvolgens geven wij inzicht in de stand van zaken bij de verschillende categorieën van verbonden partijen en andere samenwerkingsvormen.

Verbonden partijen

- gemeenschappelijke regelingen;
- deelnemingen in vennootschappen.

Andere samenwerkingsverbanden

- overige instellingen waarmee een bestuurlijke verbondenheid bestaat.

Gemeenschappelijke regelingen

Deelname aan gemeenschappelijke regelingen beperkt zich tot taken die in principe tot de gemeente horen, maar die uit efficiency- of deskundigheidsoogpunt beter in samenwerking met anderen in een zelfstandige organisatie kunnen worden uitgevoerd. Door de bestuursdeelname is het mogelijk invloed uit te oefenen en sturing te geven op een goede taakuitoefening. Onderstaand is een overzicht opgenomen van de gemeenschappelijke regelingen waar Leek deel van uitmaakt.

Naam	Intergemeentelijke Sociale Dienst Noordenkwartier
Vestigingsplaats	Roden.
Ingangsdatum	2005.
Doel/openbaar belang	De dienst geeft uitvoering aan de taken van de colleges op de terreinen van de sociale zekerheid en gesubsidieerde arbeid (uitvoering Participatiewet c.a.).
Bestuurlijk belang/deelname	Wethouder is voorzitter algemeen en dagelijks bestuur.
Deelnemende partijen	Gemeenten Leek, Marum en Noordenveld.
Financieel belang 2018	Leek € 2.248.875 * Marum € 611.077 * Overhead/bedrijfskosten (exclusief doorgeven rijksmiddelen)
Verwachte veranderingen in belang	Geen.
Verwachte omvang eigen vermogen begin en eind begrotingsjaar	Niet van toepassing
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en eind begrotingsjaar	Niet van toepassing
Verwachte omvang financiële resultaat begrotingsjaar	€ 0
Beleidsvoornemens	
Rapportage	Managementrapportages, begroting en jaarrekening.
Risico's	Volledige aansprakelijkheid voor financiële nadelen.

Naam	Publieke Gezondheid & Zorg (PG&Z)																				
Vestigingsplaats	Groningen.																				
Ingangsdatum	1 januari 2014.																				
Doel/openbaar belang	Bescherming en bevordering van de gezondheid van de bevolking, rampenbestrijding en crisisbeheersing en het (doen) organiseren van zorg aan de bevolking.																				
Bestuurlijk belang/deelname	Wethouder is lid van algemeen en dagelijks bestuur.																				
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de provincie Groningen.																				
Financieel belang 2018	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Gezondheid</th> <th>JGZ</th> <th>RIGG</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Grootegast</td> <td>164.947</td> <td>203.916</td> <td>41.449</td> </tr> <tr> <td>Leek</td> <td>266.334</td> <td>307.915</td> <td>66.425</td> </tr> <tr> <td>Marum</td> <td>140.921</td> <td>166.147</td> <td>30.403</td> </tr> <tr> <td>Zuidhorn</td> <td>255.745</td> <td>335.413</td> <td>57.413</td> </tr> </tbody> </table>		Gezondheid	JGZ	RIGG	Grootegast	164.947	203.916	41.449	Leek	266.334	307.915	66.425	Marum	140.921	166.147	30.403	Zuidhorn	255.745	335.413	57.413
	Gezondheid	JGZ	RIGG																		
Grootegast	164.947	203.916	41.449																		
Leek	266.334	307.915	66.425																		
Marum	140.921	166.147	30.403																		
Zuidhorn	255.745	335.413	57.413																		
Verwachte veranderingen in belang	Geen.																				
Verwachte omvang eigen vermogen begin en eind begrotingsjaar	Begin 2018: € 2.502.000 Einde 2018: € 2.502.000																				
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en eind begrotingsjaar	Begin 2018: € 21.864.000 Einde 2018: € 21.874.000																				
Verwachte omvang financiële resultaat begrotingsjaar	€ 0																				
Beleidsvoornemens	Implementatie koers en transformatie dienstverlening GGD, bedrijfsplan RIGG, inkoop jeugdhulp 2018-2020.																				

Naam	Publieke Gezondheid & Zorg (PG&Z)
Rapportage	Begroting en jaarrekening.
Risico's	Volledige aansprakelijkheid voor financiële nadelen.

Naam	Centrumregeling Beschermd Wonen Groningen
Vestigingsplaats	Groningen.
Ingangsdatum	2015
Doel/openbaar belang	Taken en bevoegdheden van de regiogemeenten vanuit de Wmo op het gebied van beschermd wonen, de inloop GGz en de begeleiding maatschappelijke opvang en vrouwenopvang door mandaat en volmacht op te dragen aan de centrumgemeente (= gemeente Groningen).
Bestuurlijk belang/deelname	Er is een bestuurlijk overleg van de deelnemende gemeenten, in de vorm van een op overeenstemming gericht overleg (OOGO).
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de provincie Groningen.
Financieel belang 2018	€ 0 (Groningen ontvangt als centrumgemeente de rijksmiddelen).
Verwachte veranderingen in belang	Geen.
Verwachte omvang eigen vermogen begin en eind begrotingsjaar	Niet van toepassing
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en eind begrotingsjaar	Niet van toepassing
Verwachte omvang financiële resultaat begrotingsjaar	€ 0 Eventuele tekorten of overschotten in een jaar zijn voor rekening van de gemeente Groningen.
Beleidsvoornemens	-
Rapportage	Kwartaalrapportages door centrumgemeente aan OOGO.
Risico's	

Naam	Veiligheidsregio Groningen
Vestigingsplaats	Groningen.
Ingangsdatum	1 januari 2014.
Doel/openbaar belang	De regeling stelt zich ten doel om door regeling en bestuur en door een doelmatige organisatie en coördinatie via intergemeentelijke samenwerking uitvoering te geven aan de behartiging van de volgende belangen: a. brandweezorg; b. geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen; c. rampenbestrijding en crisisbeheersing; d. bevolkingszorg; e. melding, alarmering en coördinatie ambulancezorg en brandweer.
Bestuurlijk belang/deelname	Burgemeester is lid algemeen bestuur.
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de provincie Groningen.
Financieel belang 2018	€ 731.834 Grootegast € 1.037.646 Leek € 594.260 Marum € 1.198.627 Zuidhorn
Verwachte veranderingen in belang	Geen.
Verwachte omvang eigen vermogen begin en eind begrotingsjaar	Begin 2018: € 4.765.000 Einde 2018: € 2.754.000
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en eind begrotingsjaar	Begin 2018: € 30.375.000 Einde 2018: € 33.662.000
Verwachte omvang financiële resultaat begrotingsjaar	€ 0
Beleidsvoornemens	Werving en selectie, incidentbestrijding 2.0, gezond en veilig werken.
Rapportage	Begroting en jaarrekening.

Naam	Veiligheidsregio Groningen
Risico's	Volledige aansprakelijkheid voor financiële nadelen.

Naam	Werkvoorzieningsschap Novatec
Vestigingsplaats	Tolbert.
Ingangsdatum	1 juni 2006.
Doel/openbaar belang	Uitvoering van de Wet sociale werkvoorziening en het bieden van werker- varingsplaatsen en faciliteiten op het gebied van testen, trainen en begelei- den van personen met een afstand tot de arbeidsmarkt.
Bestuurlijk belang/deelname	Wethouder is lid van het algemeen- en dagelijks bestuur.
Deelnemende partijen	Gemeenten Grootegast, Leek, Marum, Noordenveld en Zuidhorn.
Financieel belang 2017	€ 177.009 Grootegast € 288.356 Leek € 125.616 Marum € 143.375 Zuidhorn
Verwachte veranderingen in belang	Geen.
Verwachte omvang eigen vermogen begin en eind be- grotingsjaar	Begin 2018: € 0 Eind 2018: € 0
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en eind be- grotingsjaar	Begin 2018: € 2.300.000 (waarvan € 1.450.000 lang vv) Einde 2018: € 2.212.000 (waarvan € 1.350.000 lang vv)
Verwachte omvang financiële resultaat begrotingsjaar	-/- € 1.047.000
Beleidsvoornemens	Door de inwerkingtreding van de Participatiewet op 1 januari 2015 is de taak van de werkvoorzieningsschappen beperkter geworden.
Rapportage	Tussenrapportages, begroting en jaarrekening.
Risico's	Volledige aansprakelijkheid voor financiële nadelen.

Naam	Afvalbeheer Regio Centraal Groningen (ARCG)
Vestigingsplaats	Groningen.
Ingangsdatum	Deelname vanaf 1991
Doel/openbaar belang	Behartiging van de belangen van preventie en het op milieuhygiënisch ver- antwoorde wijze beheren van (afval)stoffen afkomstig uit de gemeenten in de regio, het bevorderen van de overheidsinvloed op de sturing van afval- stoffen en van het ketenbeheer, en mogelijk andere milieu- en reinigingsta- ken. Tot de taken behoren onder meer het exploiteren van inrichten voor het afvalstoffenbeheer, het inzamelen en transporteren van afvalstoffen. Het afsluiten van afval verwerkingscontracten.
Bestuurlijk belang/deelname	Wethouder is lid van het algemeen bestuur.
Deelnemende partijen	Gemeenten Bedum, Groningen, Grootegast, Haren, Leek, Marum, Ten Boer en Zuidhorn.
Financieel belang 2018	Gemeenten betalen tarieven voor het aangeboden afval. Daarnaast bijdra- gen in eventueel tekort. Voor 2018 is een dergelijke bijdrage niet voorzien.
Verwachte veranderingen in belang	Geen.
Verwachte omvang eigen vermogen begin en eind be- grotingsjaar	Begin 2018: € 1.019.000 Einde 2018: € 1.019.000
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en eind be- grotingsjaar	Begin 2018: € 5.288.000 Einde 2018: € 5.288.000
Verwachte omvang financiële resultaat begrotingsjaar	€ 0
Beleidsvoornemens	Verder inzetten op milieuzorg en duurzaamheid.
Rapportage	Begroting en jaarrekening.
Risico's	Volledige aansprakelijkheid voor financiële nadelen.

Naam	Reinigingsdienst Grootegast/Leek/Marum (Milieustraat De Tweemat)
Vestigingsplaats	Grootegast.
Ingangsdatum	1992.
Doel/openbaar belang	Exploitatie van een gezamenlijke composteerinrichting en inzamelplaats voor grof huishoudelijk afval. Het verwijderen en verwerken in gescheiden stromen van huishoudelijke afvalstoffen.
Bestuurlijk belang/deelname	Wethouder is lid van het algemeen bestuur.
Deelnemende partijen	Gemeenten Grootegast, Leek en Marum.
Financieel belang 2018	€ 282.026 Grootegast € 418.126 Leek € 234.405 Marum
Verwachte veranderingen in belang	Geen.
Verwachte omvang eigen vermogen begin en eind begrotingsjaar	Niet van toepassing. Onderdeel van de begroting van Grootegast, de lasten en baten worden omgeslagen.
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en eind begrotingsjaar	Niet van toepassing. Onderdeel van de begroting van Grootegast, de lasten en baten worden omgeslagen.
Verwachte omvang financiële resultaat begrotingsjaar	€ 0
Beleidsvoornemens	-
Rapportage	Begroting. Daarnaast ontvangen wij via Grootegast (= centrumgemeente) één keer per jaar een nota (afrekening) met specificatie.
Risico's	Iedere gemeente is aansprakelijkheid voor financiële nadelen.

Naam	Omgevingsdienst Groningen
Vestigingsplaats	Veendam.
Ingangsdatum	2013
Doel/openbaar belang	Uitvoeren van vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van het omgevingsdomein voor de deelnemers, waarmee de deelnemers de kwaliteit van de uitvoering van deze taken willen verbeteren.
Bestuurlijk belang/deelname	Wethouder is lid van het algemeen bestuur.
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de provincie Groningen plus de provincie Groningen.
Financieel belang 2018	€ 149.292 Grootegast € 500.094 Leek € 65.772 Marum € 274.169 Zuidhorn
Verwachte veranderingen in belang	Geen.
Verwachte omvang eigen vermogen begin en eind begrotingsjaar	Begin 2018: € 597.000 Einde 2018: € 597.000
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en eind begrotingsjaar	Begin 2018: € 2.600.000 Einde 2018: € 2.700.000
Verwachte omvang financiële resultaat begrotingsjaar	€ 0
Beleidsvoornemens	Uitvoeren verbeterplan. In 2019 stapt de Omgevingsdienst over op output-financiering
Rapportage	Kadernota, begroting en jaarrekening.
Risico's	Volledige aansprakelijkheid voor financiële nadelen.

Naam	Eems Dollard Regio
Vestigingsplaats	Leer (Duitsland).
Ingangsdatum	1995.
Doel/openbaar belang	Het bevorderen, ondersteunen en coördineren van regionale, grensoverschrijdende samenwerking van de Duitse en Nederlandse deelnemers.
Bestuurlijk belang/deelname	Burgemeester is lid dagelijks- en algemeen bestuur.
Deelnemende partijen	28 gemeenten in Noord-Nederland, de Kamers van Koophandel Groningen en Meppel, de streekraad Oost-Groningen, de Regioraad Noord-Groningen, 60 gemeenten in Noord-Duitsland, vier Industrie und Handelskammers, zes Landkreise.
Financieel belang 2018	Grootegast (2016): € 1.973 Leek: € 3.444 Zuidhorn: € 3.344
Verwachte veranderingen in belang	Geen.
Verwachte omvang eigen vermogen begin en eind begrotingsjaar	Geen raming bekend
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en eind begrotingsjaar	Geen raming bekend
Verwachte omvang financiële resultaat begrotingsjaar	€ 0
Beleidsvoornemens	Niet bekend
Rapportage	
Risico's	N.v.t.

Risico's

Voor zover de gemeente risico's loopt ten aanzien van verbonden partijen zijn deze meegenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Deelnemingen in vennootschappen

De gemeente Leek is aandeelhouder van een aantal vennootschappen. Het gaat daarbij in praktijk om vennootschappen die uit overheidslichamen zijn ontstaan (voornamelijk nutsbedrijven). De bestuurlijke invloed van Leek op die vennootschappen is in de praktijk gering, het financiële belang bestaat vooral uit de jaarlijkse dividenduitkering.

Naam	Enexis
Vestigingsplaats	Den Bosch.
Ingangsdatum	In de 20e eeuw zijn provinciale en gemeentelijke energiebedrijven opgegaan in de rechtsvoorgangers van Enexis. Enexis is sinds 30 september 2009 een zelfstandig bedrijf.
Doel/openbaar belang	Beheer van het energienetwerk in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland
Bestuurlijk belang/deelname	Aandeelhouder, één stem per aandeel. Wethouder is vertegenwoordiger aandeelhoudersvergadering.
Deelnemende partijen	Aandelen in handen van gemeenten en provincies.
Financieel belang 2018	Grootegast: 71.058 aandelen Leek: 35.529 aandelen Marum: 35.529 aandelen Zuidhorn: 35.529 aandelen
Verwachte veranderingen in belang	Ja, mogelijk koopt Enexis een deel van de aandelen in.
Verwachte omvang eigen vermogen begin en eind begrotingsjaar	Einde 2017: € 3.704 mln. Einde 2018: € 3.804 mln.
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en eind begrotingsjaar	Einde 2017: € 3.814 mln. Einde 2018: Hiervan is geen reële inschatting te maken.
Verwachte omvang financiële resultaat begrotingsjaar	Verwacht resultaat 2018 na belasting € 200.000.000
Beleidsvoornemens	Stabiel netwerk, transitie naar duurzame energie, omzetting lening, inkoop aandelen.
Rapportage	
Risico's	Verlies waarde aandelen.
Overige informatie	In 2009 heeft Leek de aandelen in productie- en leveringsbedrijf van Essent verkocht aan energiebedrijf RWE. Leek is sindsdien aandeelhouder in diverse rechtspersonen, maar heeft daar geen actieve inbreng in. Het gaat om de volgende bv's: <ul style="list-style-type: none"> - Enexis Holding N.V. - CBL Vennootschap B.V. - Vordering Enexis B.V. - Verkoop Vennootschap B.V. - CSV Amsterdam B.V. - PubliekBelang Electriciteitsproductie.

Naam	Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
Vestigingsplaats	Den Haag.
Ingangsdatum	Opgericht in 1914.
Doel/openbaar belang	Bankier ten dienste van overheden
Bestuurlijk belang/deelname	Aandeelhouder, één stem per aandeel.
Deelnemende partijen	Aandelen in handen van gemeenten en provincies.
Financieel belang 2018	Groetegast: 9.750 aandelen à € 2,50 is € 24.375 Leek: 28.041 aandelen à € 2,50 is € 70.103 Marum: 7.020 aandelen à € 2,50 is € 17.550 Zuidhorn: 10.140 aandelen à € 2,50 is € 23.350
Verwachte veranderingen in belang	Geen.
Verwachte omvang eigen vermogen begin en eind begrotingsjaar	Einde 2015: € 4.163 mln. Einde 2016: € 4.486 mln.
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en eind begrotingsjaar	Einde 2015: € 145.317 mln. Einde 2016: € 149.483 mln.
Verwachte omvang financiële resultaat begrotingsjaar	Resultaat 2016: 369 mln., verwacht resultaat 2018 niet bekend.
Beleidsvoornemens	Langdurige en duurzame belegging.
Rapportage	Vergaderstukken algemene vergadering van aandeelhouders.
Risico's	Verlies waarde aandelen.

Naam	Waterbedrijf Groningen
Vestigingsplaats	Groningen.
Ingangsdatum	1998.
Doel/openbaar belang	Drinkwatervoorziening
Bestuurlijk belang/deelname	Aandeelhouder, één stem per aandeel. Wethouder is vertegenwoordiger aandeelhoudersvergadering.
Deelnemende partijen	Aandelen in handen van de gemeenten in de provincie Groningen, de gemeente Tynaarlo gedeeltelijk en de provincie Groningen.
Financieel belang 2018	Groetegast: 5 aandelen Leek: 8 aandelen Marum: 5 aandelen Zuidhorn: 8 aandelen
Verwachte veranderingen in belang	Geen.
Verwachte omvang eigen vermogen begin en eind begrotingsjaar	Einde 2015: € 67,5 mln. Einde 2016: € 71,4 mln.
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en eind begrotingsjaar	Einde 2015: € 99,4 mln. Einde 2016: € 110,7 mln.
Verwachte omvang financiële resultaat begrotingsjaar	Resultaat 2016: 3,8 mln., verwacht resultaat 2018 niet bekend. Waterbedrijf Groningen keert geen dividend uit.
Beleidsvoornemens	Geen
Rapportage	
Risico's	Verlies waarde aandelen.

Andere samenwerkingsverbanden

Westerkwartiergemeenten

Sinds 1 juli 2012 wordt in Westerkwartierverband op formele basis samengewerkt op het gebied van Inkoop, Salarisadministratie en RMC/Leerplicht. Sinds september 2013 is tevens samenwerking op het gebied van ICT gerealiseerd. Verder vindt samenwerking plaats op het gebied van het sociaal domein.

Regio Groningen-Assen

Samenwerking ten behoeve van regio-ontwikkeling. Jaarlijkse bijdrage.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Gebundelde bestuurlijk belangenbehartiging op landelijk niveau. Lidmaatschap.

Vereniging van Groninger Gemeenten

Gebundelde bestuurlijke belangenbehartiging binnen Groningen. Lidmaatschap.

Paragraaf   Onderhoud kapitaalgoederen

Kader

Kapitaalgoederen zijn alle goederen die niet ineens geconsumeerd worden en duurzaam beschikbaar zijn. De maatschappelijke kapitaalgoederen zoals hier bedoeld wordt, zijn de duurzame goederen die in de openbare ruimte aanwezig zijn en voor iedereen vrij te gebruiken zijn.

In artikel 12 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten is over het onderhoud van kapitaalgoederen het volgende bepaald:

1. De paragraaf betreffende het onderhoud van kapitaalgoederen bevat ten minste de volgende kapitaalgoederen:
  - a. wegen;
  - b. riolering;
  - c. water;
  - d. groen;
  - e. gebouwen.
2. Van de kapitaalgoederen, bedoeld in het eerste lid, wordt aangegeven:
  - a. het beleidskader;
  - b. de uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties;
  - c. de vertaling van de financiële consequenties in de begroting.

Algemeen

De gemeente Leek heeft een groot deel van de openbare ruimte in beheer. In die openbare ruimte vindt een groot aantal activiteiten plaats, zoals wonen, recreëren en werken. Voor al die activiteiten bestaat de openbare ruimte uit kapitaalgoederen die als volgt opgedeeld kunnen worden:

- A. Openbare ruimte (wegen en civiele kunstwerken, water, riolering, verlichting en groen).
- B. Gebouwen (onderwijshuisvesting, sportaccommodaties, accommodaties welzijn en overige gebouwen).

Voor de voorzieningen zijn sectorale beheerplannen opgesteld. In de beheerplannen worden de onderhoudsmaatregelen gepland en vastgelegd. De beheerplannen groen, wegen en rioleringen/water zijn geïntegreerd in het digitaal beheerssysteem GBI. Afstemming van ingrijpende vervangingswerkzaamheden is daardoor gewaarborgd.

Bepalend voor de intensiteit van het onderhoud is het gewenste kwaliteitsniveau. In de Kwaliteitsvisie Leek en het memo Kwaliteitsvisie Beheer Openbare Ruimte d.d. 7 jan. 2011 is vastgelegd dat het gewenste beeld de kwaliteit Basis (gemiddeld rapportcijfer 5 van de systematiek CROW) dient te worden. Het kwaliteitsniveau en de hoeveelheid beschikbaar onderhoudsgeld zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De beschikbare financiële ruimte voor onderhoudswerkzaamheden is op deze wijze bepaald en vastgelegd.

Onderhoud is niet alleen wenselijk om esthetische redenen, maar ook om kapitaalsvernietiging te voorkomen. Kapitaalsvernietiging vindt plaats indien door het uitstellen van onderhoud de levensduur van het kapitaalgoed wordt beperkt of verhoudingsgewijs meer onderhoud op een later tijdstip veroorzaakt. Het gekozen kwaliteitsniveau met een rapportcijfer 5 betekent dat kapitaalsvernietiging grotendeels wordt voorkomen. Locaties achteraf worden minder intensief onderhouden dan de locaties die erg in het oog springen.

Bij het opstellen van de kwaliteitsvisie is een kwaliteitsinspectie uitgevoerd. Deze nulmeting die in 2007 is uitgevoerd, leidde tot een score van 7,4 gemiddeld voor verhardingen, 6,2 voor groen en 7,4 voor verzorging. Deze kwaliteit zal afnemen als gevolg van de beslissing om alleen onderhoudsgeld beschikbaar te stellen voor een kwaliteit van 5. Geconstateerd is dat momenteel nog minder onderhoudsgeld beschikbaar is dan noodzakelijk is om het gewenste kwaliteitsniveau te realiseren. Het budget wordt de komende jaren gefaseerd verhoogd tot het niveau dat nodig is om het gewenste kwaliteitsniveau te realiseren. Kwaliteitsinspecties zijn regelmatig nodig om vast te stellen of het gehanteerde onderhoudsregime de juiste uitwerking heeft.

De kwaliteit zal bij verharding minder snel aanpassen aan het gewenste kwaliteitsniveau dan bij groen. De onderhoudsmaatregelen zijn bij verhardingen minder frequent en werken langer door. De kwaliteitsscore is sterk afhankelijk van het moment van opname. Indien geschouwd wordt direct na een onderhoudsbeurt zal de score vanzelf hoger uitvallen dan het gewenste niveau. Onderhoud verhoogd uiteraard de kwaliteit, maar het resultaat fluctueert en is mede afhankelijk van tijdstip van opname/onderhoudsmaatregel, weersomstandigheden etc. De doelstelling om een bepaalde kwaliteit te realiseren, moet dan ook gezien worden als een gemiddelde.

Met het onderhoud van deze kapitaalgoederen is een substantieel volume in onze begroting gemoeid. Deze paragraaf geeft meer inzicht in omvang en bestedingen. In deze paragraaf gaan we per onderwerp in op het beleidskader, de financiële consequenties en de vertaling in de begroting.

A. Openbare ruimte

Wegen en civiele kunstwerken

Beleidskader en financiële consequenties

Het beleidskader bestaat uit het Meerjarenplan Wegen 2016-2019 en het Meerjarenplan Civiele Kunstwerken 2016-2019.

De gemeente heeft bijna 1,4 miljoen m² verhard oppervlak in beheer. Alle verharding is in 2016 geïnspecteerd, dit gebeurt om de twee jaar. Op basis van die inspectiegegevens is een meerjarenonderhoudsplan (MOP) voor wegen en civiele kunstwerken vastgesteld. De inspecties zijn uitgevoerd door gecertificeerde inspecteurs.

Naast de actuele inspectiegegevens zijn hier als uitgangspunten gebruikt de in juni 2011 vastgestelde Kwaliteitsvisie Beheer Openbare Ruimte. Daarbij is afgesproken dat het kwaliteitsniveau Basis als gemiddelde wordt nagestreefd, waardoor geen of weinig onderhoudsachterstanden wordt opgelopen en kapitaalsvernietiging voorkomen. Daarnaast wordt voor de financieringsbehoefte, net als de afgelopen jaren, een norm van 75% toegepast. Dit op basis van het uitgangspunt dat door de provincie wordt geaccordeerd bij de beoordeling van begrotingen van zogenoemde artikel 12 gemeenten (hetgeen de gemeente Leek niet is).

De onkruidbestrijding op verhardingen mag niet meer met de inzet van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen doordat de regering besloten heeft toelating van deze middelen (met name glyfosaat) op openbare verhardingen in te trekken. Inmiddels worden de werkzaamheden op niet-chemische wijze uitgevoerd met behulp van borstelen en branden. Daarbij is de constatering wel dat op deze wijze moeilijker hetzelfde resultaat geboekt kan worden als eerder, met als gevolg dat er vaker en meer problemen ontstaan met de hemelwaterafvoer van wegen.

Vertaling in de begroting

Voor onderhoud aan wegen en civiele kunstwerken is het volgende begroot:

	2018	2019	2020	2021
Wegen	€ 505.644	€ 558.644	€ 558.644	€ 558.644
Civiele kunstwerken	€ 89.795	€ 89.795	€ 89.795	€ 89.795

Dit is exclusief kapitaallasten en ureninzet van ambtelijk personeel.

Water

Beleidskader

Het beleidskader is het Baggerplan 2004-2012 dat is verlengd tot 2014. De meeste onderdelen uit het plan zijn uitgevoerd. In 2016 is gestart met de voorbereiding voor een nieuw baggerplan voor alle Westerkwartiergemeenten. Dit is nog niet afgerond en vastgesteld, maar nadert wel zijn voltooiing. Het jaarlijks sloot-schonen is vanaf 2013 ondergebracht in programma 5 en wordt bekostigd vanuit de rioolheffing.

Financiële consequenties

Op dit moment zijn er geen geplande baggerwerkzaamheden opgenomen in de begroting.

Vertaling in de begroting

Voor onderhoud aan de waterwegen is het volgende begroot:

	2018	2019	2020	2021
Water	-	-	-	-

Dit is exclusief kapitaallasten en ureninzet van ambtelijk personeel.

Met ingang van 2016 wordt het regulier onderhoud met inzet van eigen personeel uitgevoerd.

Riolering

Beleidskader

Het beleidskader bestaat uit het Basisrioleringsplan 2008 en het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2012-2016 (VGRP). Sinds 2011 is een Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (VGRP) verplicht. Volgens de wetgeving heeft de gemeente zorgtaken op gebied van grond- en hemelwater, waarvoor ook beleid moet worden vastgesteld. Dit VGRP is daartoe in 2011 opgesteld en vastgesteld door de raad.

Gewerkt wordt aan een nieuw VGRP voor alle Westerkwartiergemeenten. De looptijd van dit plan start op 1 januari 2018 en duurt 4 jaar. Tot die tijd zal de looptijd van het huidige VGRP van gemeente Leek tot bovengenoemde datum worden verlengd.

Het initiatief tot het komen van een gezamenlijk VGRP ligt bij het waterteam Cluster Westerkwartier, waarin naast de betrokken gemeenten ook het Waterschap Noorderzijlvest vertegenwoordigd is.

Dit team heeft als doel om binnen de cluster Westerkwartier uitvoering te geven aan de projecten uit waterakkoorden en afvalwaterplannen uit de Waterketen Groningen-Drenthe, waarin de doelen uit het Bestuursakkoord Water voor 2020 in de regio Groningen en Noord-Drenthe gerealiseerd moeten worden.

De waterketen heeft drie doelen:

- Kosten besparen door investeringen op elkaar af te stemmen en taken gezamenlijk uit te voeren.
- Kwetsbaarheid verminderen door de uitvoering van taken beter te borgen.
- Kwaliteit verbeteren door beter gebruik te maken van elkaars kennis en ervaring.

Financiële consequenties

Op basis van inspecties is in de afgelopen periode behoorlijk geïnvesteerd om de onderhoudstoestand weer op peil te brengen. De huidige onderhoudstoestand is dusdanig dat het jaarlijkse budget vorig jaar naar beneden is bijgesteld.

Vertaling in de begroting

Voor onderhoud aan de riolering is volgende begroot:

	2018	2019	2020	2021
Riolering	€ 393.920	€ 341.089	€ 341.089	€ 341.089

Dit is exclusief kapitaallasten, voorbereidings-/inspectiekosten en ureninzet van ambtelijk personeel.

Verlichting

Beleidskader

Onlangs is gezamenlijk met de Westerkwartiergemeenten na een Europese aanbesteding het onderhoud gegund voor de periode 2017 t/m 2020 met de optie voor 2 x 1 jaar verlenging. Het beheer wordt in eigen hand gehouden.

De ontwikkeling van beleidsplannen voor deze voorzieningen is noodzakelijk. De kadernotitie Openbare verlichting is in 2011 door de raad vastgesteld. Daarmee zijn nieuwe afspraken vastgelegd die nodig zijn bij het ontwerpen van nieuwe voorzieningen. Gebleken is dat 40% van de voorzieningen ouder is dan de afschrijvingstermijn. Een verdere uitwerking van het beleid in de vorm van een vervangings- en investeringsplan heeft nu prioriteit.

In 2015 is gestart met een gestructureerde aanpak van de vervanging van verouderde en afgeschreven openbare verlichting langs acht wegen in de kom Leek. Daarbij is de oude en versleten verlichting één-op-één vervangen door nieuwe dimbare ledverlichtingssystemen. Er is een energiebesparing gerealiseerd van afgerond 78%. De verdere uitrol van vervangingswerkzaamheden en verdere verbetering en verduurzaming vindt nu plaats.

De gemeente Leek heeft zich geconformeerd aan het SER-Energieakkoord, waarin de doelstelling voor openbare verlichting is geformuleerd om in 2020 een energiebesparing van 20% en in 2030 een besparing van 50% te realiseren ten opzichte van het verbruik in 2013. Wij nemen deel aan de landelijk georganiseerde monitoring van de ontwikkelingen t.a.v. het stroomverbruik bij OVL. De inspanningen gericht op dit energieakkoord zijn uiteraard breder dan alleen OVL. Voor een bredere aanpak zijn initiatieven genomen om te komen tot een Masterplan Energie.

Het is de bedoeling om de komende jaren een vervolg te geven aan de vervangingen van afgeschreven en versleten lichtmasten. Ten behoeve van de benodigde vervangingsinvesteringen is voor de jaren 2016 tot en met 2018 een investeringsbedrag opgevoerd in de kadernota van € 186.500 per jaar voor vervanging van afgeschreven en versleten lichtmasten en € 30.000 per jaar voor verduurzaming en verbetering van de overige lichtvoorzieningen.

Het onderhoud van de openbare verlichting is middels een gezamenlijke openbare aanbesteding door de oud EGD-gemeenten aanbesteed aan nieuwe beheerder/adviseur (Tauw bv) en uitvoerder (Ziut bv). De onderhoudsbegroting voor het reguliere beheer en onderhoud is in 2016 met een bedrag van € 30.000 teruggebracht.

Vertaling in de begroting

Voor onderhoud aan de verlichting is het volgende begroot:

	2018	2019	2020	2021
Verlichting	€ 114.555	€ 114.555	€ 114.555	€ 114.555

Dit is exclusief kapitaallasten en ureninzet van ambtelijk personeel.

Groen

Beleidskader

Het beheer en onderhoud van gemeentelijke groen is arbeid- en kapitaalintensief. Een optimale inzet van de beschikbare middelen is nodig om achterstallig onderhoud, dat kapitaalvernietiging tot gevolg heeft, te voorkomen. In juni 2011 heeft de raad de Kwaliteitsvisie beheer openbare ruimte vastgesteld, waarin is vastgelegd dat gestreefd wordt naar een gemiddeld beeldkwaliteitsniveau van 5. Daarmee wordt bedoeld dat een beeldkwaliteit van 6 moet worden gerealiseerd waar het moet, en een 4 waar het kan. Bij een kwaliteitsniveau van 4 is sprake van een mogelijke kapitaalvernietiging c.q. –vermindering, maar dat is afhankelijk van het soort groen.

De hiervoor benodigde middelen worden bepaald aan de hand van het geautomatiseerde beheerplan, waarin de actuele hoeveelheden en oppervlakten worden bijgehouden.

Financiële consequenties

Al sinds jaren wordt de nullijn gehanteerd als het gaat om het beschikbare budget voor groenonderhoud. Prijsverhogingen en indexen daarvoor worden niet doorberekend. Maar er zijn meer ontwikkelingen waardoor het groenonderhoud onder druk staat. Het boomonderhoud is beperkter door het terugbrengen van de inhuur van een hoogwerker. Daardoor is de capaciteit van snoeionderhoud met een derde verminderd. De zorgplicht kan daardoor onder druk komen te staan.

De omvang van het buurtbeheer is beperkt. Met de dorpen Lettelbert en Enumatil zijn overeenkomsten gesloten voor dorpsbeheer. In 2018 gaan we deze evalueren.

Een andere ontwikkeling is, dat gewerkt wordt aan het opzetten van een pilot om met name het proces bij verjonging/omvorming van groenvoorzieningen beter te structureren. Dit is wenselijk om te zorgen voor voldoende draagvlak en begrip, zowel in- als extern.

Vertaling in de begroting

Voor groenonderhoud is het volgende begroot:

	2018	2019	2020	2021
Groen	€ 966.671	€ 964.601	€ 961.601	€ 961.601

Dit is exclusief kapitaallasten en ureninzet van ambtelijk personeel.

B. Gebouwen

Beleidskader accommodatiebeleid

Het accommodatiebeleid is in 2005 neergelegd in de notitie Kaders en voornemens accommodatiebeleid. Sinds 2005 is de voortgang en actualisatie steeds beschreven in jaarlijkse rapportages. De kaders en voornemens moeten in samenhang worden gezien met de volgende aanvullend vastgestelde uitgangspunten:

- De paragraaf Accommodatiebeleid van het Coalitieakkoord 2010-2014 Keuzes voor de Toekomst.
- Het Coalitieakkoord 2014-2018 Samen werken aan een betrokken gemeente.
- De in 2011 door de raad vastgestelde Gemeentelijke ontwikkelingsvisie, voor wat betreft het voorzieningenniveau en de gemeentelijke taken.
- Het door de raad in 2012 vastgestelde Bezuinigingsdocument 2012-2015.

Voor een uitgebreide voortgang van het accommodatiebeleid en de ontwikkelingen voor 2018 wordt verwezen naar de paragraaf Accommodatiebeleid. De financiële vertaling vindt plaats in de diverse programma's.

Beleidskader en financiële consequenties onderhoud en beheer

Het beleidskader voor het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen bestaat uit het meerjarenonderhoudsplan (MOP) 2016-2020 dat eind 2015 door de gemeenteraad is vastgesteld. Tevens is de organisatie van het gemeentelijk vastgoed vastgesteld door de gemeenteraad.

In de organisatie van het gemeentelijk vastgoed is de rolverdeling en de verantwoordelijkheden vastgelegd. Het gemeentelijk vastgoed is in drie vastgoedportefeuilles verdeeld. De beleidsportefeuille, de ontwikkelportefeuille en de verkoopportefeuille. Aan de gebouwen waaraan nu al voorzien wordt dat deze worden afge-stoten, wordt geen groot onderhoud dan wel vervangingsinvesteringen uitgevoerd. Het onderhoud beperkt zich tot dan uitsluitend tot klachtenonderhoud en het in stand houden van de buitenschil.

Het meerjarenonderhoudsplan Gebouwen geeft inzicht in het gemeentelijk vastgoed dat de gemeente in eigendom heeft. Voor het goed en veilig te laten gebruiken heeft de gemeente een taak en zorgplicht om deze gebouwen goed en verantwoord te beheren in het kader van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Verder heeft de gemeente een zorgplicht om tijdig onderhoud uit te voeren aan het aanwezige areaal ten-einde kapitaalvernietiging en/of onderhoudsachterstanden te voorkomen. De financiële consequenties zijn verwerkt in de Kadernota 2018-2021. Daarbij is als uitgangspunt genomen dat middels prioritering in combi-natie met fasering de te nemen onderhoudsmaatregelen binnen de bestaande financiële ruimte in uitvoering worden genomen. Er is 75% van de berekende financieringsbehoefte in de begroting opgenomen. Daar-naast is er een korting van 30% doorgevoerd op het klein onderhoud. De maatregelen uit het MOP worden jaarlijks in de vorm van uitvoeringsplannen uitgevoerd.

Verduurzaming gemeentelijk vastgoed

In 2016 is gestart met geleidelijke verduurzaming van de gemeentelijke gebouwen. Dit wordt gekoppeld aan al geplande investeringen vanuit het MOP, bijvoorbeeld vervanging dakbedekking gemeentehuis. Daarbij worden maatregelen om energie op te wekken zoals het plaatsen van zonnepanelen ingepast. De gemeente Leek heeft een voorbeeldfunctie om tot verduurzaming van haar gemeentelijke gebouwen te komen. De fo-cus ligt vooral op het gemeentehuis, de Topsporthal en het Zwemkasteel. De combinatie van vervanging dakbedekking en het plaatsen van zonnepanelen zal tot synergievoordelen leiden. De feitelijke aanschaf van energiebesparende maatregelen zijn (nog) niet opgenomen in het meerjarenonderhoudsplan Gebouwen. In het Masterplan Duurzaamheid worden energiebesparende maatregelen en de daaraan verbonden finan-cieringsbehoefte meegenomen. Tevens wordt onderzocht of nieuwe vormen als Esco's (Energycompanies) voordelen opleveren door het maken van energieprestatie afspraken. Hierin wordt de doelstelling van het energieakkoord opgenomen. De overheid heeft vanuit het energieakkoord ook een rol als launching custo-mer (stimuleren door als gemeente zelf te participeren en klant te zijn) bij de inzet van Esco's. Uitgegaan wordt van een energiebesparing van 1,5% per jaar en wordt ingezet op hernieuwbare energie.

Vertaling in de begroting

Voor onderhoud aan gebouwen is het volgende begroot:

	2018	2019	2020	2021
Sportaccommodaties	€ 137.139	€ 126.446	€ 107.448	€ 107.448
Accommodaties welzijn en cultuur	€ 15.449	€ 7.342	€ 15.233	€ 15.233
Overige gebouwen	€ 12.013	€ 12.722	€ 11.195	€ 11.195
Gebouwen gemeentelijke dienst	€ 49.104	€ 55.532	€ 51.569	€ 51.569
Monumenten	€ 61.298	€ 69.789	€ 73.844	€ 73.844
Woningen	€ 710	€ 334	€ 7.135	€ 7.135

Dit is exclusief kapitaallasten, schoonmaakkosten en ureninzet van ambtelijk personeel.

Paragraaf Accommodatiebeleid

Kader

De paragraaf Accommodatiebeleid is niet verplicht op basis van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten, maar is ingegeven vanuit de constatering dat het accommodatiebeleid dat sinds 2005 is ontstaan, in meerdere programma's neerdaalt. Er is behoefte om vanuit de paragraaf de ontwikkelingen in samenhang te beschrijven. De financiële vertaling vindt plaats in de diverse programma's.

1. Beleidskader accommodatiebeleid

Het accommodatiebeleid is in 2005 neergelegd in de notitie Kaders en voornemens accommodatiebeleid. Sinds 2005 is de voortgang en actualisatie steeds beschreven in jaarlijkse rapportages. De kaders en voornemens moeten in samenhang worden gezien met de volgende aanvullend vastgestelde uitgangspunten:

- De paragraaf Accommodatiebeleid van het Coalitieakkoord 2010-2014 Keuzes voor de Toekomst.
- Het Coalitieakkoord 2014-2018 Samen werken aan een betrokken gemeente.
- De in 2011 door de raad vastgestelde Gemeentelijke ontwikkelingsvisie, voor wat betreft het voorzieningenniveau en de gemeentelijke taken.
- Het door de raad in 2012 vastgestelde Bezuinigingsdocument 2012-2015.
- Meerjarenonderhoudsplan gemeentelijk vastgoed 2016-2020.

Onderstaand wordt ingegaan op de ontwikkelingen in 2018.

2. Ontwikkelingen

Heroriëntatie bezit gemeentelijke accommodaties en overig vastgoed

Algemeen

Sinds 2011 wordt proactief gewerkt aan het afstoten en herbestemmen van gemeentelijke gebouwen en gronden, waarvan duidelijk is dat deze geen strategische rol meer vervullen in de uitvoering van de gemeentelijke taken of de ruimtelijke inrichting. Door afstoting, verkoop of sloop verbetert de vermogenspositie van de gemeente door eenmalige opbrengsten. Daarnaast is er sprake van structurele besparingen in exploitatiekosten. Gelijktijdig wordt bij een herbestemming gestreefd naar behoud dan wel verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid, door een nieuwe in de omgeving passende bestemming voor het vastgoed te zoeken. Dit beleid wordt in 2018 voortgezet. Naast bebouwd vastgoed wordt de laatste jaren ook gefocust op actieve verkoop of overdracht van onbebouwd vastgoed. Het betreft daarbij met name grondstroken groter dan 1000 m², maar waar mogelijk worden ook reststrookjes die kleiner zijn, verkocht.

Begroting verwachte opbrengsten

Het batig saldo van verkoop- en herontwikkelingsopbrengsten wordt ten gunste gebracht van de grondexploitatie, onderdeel Verkopen vastgoed, die onderdeel vormt van de door de raad vast te stellen jaarrekening. Het resultaat wordt jaarlijks ten gunste gebracht van de algemene middelen van de begroting.

In 2016 is besloten om de verwachte netto-opbrengsten in het vervolg vooraf in te boeken in onze meerjarenbegroting. Uit de afgelopen jaren is namelijk gebleken dat er aanzienlijke opbrengsten achteraf zijn ingeboekt en ons bezit is nog dermate van omvang dat ook het komende jaren nog verkoopopbrengsten verwacht worden. Door de verwachte opbrengsten nu vooraf te ramen, ontstaat er een zo realistisch mogelijk beeld van te verwachten netto-opbrengsten. Tegelijkertijd moet ervoor worden gewaarschuwd dat de verwachte opbrengsten (uiteraard) niet zonder risico zijn: er bestaat geen garantie dat de verkopen slagen en dat de geraamde opbrengst ook daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Naarmate de tijdshorizon verder weg ligt, wordt deze onzekerheid groter. Daarom wordt 75% van de netto te verwachten verkoopopbrengsten in 2018 in de begroting ingeboekt.

Tijdelijk leegstandsbeheer

Buiten gebruik zijnde dienstgebouwen waarover nog geen besluitvorming over de toekomst heeft plaatsgevonden dan wel die nog niet zijn verkocht, worden tijdelijk in het kader van leegstandsbeheer verhuurd of in gebruik gegeven. Uitgangspunten daarbij zijn beperking van exploitatielasten, kwaliteitsbehoud en bescherming tegen vandalisme. Voorbeelden hiervan zijn de naast het gemeentehuis gesitueerde gebouwen Oude Ulo en de voormalige Bodewoning.

Professionalisering beheer en instandhouding gemeentelijk vastgoed

Gebouwen waar de gemeente verantwoordelijk voor is, worden op planmatige wijze in stand gehouden. Nadat in 2014 een meerjarenonderhoudsplan voor het Zwemkasteel Nienoord 2014-2018 inclusief budgettering werd vastgesteld, heeft de raad in december 2015 ook voor de overige gebouwen een nieuw meerjarenonderhoudsplan voor de periode 2016 tot en met 2020 vastgesteld. Op basis van dit plan is besloten extra benodigde budgetten voor deze periode in het meerjarenperspectief van de kadernota op te nemen en zijn ook extra middelen in de Begroting 2018 opgenomen.

Ook in 2018 wordt ingezet op verdere professionalisering van privaatrechtelijke verhoudingen tussen de gemeente en gebruikers van vastgoed, zoals dit het afgelopen jaar plaatsvond bij het Zwemkasteel Nienoord en het Havengebouw, waarop verderop in deze paragraaf wordt ingegaan. Bij actualisatie van bestaande overeenkomsten aangaande huur, beheer en exploitatie, recht van opstal en erfpacht wordt gebruikgemaakt van gestandaardiseerde, bij voorkeur wettelijk gedeponeerde, modelovereenkomsten en algemene voorwaarden. Dit schept duidelijkheid tussen partijen inzake taken en verantwoordelijkheden. Verhuur en verpachting vinden in lijn met de Wet markt en overheid, waar mogelijk, plaats tegen marktconforme tarieven en bij maatschappelijke organisaties tegen kostprijsdekkende tarieven.

Verduurzaming gemeentelijk vastgoed

In het najaar van 2016 is het masterplan Duurzaamheid door de raad vastgesteld. Het masterplan bestaat uit twee delen. Het eerste deel is het beleidsmatige deel en beschrijft waar onze gemeente staat op het terrein van duurzaamheid en klimaatbeleid, waar we naar toe willen, waar onze ambities liggen en binnen welke kaders we gaan opereren.

Het tweede deel is gericht op het proces om op korte termijn te komen tot uitvoering van (concrete) maatregelen ter invulling van in eerste instantie de doelstellingen uit het coalitieakkoord. Ten aanzien van de gemeentelijke accommodaties wordt ingezet op energiebesparing (isolatie van de buitenschil en verbetering van installaties) en energieopwekking (zonnepanelen).

De concrete uitvoering van dit tweede deel van het masterplan vindt plaats in de jaren 2017 tot en met 2020, gekoppeld aan de looptijd van het SER-Energieakkoord. Per jaar wordt een jaarplan opgesteld, dat aan de raad ter kennisname wordt voorgelegd. In onderhouds- en uitvoeringsplannen wordt de daaraan verbonden financieringsbehoefte meegenomen. Voor eventuele overige maatregelen in de jaarplannen wordt vooralsnog een jaarlijks bedrag van € 25.000 gereserveerd.

Voor de gemeentelijke accommodaties wordt gefocust op de gebouwen die voor uitvoering van gemeentelijk beleid en dienstverlening op de lange termijn een strategische rol blijven vervullen. Om de kosten te beperken en korte terugverdientijden te realiseren, worden de maatregelen met name genomen in combinatie met geplande investeringen aan bijvoorbeeld dak en installaties, zoals opgenomen in het meerjarenonderhoudsplan.

Belangrijk is inzicht te verkrijgen in het huidige energiegebruik, zodat daarop kan worden gestuurd en effecten van besparende maatregelen gemonitord kunnen worden. Er is geïnvesteerd in monitoring van energiegebruik. In alle gemeentelijke gebouwen zijn inmiddels slimme energiemeters aangebracht. Tevens zijn voor de gebouwen de wettelijk vereiste energielabels verkregen, waarbij per gebouw een verduurzamingsplan beschikbaar is.

Voor de uitvoering van concrete maatregelen zal de focus de komende jaren liggen op de nieuwbouw van de bredeschool Oostindie te Leek, die (Bijna) Energieneutraal wordt uitgevoerd. Voor bestaande gebouwen ligt de focus op het gemeentehuis, het Zwemkasteel en de Topsportal. Deze drie panden hebben van al het gemeentelijk vastgoed het hoogste energiegebruik. Daarnaast wordt voorrang gegeven aan maatregelen die een terugverdientijd van vijf jaar of minder hebben.

Onderwijshuisvesting

In het in 2016 vastgestelde Regionaal Integraal Huisvestingsplan (RIHP) Onderwijs Westerkwartier 2017-2020, wordt voor de gemeente Leek met name ingegaan op twee grote ingrepen in de onderwijshuisvesting voor de komende jaren, die ook in 2018 aandacht vragen. Het betreft de volgende projecten.

Realisatie van een permanente bredeschool in Oostindie

Met de vaststelling van de Kadernota 2018-2021 zijn alle middelen voor ontwerp en realisatie van de nieuwbouw van de bredeschool Oostindie gereserveerd. De bredeschool huisvest OBS De Hasselbraam, CBS Van Panhuys, de kinderopvang van SKSG en een gemeentelijke gymzaal en wordt gerealiseerd op de hoek van de Watersingel en De Knip.

De schooldirecties, onderwijsbesturen, kinderopvanginstelling en de gemeente werken sinds eind 2016 gezamenlijk aan het project. De gemeente fungeert desgevraagd als bouwheer en levert een projectleider. Na ingebruikname huurt SKSG de ruimten voor bso en kinderopvang. Deze instelling draagt ook substantieel bij in de bouwkosten van de opvangcluster. Het gebouw wordt in beheer gegeven aan Stichting Westerwijs, zoals dit ook in de huidige situatie plaatsvindt.

Naar verwachting wordt in de loop van 2018 gestart met de bouw van de nieuwe bredeschool. Insteek is het gebouw en de omliggende infrastructuur zo snel als mogelijk in het schooljaar 2019-2020 in gebruik te nemen.

Na inhuizing wordt het bestaande semipermanente gebouw gesloopt en de vrijkomende locatie ontwikkeld voor woningbouw. Het nieuwe gebouw wordt (bijna-) energieneutraal uitgevoerd en voldoet aan de nieuwste eisen voor een gezond binnenklimaat.

Realisatie campus rsg de Borgen

Met de rsg de Borgen wordt ook in 2018 gesproken over de planvorming voor een toekomstige onderwijshuisvesting voor het voortgezet onderwijs. In de Kadernota 2018-2021 is rekening gehouden met planvoorbereiding in 2020. rsg de Borgen denkt vanuit de toekomstige onderwijsvisie na over de plaats, inrichting en de varianten van nieuwe/vernieuwde onderwijshuisvesting in Leek en komt uiteindelijk met een totaalplan. Voor de gemeente Leek als onderwijsgemeente èn verantwoordelijke voor bekostiging van nieuwbouw en uitbreiding in de huisvesting, is het zaak om met rsg de Borgen in gesprek te blijven. In de structuurvisie van de gemeente Leek wordt uitgegaan van een campus op het huidige terrein. In het RIHP wordt ervan uitgegaan dat er vanaf 2022 geen gebruik meer hoeft te worden gemaakt van de Oldeborg.

Binnensportaccommodaties

Door de optimalisatie van de binnensportaccommodaties die sinds 2015 is gerealiseerd in Leek en Zevenhuizen is de capaciteitsbenutting voor bewegingsonderwijs en breedtesport van de resterende gymzalen en sportzalen en de Topsporthal Leek de komende jaren beter. Ook worden instandhoudingskosten beperkt en kunnen investeringen beter worden verantwoord. Bij optimalisatie is gebleken dat Sportzaal Oldenoert in Leek onmisbaar is voor onderwijs- en breedtesport. Deze wordt gefaseerd gerenoveerd en de installaties worden verduurzaamd. In 2018 worden de werkzaamheden afgerond.

In het dorp Zevenhuizen leeft de wens voor een nieuwe multifunctionele accommodatie, waarin ook een nieuwe binnensportvoorziening ter vervanging van sportzaal De Til een plaats zou moeten krijgen. Een werkgroep uit het dorp werkt een plan uit en zal dit aan de gemeente voorleggen. Zodra dit plan in beeld is, moet de afweging worden gemaakt of geplande investeringen in sportzaal De Til al dan niet worden uitgevoerd. Deze zijn momenteel bevroren.

Buitensportaccommodaties

De komende jaren wordt aandacht besteed aan verbetering van gemeentelijke kledaccommodaties van verschillende sportlocaties wegens ouderdom en staat van onderhoud. Voor de aanpak wordt verwezen naar instandhouding gemeentelijk vastgoed in deze paragraaf.

De capaciteitsproblemen ontstaan bij het sportveldgebruik van voetbalvereniging VEV '67 op sportpark Oostindie worden in 2018 opgelost met de aanleg van een extra natuurgrasveld, nadat in de Kadernota 2017-2020 hiervoor middelen waren gereserveerd. Dit veld wordt na de zomer van 2018 in gebruik genomen. De aanpassing speelt in op het probleem van overbespeling van de velden. Er wordt mede geanticipeerd op de verwachte toename van het ledenaantal, voornamelijk door de uitbreiding van het bestemmingsplan Oostindie.

Cultuur- en welzijnsaccommodaties

Huisvesting SPiNN in pand Agora

De sociaal, culturele en participatieactiviteiten worden sinds 2015 door SPiNN (voorheen Noordermaat) uitgevoerd vanuit het pand Agora (voorheen Punt 1), dat wordt gehuurd van de gemeente. In 2016 zijn tevens directie en staf van SPiNN in het pand ondergebracht. Daarmee heeft het gebouw een bredere functie dan voorheen en vervult het voor langere termijn een belangrijke taak voor de uitvoering van gemeentelijk beleid. Het gebouw wordt kostprijsdekkend verhuurd. De huurovereenkomst met SPiNN loopt tot 1 april 2020 en per 1 april 2018 is er een wederzijds evaluatiemoment over verdere voortzetting van de huur. Inmiddels heeft SPiNN, dat zich in een fusietraject bevindt, formeel de huur per 1 april 2018 opgezegd. SPiNN voert tot 1 januari 2019 nog welzijnsactiviteiten uit voor de gemeente. De gemeente is met SPiNN in overleg over de situatie. In de loop van 2018 wordt duidelijk wat dat betekent voor de toekomst van het pand Agora.

Pand Oude Ulo

In het najaar 2016 is gestart met een haalbaarheidsonderzoek naar de toekomstmogelijkheden van de panden Oude Ulo en de voormalige bodewoning gelegen naast het gemeentehuis. Het pand Oude Ulo staat grotendeels leeg, alleen enkele medewerkers van de Veiligheidsregio Groningen (de zogenoemde 'koude kant' van de brandweer) vonden hierin tot in 2017 tijdelijke huisvesting. Inmiddels is de Veiligheidsregio voor het gehele Westerkwartier tot 1 januari 2019 gehuisvest in het gemeentehuis van Leek. De voormalige bodewoning wordt tijdelijk verhuurd aan de Historische Kring. Alleen het uiterst noodzakelijke onderhoud wordt aan deze panden uitgevoerd. De panden en de locatie worden door hun ligging naast het gemeentehuis en de gemeentewerf beschouwd als strategisch vastgoed, ten minste tot dat er duidelijkheid ontstaat over de toekomstige huisvesting van de gemeentelijke diensten in het Westerkwartier. In dat kader ontstaat er in 2018 meer duidelijkheid over de toekomst.

Mogelijkheden zijn (gedeeltelijke) herinvestering in de gebouwen of maatregelen, waaronder het geheel buiten gebruik stellen en/of slopen van de panden en verkoop/herbestemming.

Accommodaties Landgoed Nienoord

De gemeente was van oudsher eigenaar van de gebouwen, gronden en infrastructuur op het Landgoed Nienoord. De voorgaande jaren is geïnvesteerd in verzelfstandiging van de camping, waarbij de gebouwen werden verkocht en de grond in erfpacht werd uitgegeven. Voorts vond een verbetering plaats van de bestuurlijke organisatie op het landgoed en zijn de Borg, met bijgebouwen, bruggen, poorten en lanenstructuur gerestaureerd. In 2015 werden het Familiepark en Infocentrum Leek verzelfstandigd. De gebouwen en speeltoestellen zijn in eigendom overgedragen naar Stichting Landgoed Nienoord en de grond is langjarig in erfpacht uitgegeven.

Zwemkasteel

In 2016 is de instandhouding van het Zwemkasteel Nienoord geprofessionaliseerd. Hierbij is besloten dat het Zwemkasteel als belangrijke voorziening voor Leek wordt gezien en daarom eigendom blijft van de gemeente. De instandhouding van deze voorziening vereist intensieve aandacht. De taakverdeling tussen Stichting Landgoed Nienoord en de gemeente is in een nieuwe huur- en exploitatieovereenkomst vastgelegd. Daaronder ligt een gezamenlijk instandhoudingsplan, op basis van gereserveerde onderhoudsgelden. In 2018 ligt het aandachtspunt op de onderlinge afstemming van het beheer en onderhoud tussen partijen en in verduurzaming van installaties.

Huisvesting De Zijlen

Met Stichting De Zijlen wordt onderzocht hoe haar huisvestingspositie op het Landgoed Nienoord de komende jaren verder kan worden versterkt. Dit ten behoeve van een kwalitatieve verbetering van de dagbesteding voor cliënten en de waardevolle rol die zij vervullen in het beheer van het landgoed en de daarop gelegen instellingen en bedrijven. Daarbij worden steeds hogere eisen aan de huisvesting gesteld.

In dit kader is in 2016 de eerste stap genomen door het havengebouw in eigendom over te dragen aan De Zijlen en de grond in erfpacht uit te geven. In juli 2017 heeft De Zijlen een geheel nieuw havengebouw gerealiseerd ter vervanging van het bestaande. Tevens worden vanaf 2017 het havenmeesterschap en het dagelijks beheer en onderhoud aan de haven door De Zijlen uitgevoerd. Daarmee wordt een kwaliteitsimpuls gegeven aan de haven, de dagbesteding en de huisvesting en sluit dit gebied in kwalitatieve zin aan bij het vernieuwde landgoed en centrum van Leek. Daarnaast huurt De Zijlen ruimte in landgoedboerderij Oosterheerdt.

De kwekerijlocatie wordt op dit moment door Novatec gepacht van de gemeente en gebruikt als beschutte werklocatie. In 2018 wordt duidelijkheid verwacht over de toekomst van de gemeenschappelijke regeling Novatec na 1 januari 2019 en daaraan verbonden de toekomst van de kwekerij en tevens de verdere huisvesting van De Zijlen.

Paragraaf Grondbeleid

Kader

Op grond van artikel 16 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten dient de paragraaf Grondbeleid ten minste het volgende te bevatten:

- a. een visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
- b. een aanduiding van de wijze waarop de provincie onderscheidenlijk gemeente het grondbeleid uitvoert;
- c. een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
- d. een onderbouwing van de geraamde winstneming;
- e. de beleidsuitgangspunten omtrent de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van de grondzaken.

Nota Grondbeleid 2013

In december 2013 heeft de gemeenteraad het grondbeleid herzien door de vaststelling van de nota Grondbeleid gemeente Leek, Herziening 2013. De keuze voor het grondbeleid is hierin als volgt verwoord:

1. Uitgaan van een faciliterend grondbeleid voor zowel nieuwe uitleglocaties als binnendorpse locaties.
2. Actief grondbeleid handhaven voor de al in eigendom verworven (potentiële) bouwlocaties. Zo mogelijk bestaande risico's voor die locaties verminderen door PPS.
3. Slechts bij wijze van hoge uitzondering, indien daarmee een groot maatschappelijk belang gediend is en de gewenste ontwikkeling anders niet tot stand kan worden gebracht, zelf de benodigde grond(en) verwerven.

Ten aanzien van de inhoud en de frequentie van de *informatievoorziening* over grondexploitaties en risico's zijn de volgende aanscherpingen in de afspraken doorgevoerd:

1. Jaarlijks wordt bij de gemeentelijke jaarrekening het boekwerk Grondexploitaties en maatregelenpakket gemeente Leek opgesteld, waarin:
  - a. inzicht worden geboden in de voortgang en de ontwikkelingen bij de uitvoering van het maatregelenpakket;
  - b. hercalculaties, risicoanalyses en -classificaties en toelichtingen per project zijn opgenomen;
  - c. het boekwerk wordt jaarlijks in eigen beheer opgesteld en 1 keer per 4 jaar aan een second opinion (extern) onderworpen. Het boekwerk wordt vertrouwelijk ter vaststelling aan de gemeenteraad aangeboden.
2. Het uitgangspunt dat in de begroting en in het jaarverslag (paragraaf Grondbeleid) inzicht wordt geboden in hoofdlijnen van de grondexploitatieprojecten handhaven. In de paragraaf Grondbeleid bij de begroting een actuele prognose opnemen van de resultaten van de grondexploitaties, inclusief een update van de ontwikkelingen inzake risico's. Elk kwartaal een separate voortgangsrapportage opstellen waarin de voortgang van de grondexploitaties en het maatregelenpakket wordt opgenomen. Deze rapportage ter kennisname aanbieden aan de raad.

1. Doelstellingen grondexploitaties en maatregelenpakket in 2017

Grondexploitaties

De doelstellingen en begrotingen voor en van de diverse grondexploitaties zijn opgenomen in het boekwerk Grondexploitaties en maatregelenpakket gemeente Leek, per 01-01-2017, waarvan de samenvatting in het jaarverslag 2016 is opgenomen. In de grondexploitaties wordt in 2018 gerekend op een blijvend positief gestemde woningmarkt in lijn met het beeld van 2016. Voor 2018 wordt gerekend op de verkoop van 40 kavels in Oostindie, de verkoop van enkele gebouwen/locaties uit het project Verkopen Vastgoed, 15.000 m² bedrijventerrein op Leeksterveld, 8 kavels in Zevenhuizen-Oost en 5 kavels in Oostwold. Topprioriteit is de inzet op de daadwerkelijke realisatie van deze geraamde verkopen (voor zover de inzet van de gemeente hiertoe mogelijkheden schept). Daarnaast wordt ingezet op de verkoop van enkele locaties die een alternatieve invulling krijgen met een zonnepark.

Maatregelenpakket

In 2012 is het oorspronkelijk integraal Maatregelenpakket grondexploitaties en schuldpositie ontwikkeld. In de jaren 2014 tot en met 2016 is vervolgens ingezet op de uitvoering van het maatregelenpakket en per kwartaal is over de voortgang gerapporteerd. Het doel is het de komende jaren verder terugdringen van de boekwaarden van het totaal van In Exploitatie Genomen Gronden en de afgewaardeerde gronden onder Materiële Vaste Activa van € 34,8 miljoen naar afgerond € 19,3 miljoen. Juist in deze 4 jaren is er, volgens diverse onderzoeken en ontvangen adviezen, nog ruimte in zowel de woningmarkt als de bedrijfsruimtemarkt om tot forse afzetaantallen te komen. De komende periode 2017-2020 is daarmee cruciaal om het risicoprofiel om het grondbedrijf van Leek naar een beter beheersbare omvang te krijgen. De doelen zijn gebaseerd op de verkoopplanningen zoals deze zijn opgenomen in de grondexploitatie-opzetten. Een totale afname wordt nagestreefd van maar liefst € 15,5 miljoen in 4 jaar.

Om de doelstelling per einde van 2020 daadwerkelijk te kunnen realiseren, zijn verkopen van kavels nodig. Hierbij is de gemeente grotendeels afhankelijk van de markten in Nederland en de specifieke behoefte in de regio en in Leek. Daarbij kan de gemeente mogelijk ondersteunende maatregelen nemen om de omstandigheden om tot afzet te komen zo gunstig mogelijk te maken of andere maatregelen die bijdragen aan de boekwaardereductie of risicobeheersing. De risicomatregelen zijn benoemd in de risico-inventarisaties per project ofwel beschreven en integraal benoemd in de bijgewerkte maatregelenlijst. Het effect van het gros van deze integrale maatregelen is moeilijk in te schatten en successen zijn van vele externe factoren afhankelijk. Het realiseren van verkopen wordt ook in grote mate beïnvloed door het algemene consumentenvertrouwen, de woningmarkt, de markt voor bedrijfsruimte, renteontwikkelingen, de financierbaarheid/het kunnen krijgen van een hypotheek of verkrijgen van bedrijfsfinanciering. Door maatregelen wordt getracht zo goed mogelijk op het gewenste spoor te blijven om de benoemde financiële doelen te behalen. Hierbij worden uiteraard de inhoudelijke doelen van de gemeente zoals verwoord in het coalitieakkoord in acht genomen. Periodiek zal de voortgang van de maatregelen worden gemonitord en rapportage daarover vindt plaats in de P&C-cyclus.

2. Prognose resultaten grondexploitaties

Hieronder het beeld van de verwachte resultaten van de in 2018 naar verwachting in exploitatie genomen grondexploitaties zoals deze in de recente hercalculatie (vastgesteld medio 2017) zijn berekend.

Grondexploitaties in exploitatie		boekwaarde 01-01-2017	begroot resultaat contante waarde	begroot resultaat op eindwaarde	Jaar van verwachte afsluiting
1	Oostindie	€ 16.163.742	€ 2.851	€ 3.476	2026
2	Leeksterveld	€ 8.455.367	- € 355.684	- € 425.075	2025
	<i>voorziening tekort Leeksterveld</i>	- € 355.684			
3	Oostwold Centrum	€ 967.040	- € 447.633	- € 494.223	2021
	<i>Voorziening afdekking tekort Oostwold</i>	- € 447.633			
4	Zevenhuizen-Oost	€ 2.119.245	- € 642.882	- € 753.238	2024
	<i>voorziening tekort Zevenhuizen-Oost</i>	- € 642.882			
5	Leek-Nietap	- € 27.725	€ 0	€ 0	2017
6	Verkopen vastgoed	€ 0	€ 476.454	€ 505.617	gefaseerd
TOTAAL Grondexploitaties in exploitatie		€ 26.231.471	- € 966.892	- € 1.163.443	

Op het project Verkopen vastgoed worden de komende jaren winsten verwacht. Voor de tekorten Leeksterveld, Oostwold-Centrum en Zevenhuizen-Oost zijn voorzieningen gevormd ter hoogte van de geraamde tekorten op contante waarde. De contante waarden zijn berekend door de eindwaarden tegen 2% (het rentepercentage) te disconteren naar peildatum 1 januari 2017. De begrote resultaten op eindwaarde zijn de daadwerkelijk verwachte tekorten in het betreffende jaar van afsluiting. Wanneer de grondexploitaties precies zo lopen als nu begroot dan zullen de gevormde voorzieningen elk jaar met 2% moeten worden verhoogd om uiteindelijk op het tekort op eindwaarde uit te komen.

Per 1 januari 2016 is de balanspost Niet In Exploitatie Genomen Gronden (NIEGG) opgeheven. Voor de locaties die onder deze categorie werden geplaatst is er wel een ontwikkelvoornemen, maar is de ontwikkeling nog onvoldoende concreet of de komende paar jaar nog niet voorzien. Per 1 januari 2016 zijn deze locaties overgezet naar de balanspost Materiële Vaste Activa. De komende jaren tot en met 2019 is daarbij verscherpt aandacht noodzakelijk op de omvang van de boekwaarde. Volgens de nieuwe voorschriften moet uiterlijk eind 2019 de boekwaarde gebaseerd zijn op de aanschafwaarde of lagere marktwaarde op basis van de dan geldende bestemming (er mag geen rekening meer gehouden worden met een toekomstige bestemming).

Gronden onder Vaste Activa		boekwaarde 01-01-2017	Oppervlakte in m ²	boekwaarde per m ²
1	Entree Leek	€ 516.798	9.516	€ 54,31
2	Oostwold-Oost	€ 244.909	65.309	€ 3,75
3	Oostindie fase 3 en Centrum	€ 4.484.417	306.000	€ 14,65
4	Tolbertervaart	€ 95.394	28.294	€ 3,37
5	Leeksterveld fase 2 en 3	€ 1.901.856	513.281	€ 3,71
6	Zevenhuizen-Oost noordzijde	€ 282.823	87.000	€ 3,25
7	Diepswal (kavel woon-werk)	€ 23.052	2.391	€ 9,64
8	Koop-erfpacht kavels Oostwold Rotij	€ 315.687	3.270	€ 96,54

Gronden onder Vaste Activa		boekwaarde 01-01-2017	Oppervlakte in m ²	boekwaarde per m ²
9	Oostwold Centrum Agrarisch	€ 35.000	14.000	€ 2,50
7	Oostwold Gavehoek en -huis	€ 150.000	4.188	€ 35,82
8	Overige gronden en terreinen (divers)	€ 565.448		
TOTAAL Gronden onder Vaste Activa		€ 8.615.385		

De in erfpacht uitgegeven gronden zijn niet opgenomen in bovenstaande tabel, omdat deze gronden reeds hun eindfunctie hebben bereikt en tegenover de rentelasten de canonopbrengsten staan.

3. Risicoanalyse

Om de ontwikkelingen binnen de grondexploitaties goed te monitoren, wordt binnen de afdeling Ruimte twee keer per jaar, bij het samenstellen van de jaarstukken en de begroting de volledige risicomanagementcyclus doorlopen. Daarnaast worden vier keer per jaar de ontwikkelingen gevolgd parallel aan de financiële tussenrapportages. De uitkomsten van deze werkzaamheden belanden in samengevatte vorm in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Bij de jaarrekening wordt aanvullend gerapporteerd in het werk Herculatie grondexploitaties (vertrouwelijk). Bij voorliggende begroting zijn voor de tweede keer de nieuw ontwikkelde formulieren gevuld. Dit is op basis van een quickscan gebeurd in september 2017, in afwachting van een definitieve en integrale invulling in oktober 2017. De uitkomsten van de quickscan risicoanalyse kunnen als volgt worden samengevat voor het geheel van de projecten:

	Project	Omvang risico
1	Oostindie	€ 2.354.347
2	Leeksterveld	€ 1.379.090
3	Zevenhuizen	€ 538.017
4	Oostwold	€ 179.335
5	Alternatieve locatieontwikkeling	€ 1.215.650
6	Verkopen vastgoed	€ 82.269
	TOTAAL	€ 5.748.709

Toelichting

Het model onderscheidt de mogelijkheid om risico's te kwantificeren en om risico's kwalitatief aan te duiden. Dit is voor alle project gebeurd, te weten: Oostindie, Leeksterveld, Zevenhuizen, Oostwold, Alternatieve locatieontwikkeling (meerdere locaties) en Verkopen vastgoed.

Maximale impact en omvang risico's

De risico's die gekwantificeerd zijn (de impact bij voordoen is op geld uitgedrukt met het doen van indicatieve aannames), zijn vermenigvuldigd met de kans van voordoen (de risicoklasse). De som van impact maal kans resulteert in de financiële omvang van het risico. De optelsom van de omvang van alle gekwantificeerde risico's zijn per project opgenomen in bovenstaande tabel. De totale omvang van het risico is dus niet de maximale impact die kan optreden indien alle risico's tegelijkertijd zich zouden voordoen, maar reeds rekening houdend met een kans van voordoen. De totale impact van alle gekwantificeerde risico's sluit op € 21,5 miljoen. De totale omvang van de risico's is nu berekend op een totaal van € 5,75 miljoen. De gemiddelde kans van voordoen van alle risico's is derhalve 27%. De omvang van de risico's is afgenomen met 6,1% ten opzichte van de berekening per 1 januari 2017. Dit is in beide gevallen exclusief de niet te kwantificeren risico's die kwalitatief zijn aangeduid.

Paragraaf Lokale heffingen

Kader

Ingevolge artikel 10 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten is het opstellen van een paragraaf betreffende de lokale heffingen verplicht en dient in ieder geval te bevatten:

- de geraamde inkomsten;
- het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
- een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd;
- een aanduiding van de lokale lastendruk;
- een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid.

1. Hoofdlijnen diverse heffingen

Onroerendezaakbelasting (OZB)

In de Kadernota 2018-2021 (blz. 32) is opgenomen dat de onroerendezaakbelasting, evenals in voorgaande jaren, wordt verhoogd met het door het Rijk ingestelde macronorm. Voor 2017 gold een macronorm van 1,97%. Voor 2018 wordt de opbrengst onroerendezaakbelasting met 1,5% verhoogd. Hiermee wordt afgevoerd van de bij de Kadernota 2018-2021 voorgestelde macronorm van 3,1%.

Afvalstoffenheffing

De gemeente heeft een wettelijk inzamelplicht voor het afval van huishoudens. In het Coalitieakkoord 2014-2018 (blz. 5) is afgesproken dat bij de bepaling van de hoogte van de afvalstoffenheffing wordt uitgegaan van 100% kostendekkendheid. Alle kosten die betrekking hebben op de inzameling, afvoer en verwerking van afval worden in principe verhaald via deze heffing en niet uit de algemene middelen van de gemeente betaald. Voor 2018 is het dekkingspercentage ruim 93%. Voor het tekort kan de onderliggende voorziening afval worden aangewend om fluctuaties in het tarief te voorkomen (Kadernota 2018-2021, blz. 32).

Voorgesteld wordt om de tarieven in 2018 ongewijzigd te laten.

Vaste component   € 121,00 per jaar
Variabele component   € 0,35 per kg

Voor de afvalstoffenheffing wordt hieronder de kostendekkendheid weergegeven. Voor de berekening van de overhead is een opslagpercentage van 67% op de organisatiekosten gehanteerd (zie ook Overzicht kosten van overhead).

Kostendekkendheid afval	
Kosten taakveld(en), incl. (omslag)rente	-2.276.584,00
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	477.174,00
Netto kosten taakveld	-1.799.410,00
Toe te rekenen kosten	
Overhead incl. (omslag)rente	-32.495,67
Btw	-492.805,53
Totale kosten	-2.324.711,20
Opbrengst heffingen	2.169.000,00
Dekkingspercentage	93,00%

Rioolheffing

De gemeente is wettelijk verplicht om haar zorgplichten voor afval-, hemel- en grondwater na te komen. De planperiode van het huidige Verbrede Gemeentelijke Rioleringsplan (VGRP) was in 2016 afgelopen en is met een jaar (2017) verlengd. Besloten is om, vooruitlopend op de gemeentelijke herindeling per 1 januari 2019, gezamenlijk in Westerkwartierverband, een VGRP op te stellen. De planperiode start op 1 januari 2018 en heeft naar verwachting looptijd van vier jaar. Het eerste concept van dit gezamenlijke VGRP is gereed, behoudens de financiële paragraaf. Bij een ongewijzigd tarief bedraagt het dekkingspercentage bijna 97%. Voorgesteld wordt om voor 2018 het tarief daarom ongewijzigd te laten.

Het tarief voor 2018 bedraagt dan € 233,00 per aansluiting.

Voor de rioolheffing wordt hieronder de kostendekkendheid weergegeven. Voor de berekening van de overhead is een opslagpercentage van 67% op de organisatiekosten gehanteerd (zie ook Overzicht kosten van overhead).

Kostendekkendheid Riolering	
Kosten taakveld(en), incl. (omslag)rente	-1.936.443,00
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	4.129,00
Netto kosten taakveld	-1.932.314,00
Toe te rekenen kosten	
Overhead incl. (omslag)rente	-85.116,00
Btw	-142.228,00
Totale kosten	-2.159.658,00
Opbrengst heffingen	2.090.004,00
Dekkingspercentage	97,00%

Overige belastingen en tarieven

Voor 2018 wordt voor de overige belastingen uitgegaan van een verhoging met het inflatiepercentage (bron: CBS, stand april 2017: 1,6%). Uitgangspunt voor alle heffingen is uit te gaan van 100% kostendekkendheid.

2. Ontwikkeling lastendruk

Met de volgende tariefaanpassingen is rekening gehouden.

Tariefaanpassingen:	2016-2017	2017-2018
OZB:	Verhoging 1,97%	Verhoging 1,5%
Afvalstoffenheffing:		
Vast recht	Geen verhoging	Geen verhoging
Variabel	Geen verhoging	Geen verhoging
Rioolrecht:	Geen verhoging	Geen verhoging

Tarieven:	2016	2017	2018
OZB eig. woningen	0,1695%	0,1695%	n.t.b.
Afvalstoffenheffing:			
Vast recht	€ 121,00	€ 121,00	€ 121,00
Variabel	€ 0,35	€ 0,35	€ 0,35
Rioolrecht			
Vast recht	€ 233,00	€ 233,00	€ 233,00

Hieronder wordt aangegeven wat een gemiddeld gezin betaald in de gemeente Leek. Deze gegevens sluiten aan bij de Atlas van de Lokale Lasten die wordt gepubliceerd door het COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden).

	Indicator/kengetal	Meetbaarheid (goed-matig-slecht)	Beïnvloedbaarheid (hoog-middel-laag)	2015	2016	2017	Begroting 2018*
1.	Gemiddelde WOZ-waarde (duizend euro)	goed	laag	180	183	185	191
2.	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	goed	hoog	706	727	732	737
3.	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	goed	hoog	808	850	854	859

Bron:

1. Waarstaatjegemeente.nl (verplichte set indicatoren op grond van BBV)

* Inschatting op basis van 3,17% waardeinstijging woningen en 1,5% meer OZB.

3. Geraamde inkomsten lokale heffingen 2018

Lokale heffingen 2018	Bedrag	Activiteit	Taakveld omschrijving
Rioolheffing	€ 2.090.004	672002	Riolering
Reinigingsrechten	€ 34.000	673006	Afval
Afvalstoffenheffing	€ 2.135.000	673006	Afval
OZB gebruikers niet woningen	€ 424.830	606201	OZB niet woningen
OZB eigenaren niet-woningen	€ 687.848	606202	OZB niet woningen
OZB eigenaren woningen	€ 2.684.821	606101	OZB woningen
Forensenbelasting	€ 4.899	634003	Economische promotie
Leges	€ 763.451	Diversen	Diversen
Begrafenisrechten	€ 183.100	675004	Begraafplaatsen en crematoria
Huren/gebruiksvergoedingen	€ 647.150	Diversen	Diversen
Pachten	€ 107.184	Diversen	Diversen
Markt- en staangelden	€ 37.968	6570xx	Openbaar groen en (openlucht) recreatie
Markt- en reclamegelden	€ 11.921	633003	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen
	€ 9.812.176		

4. Tegemoetkoming gemeentelijke belastingen

Op basis van de Verordening tegemoetkoming gemeentelijke belastingen en heffingen kunnen burgers met een laag inkomen in aanmerking komen voor een tegemoetkoming in de onroerendezaakbelasting, de afvalstoffenheffing en het rioolrecht (via het zogenoemde Participatiefonds). Afhankelijk van de persoonlijke gezinssituatie en het aantal kilogrammen dat op de aanslag vermeld staat, is ook een tegemoetkoming mogelijk in het bedrag dat betaald wordt aan Diftar. In de Begroting 2018 is voor de tegemoetkoming gemeentelijke belastingen vanuit het Participatiefonds € 100.000 geraamd.

Paragraaf Financiering

Kader

Ingevolge artikel 13 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten is het opstellen van een paragraaf betreffende de financiering verplicht en dient in ieder geval de beleidsvoornemens ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille te bevatten.

Inleiding

De gemeente is verplicht onder meer een paragraaf Financiering op te nemen. Het Treasurystatuut is de basis voor de paragraaf Financiering. De financieringsfunctie ondersteunt de uitvoering van de in de begroting opgenomen programma's en omvat de financiering van beleid en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn. De financieringsfunctie is geregeld in het Treasurystatuut gemeente Leek 2015. In de financieringsparagraaf wordt aangegeven op welke wijze in het begrotingsjaar uitvoering wordt gegeven aan de treasuryfunctie.

Hieronder is een opsplitsing gemaakt in de onderdelen A. gemeentefinanciering, B. Risicobeheer en C. EMU saldo

A. Gemeentefinanciering

Het onderdeel gemeentefinanciering geeft ons inzicht in de gemeentelijke financieringspositie en de daarbij horende financieringsbehoefte.

Algemene ontwikkelingen

Notitie Rente 2017 (versie juli 2016)

De commissie BBV heeft de notitie Rente 2017 gepubliceerd die ingaat vanaf begrotingsjaar 2018. In deze notitie wordt onder meer ingegaan op de verwerking van de rentelasten en –baten in de begroting en jaarrekening. Een stellige uitspraak is dat er in het kader van toerekenen van rente niet met verschillende omslag-rentepercentages voor taakvelden of individuele investeringen mag worden gewerkt. Dit met uitzondering van aantoonbare projectfinanciering. Toepassing van deze uitspraak betekent dat de omslagrentepercentage van een drietal activa verlaagd moet worden naar 3,5%. Aangezien deze activa annuïtair worden afgeschreven, betekent dit ook een aanpassing van het afschrijvingsdeel.

Ontwikkeling rentetarieven en uitgangspunt begroting

Om de treasuryfunctie naar behoren uit te kunnen voeren, is het tijdig, juist en volledig beschikbaar hebben van financiële informatie van wezenlijk belang. Een belangrijke factor voor de gemeentefinanciering is de hoogte van de rente. De rente van lineaire vaste geldleningen met een rentevaste periode van 25 jaar daalde in de periode van 19 september 2016 tot en met 29 augustus 2017 van 1,11% naar 0,96%. De rente van de 10-jarige geldlening steeg in dezelfde periode beperkt van 0,40% naar 0,64%. De debetrente van de rekening-courantfaciliteit bleef in deze periode rond de 0,03%.

In de Begroting 2018 zijn we uitgegaan van het volgende verloop van de rente. Deze is gebaseerd op het Centraal Economisch Plan 2017 (gepubliceerd maart 2017) waarbij tevens een buffer van 0,5% is opgenomen.

	2018	2019	2020	2021
RC tarief	0,70%	0,90%	1,10%	1,40%
Langlopende lening (10 jaar)	1,20%	1,40%	1,80%	2,20%

Schema Rentetoerekening en renteomslagpercentage

Hieronder staat het schema rentetoerekening voor Begroting 2018 om inzage te geven in het renteresultaat en de toerekening aan de taakvelden:

a	Externe rentelasten	€ 3.189.163
b	Externe rentebaten	- € 6.357
	Saldo rentelasten en rentebaten	€ 3.182.806
c	Rente die aan de grondexploitatie moet worden toegerekend	- € 862.144
d	Rente over eigen vermogen en voorzieningen	€ 0
e	Totaal werkelijk aan de taakvelden toe te rekenen rente (a+b+c+d)	€ 2.320.662
f	Aan taakvelden toe te rekenen rente exclusief GREX (renteomslag)	€ 2.502.009
g	Verwacht renteresultaat op het taakveld treasury (e-f)	- € 181.347

Renteomslagpercentage

Het renteomslagpercentage wordt gebruikt om de externe rentekosten evenwichtig over de diverse taakvelden te verdelen. De begrote boekwaarde van de activa die integraal worden gefinancierd per 1 januari 2018 bedraagt € 73,6 miljoen. Dit is exclusief de boekwaarde van de grondexploitatie. Het rentepercentage van aan taakvelden toe te rekenen rente bedraagt 3,15% (€ 2.320.662/€ 73.600.000). De gemeente rondt dit – binnen een marge van 0,5% - af naar 3,5% en hanteert dit percentage ten behoeve van de renteomslag. Bij de Kadernota 2018-2021 werd ook uitgegaan van hetzelfde renteomslagpercentage. Met betrekking tot de grondexploitaties wordt een omslagpercentage van 3,3% gehanteerd.

Verwacht meerjarenverloop kredietbehoefte en leningenportefeuille

In onderstaande tabel wordt het verwachte verloop van de kredietbehoefte en de leningenportefeuille weergegeven. In een bijlage is de geprognosticeerde balans weergegeven. Het verloop is mede gebaseerd op de gegevens vanuit deze Begroting 2018 en op het boekwerk Grondexploitaties en maatregelenpakket gemeente Leek per 01-01-2017. Bij deze berekening is ervan uitgegaan dat alle geplande investeringen in een bepaald jaarschijf in dat jaar zijn uitgevoerd en ook financieel zijn afgewikkeld. Ook is de omvang van de in erfpacht uitgegeven gronden in meerjarenbeeld gelijk gehouden. Ten aanzien van het verloop van de Algemene reserve is deze voor eenvoud gelijk gehouden.

Tabel: Verwacht verloop leningenportefeuille per ultimo jaar * € 1.000

Jaar	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Bestaande leningen (stand 29-09-2017)						
	82.688	74.909	69.899	63.755	58.745	53.736
Verwachte Kredietbehoefte (cumulatief)		10.895	14.776	21.685	21.683	20.438
Verwachte totale leningenportefeuille per ultimo jaar	82.688	85.804	84.675	85.440	80.428	74.174

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de verwachte leningenportefeuille eind 2017 € 85,8 miljoen bedraagt en vervolgens daalt naar een stand van circa € 74,2 miljoen eind 2021. Dit betreft een daling van circa € 11,6 miljoen. Deze daling hangt met name samen met de verwachte afbouw van de boekwaarden grondexploitaties (€ 15 miljoen). Aan de andere kant wordt in periode 2018-2021 per saldo € 3,0 miljoen meer geïnvesteerd dan afgeschreven.

Leningenportefeuille

Onderstaand geven wij een overzicht van de mutaties in de leningenportefeuille gedurende 2017. Dit op basis van tot en met 29 september 2017 afgesloten overeenkomsten.

Omschrijving	Bedrag	Gemiddeld rentepercentage
Stand 1 januari 2017	€ 82.687.865	4,17% (per 31-12-2016)
Nieuwe leningen (t/m 30 sept.)	€ 0	
Reguliere aflossingen	- € 7.778.694	
Vervroegde aflossingen	€ 0	
Stand per ultimo 2017 op basis van afgesloten overeenkomsten	€ 74.909.171	4,15% (per 31-12-2017)

In 2017 zijn tot begin oktober 2017 geen leningen aangetrokken.

Kasbeheer

De liquiditeitspositie moet zodanig zijn dat verplichtingen tijdig kunnen worden nagekomen. Het betalingsverkeer wordt uitgevoerd door de NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) op basis van de Overeenkomst financiële dienstverlening (2014). In deze overeenkomst is een rekeningcourant limiet afgesproken € 6 miljoen.

Toegestane instrumenten bij het aantrekken van kortlopende middelen zijn daggeld, kasgeldleningen en kredietlimiet op rekening-courant. Bij het uitzetten van gelden voor een periode korter dan een jaar zijn dit rekening-courant, daggeld en deposito's. Na het invoeren van schatkistbankieren worden eventuele overschotten op de rekening-courant automatisch afgeroomd naar een speciale werkrekening van de BNG ter afroming naar de schatkist.

Bespaarde rente

In de nieuwe notitie Rente 2017 van de Commissie BBV wordt aanbevolen om de systematiek van bespaarde rente te laten vervallen. Dit vanwege het verlangde inzicht, de eenvoud en transparantie. Met ingang van de Begroting 2017 heeft de gemeente Leek dit advies overgenomen en daarmee vervalt de systematiek van bespaarde rente.

B. Risicobeheer

Met betrekking tot het risicobeheer geldt dat de gemeente het verstrekken van leningen of garanties uitsluitend doet uit hoofde van de publieke taak en alleen nadat de gemeenteraad hierover is gehoord. Het prudente karakter van deze uitzettingen wordt gewaarborgd door de richtlijnen en limieten van het Treasurystatuut. Bij het uitzetten van middelen uit hoofde van treasury gelden de volgende uitgangspunten. Uitzettingen vinden uitsluitend plaats bij:

- Nederlandse overheden en publiekrechtelijke lichamen met een solvabiliteitsratio van 0%.
- Financiële instellingen binnen het EMU-gebied met minimaal een AAA-rating (BNG/Nederlandse Waterschapsbank).

Koersrisicobeheer

De koersrisico's op uitzettingen uit hoofde van treasury worden beperkt door daarbij uitsluitend de volgende producten te hanteren: rekening-courant, spaarrekening, daggeld, deposito's, commercial paper, certificates of deposit, obligaties, medium termnotes en garantieproducten.

Renterisicobeheer

Renterisico's zijn te omschrijven als ongewenste veranderingen van de financiële resultaten als gevolg van wijzigingen in het renteniveau. Ongunstige rentecondities kunnen verstrekken gevolgen hebben voor de financiële gezondheid van de organisatie. Het Treasurystatuut bepaalt hierover dat de kasgeldlimiet en renterisiconorm niet worden overschreden conform de Wet Fido.

Kasgeldlimiet

Een belangrijk uitgangspunt van de Wet Fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten van openbare lichamen. Om een grens te stellen aan kortlopende financiering is in de Wet Fido de kasgeldlimiet opgenomen (welke nader is uitgewerkt in de uitvoeringsregeling Financiering decentrale overheden).

De kasgeldlimiet wordt bepaald door het begrotingstotaal bij aanvang van het dienstjaar te vermenigvuldigen met een bij ministeriële regeling vastgesteld percentage van 8,5%. Eenmaal per kwartaal dient een opgave te worden gedaan aan de provincie met betrekking tot de gemiddelde netto vlottende schuld. Bij overschrijding van de kasgeldlimiet moet een vaste geldlening worden aangetrokken.

Voor 2018 houden we in eerste instantie rekening met een gemiddelde vlottende schuld van € 3,5 miljoen. Uit onderstaande tabel blijkt dat de kasgeldlimiet niet wordt overschreden. Bij een volledig gebruik van de kredietfaciliteit van € 6,0 miljoen wordt de kasgeldlimiet overschreden. In de praktijk wordt de kredietfaciliteit gemiddeld gezien niet volledig gebruikt.

Kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)	
Omschrijving	
Omvang Begroting 2018 (= grondslag)	55.645
1. Toegestane kasgeldlimiet	
- in procenten van de grondslag	8,5%
- in bedrag	
2. Omvang vlottende schuld	
- opgenomen gelden met oorspronkelijke rentelooptijd < 1 jaar	-
- schuld in rekening-courant (prognose)	3.500
- gestorte gelden door derden < 1 jaar	-
- overige geldleningen niet zijnde vaste schuld	-
3. Vlottende middelen	
- contant geld in kas	-
- tegoeden in rekening-courant	-
- overige uitstanden gelden < 1 jaar	-
4. Toets kasgeldlimiet	
1. totaal netto vlottende schuld (2-3)	3.500
2. toegestane kasgeldlimiet (1) (b-a)	4.730
Ruimte (+)	1.230

Renterisiconorm

Gemeenten moeten rapporteren over het renterisico dat zij over de vaste schuld lopen. Het renterisico op de vaste schuld is in de Wet Fido omschreven als: 'de mate waarin het saldo van de rentelasten en de rentebaten van een openbaar lichaam verandert door wijzigingen in het rentepercentage op leningen en uitzettingen met een oorspronkelijke rentetypische looptijd van een jaar of langer'.

Het renterisico op de vaste schuld moet voldoen aan de renterisiconorm. De renterisiconorm houdt in dat de jaarlijks verplichte aflossingen en de hoofdsom van de leningen waarvan de rente wordt herzien niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. Het renterisico op de vaste schuld bestaat uit twee componenten: renteherziening en herfinanciering. Bij de herfinanciering moet worden gedacht aan het verschil tussen de op basis van de leningvoorwaarden betaalde aflossingen en het bedrag aan nieuw aange-trokken.

Het doel is op deze wijze spreiding te krijgen in de rentetypische looptijden in de leningenportefeuille waar-door een verandering in de rente vertraagd doorwerkt op de rentelasten. Uit onderstaand meerjarenover-zicht, gebaseerd op de bestaande leningenportefeuille, blijkt dat aan de renterisiconorm wordt voldaan.

Renterisiconorm (bedragen x €1.000)	2018	2019	2020	2021
1. Renteherziening vaste schuld	0	0	0	0
2. Aflossingen (verplicht)	5.010	6.114	5.010	510
3. Renterisico (1+2)	5.010	6.114	5.010	7.779
4. Renterisiconorm	11.129	11.129	11.129	11.129
5. Ruimte (+) (4-3)	6.119	5.015	6.119	3.350
Berekening renterisiconorm	2018	2019	2020	2021
Begrotingstotaal (voor 2019 e.v. geldt norm 2017)	55.645	55.645	55.645	55.645
Percentage regeling	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	11.129	11.129	11.129	11.129

C. EMU-saldo (Economische en Monetaire Unie)

Op basis van Europese regelgeving mogen de EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Voor het jaar 2017 is afgesproken dat van dit maximale tekort 2,7% is voor de Rijksoverheid en 0,3% voor de decentrale overheid. De norm voor de decentrale overheden is niet verder uitgesplitst naar provincie, waterschap en gemeente. De norm voor 2018 is op mo-ment van afronding van de begroting nog niet bekend. Het aandeel in het EMU-tekort betreft een inspan-ningsverplichting, er staat momenteel geen sanctie op een eventuele overschrijding van het toegestane EMU-tekort.

De EMU-systematiek werkt op een andere manier dan het baten-lastenstelsel dat de decentrale overheden hanteren. Het EMU-saldo is een saldo op kasbasis en gemeenten hanteren een stelsel van baten en lasten. Investerings en uitgaven die worden gedekt uit de reserves tellen bijvoorbeeld niet mee in de uitkomst in het baten-lastenstelsel, maar tellen wel door in het EMU-saldo. Bij een sluitende begroting kan een gemeen-te daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben.

Om te komen tot een beheerste ontwikkeling van het EMU-saldo van de lokale overheid zijn de lokale over-heden verplicht de meerjarige EMU-begrotingsgegevens in de begroting op te nemen. Daarnaast wordt de ontwikkeling van het EMU-saldo gevolgd door middel van verplichte rapportages over de uitvoering richting het CBS.

In onderstaande tabel wordt het EMU-saldo van de gemeente Leek weergegeven zoals opgenomen in de Begroting 2018 en de meerjarenraming. Het EMU-saldo van de gemeente Leek voor 2018 komt uit op € 1,3 miljoen positief. Het betekent dat in EMU-termen de uitgaven € 1,3 miljoen euro lager zijn dan de inkomsten.

nr.	EMU-saldo	Primair 2017	Begroting 2018			
		2017	2018	2019	2020	2021
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	97	-234	-7	-215	125
2	+ Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	3.125	3.350	3.462	3.545	3.529
3	+ Dotaties aan voorzieningen ten laste van de exploitatie minus vrijval van voorzieningen ten bate van de exploitatie		-205	-47	182	229
4	- Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	3.808	4.300	8.275	2.725	1.631
5	+ Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overige, geen betrekking hebbende op bouwgrondexploitatie en niet verantwoord op de exploitatie	0	0	0	0	0
6	+ Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	0	0	0	0	0
7	- Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transactie met derden die niet op de exploitatie staan)	1.208	0	0	0	0
8	+ Baten bouwgrondexploitatie: baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord	4.865	3.274	4.210	3.937	4.047
9	- Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	187	559	0	0	0
10	- Lasten in verband met transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserve (inclusief fondsen e.d.) worden gebracht en die nog niet vallen onder een van bovenstaande posten	0	0	0	0	0
11	Verkoop van effecten:					
	- a) Gaat u effecten verkopen (ja/nee)?	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
	b) Zo ja, wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
	Berekend EMU-saldo	2.884	1.327	-657	4.725	6.299

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Kader

Ingevolge artikel 11 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten is het opstellen van een paragraaf betreffende het weerstandsvermogen en risicobeheersing verplicht en dient in ieder geval te bevatten:

- a. een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- b. een inventarisatie van de risico's;
- c. het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's;
- d. een kengetal voor de:
  - 1a. netto schuldquote;
  - 1b. netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
  2. solvabiliteitsratio;
  3. grondexploitatie;
  4. structurele exploitatieruimte; en
  5. belastingcapaciteit.
- e. een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

Inleiding

Op 16 december 2015 heeft de gemeenteraad de nota Risicomanagement en Weerstandsvermogen gemeente Leek 2016 vastgesteld. Met deze nota geeft de gemeente Leek invulling aan de wijze waarop zij omgaat met risicobeheersing en haar weerstandsvermogen.

Met deze nota Risicomanagement en Weerstandsvermogen gemeente Leek 2016 geven wij invulling aan nieuwe inzichten en ontwikkelingen op het gebied van risicomanagement. De uitgangspunten zijn tegen het licht gehouden en waar nodig verder aangescherpt. Ook is kritisch gekeken waar vereenvoudigingen doorgevoerd kunnen worden. Het analyseren en beoordelen van risico's blijven wij doen volgens onze bestaande werkwijze. Wel wordt voor de identificatie van risico's binnen de grondexploitaties een afwijkende werkwijze gekozen. De complexiteit en bijzondere positie van grondexploitaties binnen onze organisatie rechtvaardigt dit. Op basis hiervan wordt een risicoprofiel opgesteld. Tegenover dit risicoprofiel staat onze weerstandscapaciteit. Het weerstandsvermogen drukken wij uit in een ratio, waarbij wij streven naar 'voldoende'.

Weerstandsvermogen

Weerstandsvermogen is van belang wanneer zich een financiële tegenvaller voordoet. Door aandacht voor het weerstandsvermogen kan voorkomen worden dat elke financiële tegenvaller dwingt tot bezuinigen. Het weerstandsvermogen is voldoende als financiële tegenvallers goed opgevangen kunnen worden en het saldo van weerstandscapaciteit minus risico's positief is. Voor het beoordelen van het weerstandsvermogen is inzicht nodig in de omvang en in de achtergronden van de risico's in relatie tot de aanwezige weerstandscapaciteit.

Weerstandsvermogen in relatie tot risicomanagement

Bij het weerstandsvermogen gaat het om de mate waarin de gemeente in staat is middelen vrij te maken om onverwachte, niet structurele financiële tegenvallers op te vangen, zonder dat dit betekent dat het beleid veranderd moet worden of dat de gemeente haar taken alleen kan blijven uitvoeren met extra steun van het Rijk (artikel 12). Het weerstandsvermogen wordt gedefinieerd als de verhouding tussen de aanwezige weerstandscapaciteit en de risico's die de gemeente loopt. Weerstandsvermogen en risicomanagement zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het weerstandsvermogen vormt het sluitstuk van risicomanagement, een laatste vangnet om tegenvallers op te vangen. Weerstandsvermogen is dan onderdeel van het bredere risicomanagement. Daarnaast is het een maat voor de financiële gezondheid van de gemeente. Kortom, inzicht in het eigen weerstandsvermogen vervult de volgende functies:

- het geeft een belangrijk signaal over onze financiële positie;
- het maakt demping van eventuele toekomstige schokken mogelijk;
- het stelt ons beter in staat een afweging van prioriteiten te maken.

In deze paragraaf gaan we achtereenvolgens in op de volgende onderdelen:

- A. Benodigde weerstandscapaciteit
- B. Beschikbare weerstandscapaciteit
- C. Ratio weerstandsvermogen
- D. Financiële kengetallen

A. Benodigde weerstandscapaciteit

Algemeen

Om de benodigde weerstandscapaciteit te bepalen, wordt er een risico-inventarisatie uitgevoerd die bestaat uit de volgende onderdelen.

- Een inschatting van de kans dat een gebeurtenis optreedt. Hierbij moet aangegeven worden hoe vaak een risico zich zal voordoen. Dit is uitgedrukt in een kanspercentage: hoeveel procent kans is er dat het risico optreedt. De inschatting van de kans is voor het grootste deel van de risico's gebeurd op basis van historische cijfers. Hierbij wordt in de meeste gevallen tot vijf jaar terug in de historie van de gemeente Leek gekeken.
- Het bepalen van het financiële gevolg van een risico is in te schatten. De financiële gevolgen van het voordoen van elk risico moeten in beeld worden gebracht, tenzij is aangegeven dat dit niet mogelijk is. Voor de meeste risico's is het financiële gevolg, bij gebrek aan goed vergelijkingsmateriaal en inzicht in toekomstige ontwikkelingen, berekend aan de hand van historische cijfers.

Op basis van de uitkomsten kan ordening in de lijst met risico's worden aangebracht. De uitkomsten leveren een zogenoemde risicoscore op die in de volgende formule kan worden weergegeven:

$$\text{Risicoscore} = \text{kans} \times \text{gevolg}$$

In de paragraaf Weerstandsvermogen zullen alleen die risico's worden weergegeven die een bepaalde risicoscore behalen. Dat wil zeggen dat zij aan een bepaalde mate van omvang (impact) en kans op optreden voldoen. Dit betekent dat de raad in deze paragraaf op hoofdlijnen wordt geïnformeerd over risico's met een potentiële impact (geschat financieel gevolg) van € 100.000 of hoger of een risicoscore van minimaal 9.

Inventarisatie in het kader van de Begroting 2018

In deze begroting zijn de risico's opnieuw geïntariseerd en beoordeeld overeenkomstig hetgeen is bepaald in de nota Risicomanagement en Weerstandsvermogen gemeente Leek 2016. De geïntariseerde risico's worden ingedeeld in vier hoofdcategorieën, te weten: 1. Interne risico's, 2. Externe risico's, 3. Grondexploitaties en 4. Onvoorzien.

In onderstaand schema is aangegeven wat op basis van deze risico-inventarisatie de **benodigde** weerstandscapaciteit is:

Categorie	Omvang financiële risico's
1. Interne risico's	€ 1.114.750
2. Externe risico's	€ 1.361.000
3. Grondexploitaties	€ 5.748.709
4. Onvoorzien (zgn. minimumnorm 2%)*	€ 691.000
A. Totale benodigde weerstandscapaciteit	€ 8.915.459

Hierna wordt nader ingegaan op de belangrijkste risico's met een risicofactor van potentiële impact (geschat financieel risico) van circa € 100.000 of een risicoscore van minimaal 9.

1. Interne risico's

Interne risico's bevinden zich binnen de beïnvloedingsfeer van de gemeente. De gemeente kan direct invloed uitoefenen op de gevolgen van de risico's door aanpassing van het beleid of de plannen.

Inwinnen extern juridisch advies

De gemeente is in sommige gevallen genooddaakt om extra extern juridisch advies in te winnen onder meer in verband met privaatrechtelijke zaken.

Juridische claims

De gemeente kan worden geconfronteerd met juridische claims, onder meer op het gebied van planschade en met betrekking tot verbonden partijen.

Uitvoeringsrisico openbare werken

De kans is aanwezig dat verborgen gebreken van openbare werken voor rekening van de gemeente komen.

* Bij het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit wordt bovenop de gecalculerde capaciteit een extra minimumnorm (2%) berekend voor het opvangen van risico's waar niemand rekening mee heeft gehouden. De minimumnorm is gebaseerd op artikel 12 van de Financiële verhoudingswet (Fvw). Zie ook nota Uitgangspunten risicomanagement en weerstandsvermogen gemeente Leek 2016. Bedrag is als volgt berekend: 2% van Gemeentefondsuitkering en OZB-capaciteit.

Dit als gevolg van bijvoorbeeld onvoldoende toezicht of onzorgvuldige opleveringen, faillissement van de contractpartner, personeelwisselingen, onderbezetting en kwalitatief onvoldoende personeel. Daarbij speelt mee dat de negatieve effecten van de verborgen gebreken vaak pas na verloop van tijd zichtbaar worden.

2. Externe risico's

Externe risico's worden gekenmerkt doordat de oorzaak van de risico's zich buiten de beïnvloedingsfeer van de gemeente bevindt.

Inflatierisico

De kans is aanwezig dat de daadwerkelijke inflatie hoger is dan begroot. Hogere prijzen leiden tot duurdere inkoop van producten en dus tot hogere kosten voor de gemeente. De ontwikkeling van de inflatie is een onzekere factor. Bij het samenstellen van de begroting wordt voor de meeste producten de nullijn gehanteerd.

Extreme weersomstandigheden

De kans is aanwezig dat als gevolg van mogelijk extreme weersomstandigheden, zoals storm, droogte, neerslag en vorst, er schade ontstaat aan gemeentelijke voorzieningen. Zo heeft bijvoorbeeld de najaarsstorm van 2013 geleid tot veel schade aan bomen. Voor zover het niet is afgedekt door verzekeringen leidt het tot extra uitgaven voor de gemeente.

Decentralisaties sociaal domein en Wmo 'oud'

Met ingang van 2015 zijn de gemeenten integraal verantwoordelijk voor het sociaal domein en de onderliggende wetgeving Wmo 2015, Jeugdwet en Participatiewet. Voor deze taken zijn ook de financiën overgeheveld. Het Rijk bezuinigt hier echter op, de verschillende decentralisaties worden geconfronteerd met verschillende kortingen. Gelet op het feit dat het gaat om openeinderegelingen is de toekomst onzeker.

Na afloop van het eerste jaar na de transitie hebben een groot deel van de gemeenten (en ook de gemeente Leek) geld overgehouden op de onderdelen Wmo en Jeugdwet. Hierdoor bestaat de kans dat het Rijk (verder) gaat korten op deze budgetten. Omdat vanuit het eerste transitiejaar 2015 nog geen harde conclusies kunnen worden getrokken over de structurele uitgaven voor Wmo en Jeugdwet zou een korting door het Rijk een financieel risico betekenen.

Wet BUIG (ISD)

Bij de uitvoering van de Wet BUIG (Wet bundeling uitkeringen inkomensvoorzieningen aan gemeenten) is de kans aanwezig dat de bijdrage vanuit het Rijk achterblijft bij de uitgaven die de gemeente moet maken op grond van het aantal bijstandsccliënten.

3. Grondexploitaties

Om de ontwikkelingen binnen de grondexploitaties goed te monitoren, wordt binnen de afdeling Ruimte twee keer per jaar, bij het samenstellen van de jaarstukken en de begroting de volledige risicomanagementcyclus doorlopen. Daarnaast worden vier keer per jaar de ontwikkelingen gevolgd parallel aan de financiële tussenrapportages. De uitkomsten van deze werkzaamheden belanden in samengevatte vorm in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Bij de jaarrekening wordt aanvullend gerapporteerd in het boekwerk Heralculatie grondexploitaties (vertrouwelijk). Bij voorliggende begroting zijn voor de tweede keer de nieuw ontwikkelde formulieren gevuld. De uitkomsten van de risicoanalyse kunnen als volgt worden samengevat voor het geheel van de projecten:

	Project	Omvang risico
1	Oostindie	€ 2.354.347
2	Leeksterveld	€ 1.379.090
3	Zevenhuizen	€ 538.017
4	Oostwold	€ 179.335
5	Alternatieve locatieontwikkeling	€ 1.215.650
6	Verkopen vastgoed	€ 82.269
	TOTAAL	€ 5.748.709

Toelichting

Het model onderscheidt de mogelijkheid om risico's te kwantificeren en om risico's kwalitatief aan te duiden. Dit is voor alle project gebeurd, te weten: Oostindie, Leeksterveld, Zevenhuizen, Oostwold, Alternatieve locatieontwikkeling (meerdere locaties) en Verkopen vastgoed.

Maximale impact en omvang risico's

De risico's die gekwantificeerd zijn (de impact bij voordoen is op geld uitgedrukt met het doen van indicatieve aannames), zijn vermenigvuldigd met de kans van voordoen (de risicoklasse). De som van impact maal kans resulteert in de financiële omvang van het risico. De optelsom van de omvang van alle gekwantificeerde risico's zijn per project opgenomen in bovenstaande tabel. De totale omvang van het risico is dus niet de maximale impact die kan optreden indien alle risico's tegelijkertijd zich zouden voordoen, maar reeds rekening houdend met een kans van voordoen. De totale impact van alle gekwantificeerde risico's sluit op € 21,4 miljoen. De totale omvang van de risico's is nu berekend op een totaal van € 5,75 miljoen. De gemiddelde kans van voordoen van alle risico's is derhalve 27%. De omvang van de risico's is beperkt afgenomen met 4% ten opzichte van de berekening per 1 januari 2017. Dit is in beide gevallen exclusief de niet te kwantificeren risico's die kwalitatief zijn aangeduid.

4. Onvoorziene risico's

De post Onvoorziene risico's, die met een zogenoemde minimumnorm van 2% gekoppeld is aan het Gemeentefonds, neemt ten opzichte van de Jaarrekening 2016 toe van € 672.000 naar € 691.000. Dit ontstaat met name door een toename van de uitkering Gemeentefonds op basis van de Septembercirculaire Gemeentefonds 2017.

B. Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, te dekken. Het gaat om die elementen waarmee tegenvallers eventueel bekostigd kunnen worden, zoals bijvoorbeeld Algemene reserve, maar ook onbenutte belastingcapaciteit en de stille reserves. Onderscheid wordt gemaakt in incidentele en structurele weerstandscapaciteit. Onder incidentele weerstandscapaciteit wordt verstaan de capaciteit die de gemeente heeft om eenmalige tegenvallers op te vangen. Onder structurele weerstandscapaciteit verstaan we middelen die permanent inzetbaar zijn om tegenvallers op te vangen.

Voor de bepaling van de beschikbare weerstandscapaciteit zijn de volgende aspecten van belang:

- Reserves (algemene en bestemmingsreserves)
- Onbenutte begrotingsruimte
- Onbenutte belastingcapaciteit
- Stille reserves
- Onvoorzien

Weerstandscapaciteit exploitatie

Onbenutte belastingcapaciteit:		€	623.565
- OZB	€ 623.565		
- Rioolrechten	€ 0		
- Afvalstoffenheffing	€ 0		
Onvoorzien	€ 40.000	€	40.000

Weerstandscapaciteit vermogen

Stille reserves	€	625.000
Resultaat 2017	€	283.073
Algemene reserve	€	5.271.692
Algemene bestedingsreserve	€	216.114
Reserve grondexploitatie	€	353.203
Bestemmingsreserve Sociaal domein	€	1.609.451
Bestemmingsreserve Bedrijventerrein	€	128.003

B. Totale beschikbare weerstandscapaciteit € **9.150.101**

Conform de nota Risicomanagement en weerstandsvermogen 2016 kunnen bestemmingsreserves die gewijzigd kunnen worden zonder negatieve gevolgen voor de reguliere exploitatie worden meegenomen. Voor deze reserves zijn in het meerjarenbeeld van de Begroting 2018 geen onttrekkingen begroot.

Ten opzichte van de Jaarrekening 2016 is de beschikbare weerstandscapaciteit afgenomen met € 77.054. Dit komt door een daling van de stille reserves met € 150.000 als gevolg van verkocht vastgoed. Daarnaast is de post Onvoorzien met € 10.000 verlaagd vanwege de afspraak met de andere Westerkwartiergemeenten om voor de post Onvoorzien maximaal € 2 per inwoner te begroten. Ten slotte is het voorlopige resultaat van 2017 van € 283.073, zoals opgenomen in de eerste financiële tussenrapportage 2017, verwerkt.

Onbenutte belastingcapaciteit

Een onderdeel van de weerstandscapaciteit is de onbenutte belastingcapaciteit. Deze kan worden gedefinieerd als de extra structurele middelen die een gemeente kan genereren door de gemeentelijke belastingen en rechten (OZB, afvalstoffenheffing en reinigingsrecht, rioolrechten) te verhogen. De belastingcapaciteit wordt berekend door de maximale belastingtarieven op basis van de zogenoemde artikel 12-normen te vergelijken met de belastingtarieven van die gemeente. De actuele normen voor dit artikel 12-beleid zijn opgenomen in de circulaire Gemeentefonds en kunnen dus net als in veel andere gemeenten ook in Leek worden gebruikt voor het berekenen van de onbenutte belastingcapaciteit.

Bij het rioolrecht en de afvalstoffenheffing is er geen sprake van onbenutte belastingcapaciteit. Beide heffingen worden 100% kostendekkend begroot. Dat betekent dat de lasten van afvalverwerking en -inzameling en rioleringen volledig worden gedekt door deze heffingen.

Bij de Onroerendezaakbelasting (OZB) ligt dat anders. Een gemeente wordt pas tot artikel 12 van de Financiële verhoudingswet toegelaten als het normtarief OZB wordt geheven. Als gevolg van een wijziging van artikel 220f van de Gemeentewet wordt met ingang van 1 januari 2009 de OZB uitgedrukt in een percentage van de WOZ-waarde. Voor 2018 wordt die toelating gesteld op 0,1952% (€ 4,88 per € 2500 WOZ-waarde). Voor 2017 bedroeg het tarief 0,1927% (€ 4,81 per € 2500 WOZ-waarde). Als waarde OZB-capaciteit zijn wij uitgegaan van de stand conform de aanslag 2017.

Bij de verdeling van het Gemeentefonds houdt het Rijk rekening met rekestarieven ten aanzien van de belastingcapaciteit. Met ingang van uitkeringsjaar 2017 bedragen de rekestarieven voor eigenaren van woningen 0,1054%, voor gebruikers van niet-woningen 0,1259% en voor eigenaren van niet-woningen op 0,1562%. Dit is gebaseerd op de verdeeltabel 2017 in de Meicirculaire Gemeentefonds.

Berekening onbenutte belastingcapaciteit van Leek:

Onroerendezaakbelasting	
opbrengst eigenaren, excl. ondernemersfonds (begroot 2018)	€ 3.335.453
opbrengst gebruikers, excl. ondernemersfonds (begroot 2018)	€ 366.124
Totale opbrengst	€ 3.701.577

waarde OZB-capaciteit (CBS 2017)	
woonruimten	€ 1.579.363.000
niet-woonruimten	€ 636.386.000
Totale waarde	€ 2.215.949.000

Artikel 12-percentagte bedraagt:	0,1952%	
Berekende opbrengst op basis van artikel 12-norm:	€ 2.215.749.000 x	€ 4.325.142
	0,1952% =	
Onbenutte belastingcapaciteit		€ 623.565

Weerstandscapaciteit vermogen

Bij de vaststelling van de weerstandscapaciteit is in de Jaarrekening 2006 voor het eerst een inschatting gemaakt van aanwezige stille reserves.

De inventarisatie beperkt zich tot de waarde van de gebouwen en gronden. Met ingang van de Begroting 2016 zijn de opbrengsten vanuit Verkoop vastgoed meegenomen in de begroting. Bij het bepalen van de stille reserves zijn de panden en gronden die volgens de begroting worden verkocht in 2016 niet meegenomen. De panden en gronden die in andere jaren dan 2016 begroot zijn te worden verkocht, zijn wel meegenomen.

Bij gebouwen wordt uitgegaan van de WOZ-waarde tenzij de waarde is ingeschat bij de hercalculatie 1 januari 2016. Indien een gebouw verhuurd is, wordt de waarde van woningen bepaald op 60% van de WOZ-waarde verminderd met de boekwaarde. De waarde van de gronden is bepaald op € 12.500 per ha voor Nienoord en € 20.000 per ha voor de rest, voor zover niet benoemd in de hercalculatie 1 januari 2016. Beide ook onder aftrek van de boekwaarde. Voor de weerstandscapaciteit is van het uiteindelijke totaal vervolgens voorzichtigheidshalve 50% genomen.

De waarde van de aandelen Bank Nederlandse Gemeenten, Enexis Holding N.V. en het Waterbedrijf Groningen zijn buiten beschouwing gelaten. Met name de beperkte verhandelbaarheid maakt het lastig te bepalen in hoeverre de werkelijke waarde de boekwaarde overtreft en of de aandelen daadwerkelijk verkocht kunnen worden.

De standen van de reserves zijn gebaseerd op de standen per ultimo 2018, waarbij rekening gehouden is met de in deze begroting opgenomen onttrekkingen uit de reserves.

C. Ratio weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in de volgende ratio:

$$\frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \text{ratio}$$

Voor de beoordeling van het weerstandsvermogen wordt een zespuntschaal gehanteerd. Een ratio van 1 betekent dat de gemeente voldoende middelen heeft om het risicoprofiel van de gemeente op te kunnen vangen. Een ratio binnen de categorieën A, B en C geven een positieve beoordeling. Voor de beoordeling kleiner dan 1 is gekozen voor een kleinere interval. Dit om de mate van 'onvoldoende' nauwkeuriger te kunnen bepalen. Daarnaast geldt bij een ratio kleiner dan 0,6 dat dit vanuit het perspectief van risicomangement als ruim onvoldoende aan te merken is. Er dienen vervolgens maatregelen getroffen te worden. Een verdere onderverdeling geeft geen toegevoegde waarde/inzicht.

Normeringstabel weerstandsvermogen

Categorie	Ratio	Betekenis	Maatregelen
A	> 2.0	Uitstekend	--
B	1.4-2.0	Ruim voldoende	--
C	1.0-1.4	Voldoende	--
D	0.8-1.0	Matig	Er moet een plan van aanpak worden opgesteld en vertaald in de kadernota en programmabegroting waarin maatregelen worden aangegeven om de streefratio van 1.0 te behalen.
E	0.6-0.8	Onvoldoende	Dit is onacceptabel, er moet in de eerstvolgende kadernota een plan worden opgenomen om in de eerstvolgende vier jaren de ratio van minimaal 0.8 te behalen.
F	< 0.6	Ruim onvoldoende	Voor het eerstvolgende begrotingsjaar worden er maatregelen getroffen om de weerstandsratio weer op 0.6 te brengen.

Op grond van de beoordeling in deze begroting bedraagt de ratio weerstandvermogen

$$\frac{€ 9.150.101}{€ 8.915.459} = 1,03 \text{ (voldoende)}$$

Ten tijde van het opstellen van de Jaarrekening 2016 (eerste kwartaal 2017) bedroeg het kengetal weerstandsvermogen 0,99. De gemeente Leek streeft naar een weerstandsratio van 'voldoende' (ratio tussen 1.0-1.4). De door de raad vastgestelde norm voor het weerstandsvermogen wordt op dit moment dus gehaald. Gezien de geringe marge zijn in de Kadernota 2018-2021 maatregelen opgenomen om het weerstandsvermogen te verbeteren:

- Exploitatieoverschotten toevoegen aan de Algemene reserve waardoor het weerstandsvermogen verbetert.
- Monitoren ontwikkeling van risico's en maatregelen. Twee keer per jaar worden de risico's opnieuw geïncinventariseerd. Zo is de verwachting dat de risico's met betrekking tot de grondexploitaties en het sociaal domein in de toekomst zullen afnemen.
- Monitoren grondexploitaties. Hiertoe zetten we de speciale kwartaalrapportage en het specifieke risicobeheersmodel in als instrumenten om risico's zo goed mogelijk te beheersen en te kunnen managen op risico's en maatregelen voor zover mogelijk.
- Mocht dit niet leiden tot het terugbrengen van de weerstandsratio naar het niveau 'voldoende', dan zullen aanvullende maatregelen genomen worden om de weerstandscapaciteit te verbeteren.

D. Financiële kengetallen

Een nieuw onderdeel van de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing is de toevoeging van een aantal financiële kengetallen. Op basis van de financiële kengetallen is het mogelijk een inzicht te geven in de financiële positie van de gemeente.

De kengetallen zijn voorgeschreven door het ministerie en beogen de gemeenteraad inzicht te geven in de financiële gesteldheid van de gemeente en gemeenten onderling beter vergelijkbaar te maken. In onderstaand plaatje wordt aangegeven wat de kengetallen inhouden en wordt aangegeven hoe het cijfer beoordeeld moet worden:

De kengetallen van de gemeente Leek en de door de VNG gestelde normen ten aanzien van de kengetallen zijn de volgende:

	Omschrijving indicator	Normen VNG (%)			Indicatoren Leek (%)					
		'Vol-doende'	'Matig'	'Onvol-doende'	Rek. 2016	Begr. 2017	Begr. 2018	Begr. 2019	Begr. 2020	Begr. 2021
	Vanuit BBV:									
1a	Netto Schuldquote	<90	90><130	>130	154	172	159	162	154	153
1b	Netto Schuldquote, gecorr. voor alle verstrekte leningen	<90	90><130	>130	154	171	158	161	152	151
2	Solvabiliteitsratio	>50	20<>50	<20	8	8	7	7	8	8
3	Grondexploitatie (norm provincie)	<20	20<35	>35	47	48	39	32	24	17
4	Structurele exploitatieruimte	>0,6	0><0,6	<0	1,0	0,56	0,76	0,14	-0,33	0,23
5	Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde	<95	95><105	>105	118	120	121	122	123	125
	Vanuit Financiële verordening (art. 212)									
6	Netto schuld per inwoner	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 4.386	€ 4.370	€ 4.311	€ 4.356	€ 4.098	€ 4.023
7	Omvang leningen aan derden en verbonden partijen/Baten	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	0,52	1,53	1,43	1,44	1,44	1,45

1. Netto Schuldquote

Algemeen

Het kengetal Netto Schuldquote, ook wel bekend als de nettoschuld als aandeel van de inkomsten, geeft aan of een gemeente investeringsruimte heeft of juist op zijn tellen moet passen. Daarnaast zegt het kengetal ook iets over de flexibiliteit van de begroting. Hoe hoger de schuld is, hoe meer vaste lasten er zijn in de vorm van rente en aflossing, waardoor een begroting minder flexibel wordt. Voor de berekening wordt de netto-schuld gedeeld door het totaal van de inkomsten binnen de exploitatie.

De VNG geeft in haar handboek Houdbare gemeentefinanciën aan dat bij een schuldquote boven de 130% sprake is van een zeer hoge schuld. Hierbij wordt ook aangegeven dat onderliggende factoren zoals omvang uitgeleend geld en omvang grondexploitatie van belang zijn. Indien er sprake is van een meer dan gemiddelde omvang van bijvoorbeeld omvang grondexploitatie dan is een percentage van boven de 130% minder alarmerend.

Beoordeling kengetal

Gelet op de door de VNG gestelde normen kan de netto-schuldquote als onvoldoende worden beschouwd. Echter, de gemeente Leek kent ook een hoge omvang van de grondexploitatie (zie ook indicator 5) waardoor het minder alarmerend is. De rente met betrekking tot schulden die zijn aangetrokken om de grondexploitatie te financieren, drukken namelijk niet op de reguliere exploitatie maar komen ten laste van de grondexploitatie. Ten opzichte van de Begroting 2017 heeft het kengetal zich verbeterd wat samenhangt met de afbouw van de leningenportefeuille en hogere totale baten. Ook meerjarig is er sprake van een positieve ontwikkeling wat met name ontstaat door een verwachte afbouw van de grondexploitatiepositie.

2. Solvabiliteitsratio

Algemeen

De Solvabiliteitsratio geeft de mate aan waarmee gemeentelijke bezittingen zijn betaald met eigen middelen en plaats van geleend geld. Anders gezegd: het aandeel van het eigen vermogen ten opzichte van het totaal vermogen.

De VNG geeft in haar handboek Houdbare gemeentefinanciën aan dat bij een solvabiliteitsratio beneden de 20% sprake is van een hoge schuld ten opzichte van de bezittingen. Het landelijke gemiddelde bedroeg volgens site.waarstaatjegemeente.nl eind 2015 34,1%.

Beoordeling kengetal

Uit het kengetal blijkt dat de bezittingen van de gemeente Leek voornamelijk zijn gefinancierd door vreemd vermogen en dat er sprake is van een hoge schuld ten opzichte van de bezittingen. Volgens de normering van de VNG valt dit kengetal in de categorie onvoldoende. Een belangrijke factor hierbij is de relatief grote omvang van de grondexploitatie waarvoor indertijd vreemd vermogen is aangetrokken. Ten opzichte van de Begroting 2017 heeft het kengetal zich verbeterd door het positieve resultaat 2016. Meerjarig stabiliseert het kengetal zich door de in de Begroting 2018 opgenomen investeringen.

3. Grondexploitatie

Algemeen

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten (exclusief mutaties reserves). De grondexploitatie kan een behoorlijke invloed hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is belangrijk, deze moet weer worden terugverdiend bij de verkoop. Ieder jaar wordt beoordeeld of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

Qua normen is aangesloten bij de norm van de provincie Groningen. Zover bekend, heeft de VNG zelf geen norm afgegeven voor grondexploitatie.

Beoordeling kengetal

Bij de gemeente Leek is sprake van een grote omvang van de grondexploitatie in relatie tot de baten. Volgens de normering van de provincie valt het in de categorie onvoldoende. Ten opzichte van de Begroting 2017 heeft het kengetal zich duidelijk verbeterd door de afname van de grondexploitatiepositie als gevolg van verkopen. In het meerjarenbeeld is de ontwikkeling positief. Naar verwachting valt het kengetal in het jaar 2019 in de categorie matig.

4. Structurele exploitatieruimte

Het kengetal Structurele exploitatieruimte geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte binnen de begroting is. Daarvoor berekenen we de structurele lasten verminderd met de structurele lasten en delen de uitkomst door de totale baten uit de begroting vóór bestemming. Het daarmee verkregen ratiogetal geeft aan of de gemeente in staat is structurele tegenvallers op te vangen dan wel of er ruimte is voor nieuw beleid.

Beoordeling kengetal

Binnen de gemeente Leek is sprake van een structurele exploitatieruimte die in het meerjarenbeeld van de Begroting verder toeneemt. Volgens de normering van de VNG valt begrotingsjaar 2020 in de categorie onvoldoende en de overige jaren in de categorie matig.

5. Woonlasten meerpersoonshuishouden

Algemeen

De OZB is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomst. Het kengetal Woonlasten wordt berekend aan de hand van het gemiddeld OZB-tarief. Een hoog gemiddeld OZB-tarief ten opzichte van het landelijk gemiddelde geeft aan in hoeverre de gemeente al gebruik heeft moeten maken van deze optie en dus ook beperkt is in het verkrijgen van eventueel extra inkomsten uit deze belasting. Ook het rioolrecht en de afvalstoffenheffing spelen een rol bij het bepalen van de woonlasten.

Het kengetal wordt gedefinieerd als de ratio tussen de totale woonlasten voor een gemiddeld gezin in het begrotingsjaar en de landelijk gemiddelde woonlasten in het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar.

Beoordeling kengetal

Uit het kengetal blijkt dat de woonlasten in de gemeente Leek hoger zijn dan het landelijke gemiddelde in het voorgaande jaar. De toename in 2018 hangt samen met verhoging van de OZB. Volgens de normering van de VNG valt de uitkomst van het kengetal in de categorie onvoldoende. Uitgaande van artikel 12-normen (zie paragraaf Weerstandsvermogen, onbenutte belastingcapaciteit) is er nog steeds sprake van onbenutte belastingcapaciteit. In het meerjarenbeeld loopt het kengetal geleidelijk omhoog doordat de landelijk norm constant is gehouden terwijl de lasten met betrekking tot de gemeente Leek, waar afgesproken, wel zijn geïndexeerd.

6. Netto Schuld per inwoner

Algemeen

Het kengetal Netto Schuld per inwoner is opgenomen vanwege de Financiële verordening gemeente Leek 2015. Het geeft inzage in de ontwikkeling van de schuld per inwoner. Met betrekking tot de berekening is aangesloten bij de methodiek bij het bepalen van de Netto Schuldquote.

Beoordeling kengetal

Volgens de site waarstaatjegemeente.nl ligt het landelijke gemiddelde eind 2015 op € 1.915 per inwoner. De schuld per inwoner ligt derhalve boven het landelijke gemiddelde. In het meerjarenbeeld van dit kengetal is er sprake van een positieve ontwikkeling.

7. Omvang leningen aan derden in relatie tot baten

Algemeen

Het kengetal omvang leningen aan derden in relatie tot de baten geeft een indicatie van de omvang van uitgezette leningen.

Beoordeling kengetal

Volgens de site waarstaatjegemeente.nl ligt het landelijke gemiddelde eind 2014 op 16,8%. In de gemeente Leek wordt er ten opzichte van het landelijke gemiddelde derhalve zeer beperkt rechtstreeks middelen aan derden uitgeleend. Er is wel sprake van een stijging ten opzichte van de Begroting 2017 in verband met het beschikbaar stellen van een revolverend fonds voor duurzaamheidsleningen.

Samengevat

De financiële positie van de gemeente Leek blijft op dit moment kwetsbaar. Dit blijkt onder meer uit de hoge schuldquote, lage solvabiliteitsratio en de grote omvang van de grondexploitatie. Daarentegen is er sprake van een structureel exploitatieoverschot. Het meerjarenbeeld van de kengetallen laat een positieve ontwikkeling zien van de financiële positie. Dit ontstaat door een verdere afbouw van de grondexploitatie.

Financiële begroting

Geprognosticeerde balans

Bedragen * 1.000

Omschrijving	Realisatie	Prognose				
	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021
Activa						
<u>Vaste activa:</u>						
Materiële vaste activa	€ 69.578	€ 73.063	€ 74.147	€ 79.168	€ 78.551	€ 81.508
Financiële vaste activa	€ 394	€ 894	€ 894	€ 894	€ 894	€ 894
Totaal vaste activa	€ 69.972	€ 73.957	€ 75.041	€ 80.062	€ 79.445	€ 82.402
<u>Vlottende activa:</u>						
Onderhanden werk	€ 26.231	€ 24.650	€ 21.460	€ 17.353	€ 13.335	€ 9.206
Uitzettingen met een looptijd < 1 jr.	€ 5.104	€ 5.100	€ 5.100	€ 5.100	€ 5.100	€ 5.100
Liquide middelen	€ 377	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Overlopende activa	€ 905	€ 900	€ 900	€ 900	€ 900	€ 900
Totaal vlottende activa	€ 32.617	€ 30.650	€ 27.460	€ 23.353	€ 19.335	€ 15.206
Totaal activa	€ 102.589	€ 104.607	€ 102.501	€ 103.415	€ 98.779	€ 97.608
Passiva						
<u>Vaste passiva:</u>						
Eigen vermogen*	€ 8.398	€ 7.913	€ 7.583	€ 7.583	€ 7.583	€ 7.583
Vorzieningen	€ 1.565	€ 1.352	€ 568	€ 501	€ 663	€ 872
Langlopende leningen	€ 82.705	€ 85.842	€ 84.850	€ 85.830	€ 81.033	€ 79.653
Totaal vaste passiva	€ 92.668	€ 95.107	€ 93.001	€ 93.915	€ 89.279	€ 88.108
<u>Vlottende passiva:</u>						
Kasgeldleningen en banksaldi	€ 701	€ 3.500	€ 3.500	€ 3.500	€ 3.500	€ 3.500
Overige schulden	€ 4.290	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000
Overlopende passiva	€ 4.930	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000
Totaal vlottende passiva	€ 9.921	€ 9.500	€ 9.500	€ 9.500	€ 9.500	€ 9.500
Totaal passiva	€ 102.589	€ 104.607	€ 102.501	€ 103.415	€ 98.779	€ 97.608

*Eigen vermogen. Er is voor de eenvoud uitgegaan van een meerjarig nulresultaat.

OVERZICHT VAN LASTEN EN BATEN IN MEERJARIG PERSPECTIEF						
	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenbegroting			
			2019	2020	2021	
1 Werk en Inkomen						
Lasten	11.806.458	12.057.253	11.982.341	11.959.872	11.874.096	
Baten	5.934.100	5.720.838	5.842.634	5.937.914	6.056.672	
Saldo	-5.872.358	-6.336.415	-6.139.707	-6.021.958	-5.817.424	
2 Zorg en Welzijn						
Lasten	11.453.278	12.945.381	12.754.272	12.766.332	12.516.899	
Baten	312.283	715.482	715.482	715.482	453.289	
Saldo	-11.140.995	-12.229.899	-12.038.790	-12.050.850	-12.063.610	
3 Onderwijs						
Lasten	2.284.677	2.234.394	2.298.448	2.505.521	2.396.514	
Baten	51.777	130.038	137.477	95.852	95.184	
Saldo	-2.232.900	-2.104.356	-2.160.971	-2.409.669	-2.301.330	
4 Ruimtelijke ontwikkeling en Volkshuisvesting						
Lasten	1.214.684	1.319.545	1.355.608	1.339.583	1.344.732	
Baten	510.621	525.621	525.621	525.621	525.621	
Saldo	-704.063	-793.924	-829.987	-813.962	-819.111	
5 Milieu						
Lasten	4.469.150	4.781.889	4.757.210	5.030.380	5.088.594	
Baten	4.671.137	4.740.307	4.814.228	4.890.847	4.970.263	
Saldo	201.987	-41.582	57.018	-139.533	-118.331	
6 Veiligheid						
Lasten	1.196.071	1.309.159	1.323.819	1.330.590	1.307.718	
Baten	12.200	10.000	10.000	10.000	10.000	
Saldo	-1.183.871	-1.299.159	-1.313.819	-1.320.590	-1.297.718	
7 Infrastructuur en Verkeer						
Lasten	2.628.022	2.789.473	3.020.982	3.065.128	3.068.785	
Baten	19.255	19.255	19.255	19.255	19.255	
Saldo	-2.608.767	-2.770.218	-3.001.727	-3.045.873	-3.049.530	
8 Recreatie en Groenvoorzieningen						
Lasten	1.797.350	2.048.369	2.035.139	2.001.027	1.988.660	
Baten	294.861	286.895	286.895	286.895	286.895	
Saldo	-1.502.489	-1.761.474	-1.748.244	-1.714.132	-1.701.765	

OVERZICHT VAN LASTEN EN BATEN IN MEERJARIG PERSPECTIEF		Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenbegroting		
				2019	2020	2021
9	Sport	Lasten 2.061.013 Baten 444.181 Saldo -1.616.832	2.164.701 451.181 -1.713.520	2.123.941 451.181 -1.672.760	2.184.931 451.181 -1.733.750	2.238.433 451.181 -1.787.252
10	Cultuur en Monumenten	Lasten 337.316 Baten 25.799 Saldo -311.517	351.409 29.571 -321.838	352.027 29.571 -322.456	357.220 29.571 -327.649	355.764 29.571 -326.193
11	Economie	Lasten 6.575.418 Baten 5.880.540 Saldo -694.878	6.422.319 5.760.822 -661.497	6.719.645 6.186.742 -532.903	6.587.854 6.007.151 -580.703	6.082.078 5.467.816 -614.262
12	Bestuur	Lasten 1.626.646 Baten 280.269 Saldo -1.346.377	1.838.515 310.269 -1.528.246	1.614.980 310.269 -1.304.711	1.569.829 310.269 -1.259.560	1.564.380 310.269 -1.254.111
	Overzicht Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	Lasten -49.095 Baten 33.062.807 Saldo 33.111.902	203.050 36.136.871 35.933.821	142.153 35.300.744 35.158.591	-55.189 35.350.072 35.405.261	-69.589 35.428.588 35.498.177
	Overzicht overhead	Lasten 4.332.814 Baten 331.362 Saldo -4.001.452	5.179.741 574.034 -4.605.707	4.538.621 381.983 -4.156.638	4.583.708 381.983 -4.201.725	4.604.276 381.983 -4.222.293
	Totaal programmablan	Lasten 51.733.802 Baten 51.831.192 Saldo 97.390	55.645.198 55.411.184 -234.014	55.019.186 55.012.082 -7.104	55.226.786 55.012.093 -214.693	54.361.340 54.486.587 125.247
	Resultaat voor bestemming					
	Toevoegingen reserves		252.833	0	0	0
	Onttrekkingen reserves		164.292	0	0	0
	Saldo mutaties in reserves		-88.541	0	0	0
	Resultaat na bestemming		8.849	-7.104	-214.693	125.247

Overzicht resultaat en bestemming (o.b.v. taakvelden)

Programma	Omschrijving lasten/baten en specificaties	Lasten	Baten	Saldo
1	Werk en Inkomen	12.057.253	5.720.838	-6.336.415
2	Zorg en Welzijn	12.945.381	715.482	-12.229.899
3	Onderwijs	2.234.394	130.038	-2.104.356
4	RO en Volkshuisvesting	1.319.545	525.621	-793.924
5	Milieu	4.781.889	4.740.307	-41.582
6	Veiligheid	1.309.159	10.000	-1.299.159
7	Infrastructuur en Verkeer	2.789.473	19.255	-2.770.218
8	Recreatie en Groenvoorzieningen	2.048.369	286.895	-1.761.474
9	Sport	2.164.701	451.181	-1.713.520
10	Cultuur en Monumenten	351.409	29.571	-321.838
11	Economie	6.422.319	5.760.822	-661.497
12	Bestuur	1.838.515	310.269	-1.528.246
	Totaal lasten en baten programma's 1 t/m 12	50.262.407	18.700.279	-31.562.128
	Overzicht Algemene dekkingsmiddelen			
	A. Lokale heffingen		3.797.499	
	B. Algemene uitkeringen		32.271.027	
	C. Dividend		57.000	
	D. Saldo financieringsfunctie	-174.990		
	F. Overige algemene dekkingsmiddelen			
	Diversen *	378.040	11.345	
	Overzicht overhead	5.179.741	574.034	-4.605.707
	Resultaat voor bestemming	55.645.198	55.411.184	-234.014

Overzicht resultaat en bestemming				
Programma	Omschrijving lasten/baten en specificaties	Lasten	Baten	Saldo
	Resultaatbestemming			
1	Werk en Inkomen	0		0
2	Zorg en Welzijn		125.296	
3	Onderwijs			
4	RO en Volkshuisvesting			
5	Milieu			
6	Veiligheid			
7	Infrastructuur en verkeer			
8	Recreatie en Groenvoorzieningen			
9	Sport	0	109.730	109.730
10	Cultuur en Monumenten	0		0
11	Economie		10.500	
12	Bestuur			
	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien			
	Totaal lasten en baten programma's 1 t/m 13	0	245.526	245.526
	Resultaat na bestemming		-11.512	11.512
Taakveld	Totalen-generaal	55.645.198	55.645.198	
	Taakveld 0.5 Treasury	10.500	6.357	
	Taakveld 0.61 OZB woningen	178.870	2.494	
	Taakveld 0.62 OZB niet woningen	89.152	2.494	
	Taakveld 0.64 Belastingen overig	20.611		
	Taakveld 0.8 Overige baten en lasten	78.907	0	
		378.040	11.345	

OVERZICHT INCIDENTELE LASTEN EN BATEN 2018-2021

INCIDENTELE LASTEN				
	bedragen x € 1			
Programma	2018	2019	2020	2021
Werk en Inkomen				
Totaal Werk en Inkomen				
Zorg en Welzijn				
Loonkosten ingehuurd personeel - maatwerkvoorzieningen Wmo	56.916			
Loonkosten ingehuurd personeel - maatwerkdienstverlening 18+	78.412			
Loonkosten ingehuurd personeel - maatwerkdienstverlening 18-	28.662			
Loonkosten ingehuurd personeel - geëscaleerde zorg 18-	7.166			
Beschermd wonen	262.193	262.193	262.193	
Subsidie Stichting Groningen HartVeilig	2.349			
Totaal Zorg en Welzijn	435.698	262.193	262.193	0
Onderwijs				
Tijdelijke huisvesting Van Panhuys (verlenging bestaande unit)	10.000	10.000	7.500	
Tijdelijke huisvesting Van Panhuys (huur van 2 extra units)	20.000	20.000	15.000	
OAB middelen t.b.v. verhogen taalniveau pedagogisch medewerkers	43.461			
Sloop- en verhuiskosten bredeschool Oostindie		60.000		
Totaal Onderwijs	73.461	90.000	22.500	0
Ruimtelijke ontwikkeling en volkshuisvesting				
Bijdrage gebiedsfonds WK	2.500			
Onderzoek woningbehoefte jongeren in Westerkwartier (bedrag per gemeente/corporatie)	4.000			
Onderzoek inkomens Westerkwartier in relatie tot woonlasten (bedrag per gemeente/corporatie)	8.500			
Nieuw woningmarktonderzoek en opstellen nieuwe woonvisie Westerkwartier 2020 - 2025 (bedrag per gemeente/corporatie)		20.000		
Totaal Ruimtelijke ontwikkeling en volkshuisvesting	15.000	20.000	0	0
Milieu				
Rioolrenovatie	60.000			
Subsidieregeling energiebesparing WK	100.000			
Verduurzaming bestaande woningvoorraad (procesgeld; pilots duurzaam bouwen)	25.000			
Totaal Milieu	185.000	0	0	0
Veiligheid				
Totaal Veiligheid	0	0	0	0
Infrastructuur en verkeer				
Inzet verkeersregelaars t.b.v. ontsluiting Leeksterhout	10.500			
Landerijen Nienoord - aanschaffen en plaatsen vijf hekken	6.000			
Groot onderhoud geluidsscherm Auwemalaan			13.000	
Gemeentelijk Vervoer- en Verkeersplan		25.000		
Totaal Infrastructuur en verkeer	16.500	25.000	13.000	0
Recreatie en groenvoorzieningen				
Opstellen beheervisie Landgoed Nienoord	7.500			
Totaal Recreatie en groenvoorzieningen	7.500	0	0	0
Sport				
Loonkosten ingehuurd personeel - sporthalverhuur	12.200			
Totaal Sport	12.200	0	0	0
Cultuur en monumenten				
Totaal Cultuur en monumenten	0	0	0	0

INCIDENTELE LASTEN				
	bedragen x € 1			
Programma	2018	2019	2020	2021
Economie				
Ondersteuning centrumplannen Leek en overige dorpskernen	15.000			
Ondernemersfonds	97.422			
Uitvoering ambitieplan Nienoord	20.000	20.000		
Bijdrage projectplan Routegebonden Recreatie Groningen	24.346			
Totaal Economie	156.768	20.000	0	0
Bestuur				
Afscheid gemeente Leek	50.000			
Loonkosten ingehuurd personeel Bestuur	151.081			
Loonkosten ingehuurd personeel Burgerzaken	28.952			
Fractieondersteuning	3.850			
Totaal Bestuur	233.883	0	0	0
Algemene dekkingsmiddelen				
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0
Overhead				
Friciekosten	602.046			
Rechten WW en bovenwettelijke uitkering voormalig personeel	22.229			
NEN 3140 keuringen gemeentelijke gebouwen	25.000			
Totaal Overhead	649.275	0	0	0
Reserves				
Totaal Reserves	0	0	0	0
Totaal incidentele lasten	1.785.285	417.193	297.693	0

INCIDENTELE BATEN	bedragen x € 1			
	2018	2019	2020	2021
Programma				
Werk en Inkomen				
Totaal Werk en Inkomen	0	0	0	0
Zorg en Welzijn				
Beschermd wonen	262.193	262.193	262.193	
Totaal Zorg en Welzijn	262.193	262.193	262.193	0
Onderwijs				
Gemeentelijke inbreng projectleiding nieuwbouw bredeschool Oostindie	36.000	72.000		
OAB middelen t.b.v. verhogen taalniveau pedagogisch medewerkers	43.461			
Totaal Onderwijs	79.461	72.000	0	0
Ruimtelijke ontwikkeling en Volkshuisvesting				
Totaal Ruimtelijke ontwikkeling en Volkshuisvesting	0	0	0	0
Milieu				
Totaal Milieu	0	0	0	0
Veiligheid				
Totaal Veiligheid	0	0	0	0
Infrastructuur en verkeer				
Totaal Infrastructuur en verkeer	0	0	0	0
Recreatie en Groenvoorzieningen				
Totaal Recreatie en Groenvoorzieningen	0	0	0	0
Sport				
Totaal Sport	0	0	0	0
Cultuur en monumenten				
Totaal Cultuur en monumenten	0	0	0	0
Economie				
Totaal Economie	0	0	0	0
Bestuur				
Totaal Bestuur	0	0	0	0
Algemene dekkingsmiddelen				
Algemene uitkering Gemeentefonds - frictiekosten vergoeding	800.000			
OZB - in relatie tot ondernemersfonds	95.922			
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	895.922	0	0	0
Overhead				
Totaal Overhead	0	0	0	0

INCIDENTELE BATEN	bedragen x € 1			
	2018	2019	2020	2021
Programma				
Reserves				
Inzet verkeersregelaars t.b.v. ontsluiting Leeksterhout	10.500			
Inzet t.b.v. dekking incidentele apparaatskosten	125.296			
Totaal Reserves	135.796	0	0	0
Totaal incidentele baten	1.373.372	334.193	262.193	0

MATERIEEL EVENWICHT MEERJARENBEGROTING	bedragen x € 1			
	2018	2019	2020	2021
Totaal lasten	55.645.198	55.019.186	55.226.786	54.361.340
Totaal incidentele lasten	1.785.285	417.193	297.693	0
Totaal structurele lasten	53.859.913	54.601.993	54.929.093	54.361.340
Totaal baten	55.656.710	55.012.082	55.012.093	54.486.587
Totaal incidentele baten	1.373.372	334.193	262.193	0
Totaal structurele baten	54.283.338	54.677.889	54.749.900	54.486.587
Exploitatieresultaat	11.512	-7.104	-214.693	125.247
Saldo incidenteel	-411.913	-83.000	-35.500	0
Saldo structureel (= materieel evenwicht)	423.425	75.896	-179.193	125.247

Overzicht Algemene dekkingsmiddelen	Baten 2018
A. Lokale heffingen	
Onroerendezaakbelasting (OZB)	
Gebruikers	424.830
Eigenaren - woningen	2.684.821
Eigenaren - niet woningen	687.848
Forensenbelasting	4.899
Subtotaal	3.802.398
B. Algemene uitkeringen	
Algemene uitkering	19.994.400
Integratie-uitkering sociaal domein	12.276.627
Subtotaal	32.271.027
C. Dividend	
Dividend Bank Nederlandse Gemeenten	37.000
Dividend Enexis	20.000
Subtotaal	57.000
D. Saldo financieringsfunctie	
Betaalde rente over aangegane leningen	3.189.163
Doorberekende rente	-3.364.153
Subtotaal	-174.990
E. Saldo van het BTW-compensatiefonds	
Vereveningspercentage	
Minimumuitkering (onderbandbreedte)	
Subtotaal	0
F. Overige algemene dekkingsmiddelen	
Rente toevoeging 2018 ten gunste van gewone dienst	0
Subtotaal	0
Totaal	35.955.435

Reserves en voorzieningen 2018

	Stand per 31-dec-17	Bij 2018	Af 2018	Stand per 31-dec-18
Omschrijving toelichting				
<u>ALGEMENE RESERVES</u>				
<i>Overzicht Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien</i>				
Algemene reserve	5.271.692			5.271.692
Algemene bestedingsreserve	216.114			216.114
Totaal algemene reserves	5.487.807	0	0	5.487.807
<u>BESTEMMINGSRESERVES</u>				
<i>Programma Zorg en Welzijn</i>				
Reserve Transitie sociaal domein	0			0
Reserve Sociaal domein	1.734.747	0	125.296	1.609.451
Reserve Hulp bij huishouden toelage	0			0
<i>Programma Sport</i>				
Reserve Topsportal Leek	109.730		109.730	0
<i>Programma Cultuur en Monumenten</i>				
Reserve Kunstaanschaf	4.707			4.707
<i>Programma Economie</i>				
Reserve Grondexploitatie (algemeen)	353.203			353.203
Reserve Bedrijventerrein	138.503	0	10.500	128.003
<i>Overzicht Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien</i>				
Reserve MFC Gaveborg	84.751			
Totaal bestemmingsreserves	2.425.642	0	245.526	2.095.366

Omschrijving toelichting	Stand per 31-dec-17	Bij 2018	Af 2018	Stand per 31-dec-18
<u>VOORZIENINGEN</u>				
<i>Programma Werk en Inkomen</i>				
Voorziening debiteuren ISD	519.253			519.253
<i>Programma Milieu</i>				
Voorziening afvalstoffenheffing	247.907		155.711	92.196
Voorziening riolerings	545.370		69.654	475.716
<i>Programma Economie</i>				
Voorziening hyp. Geldlening detailhandelsbedrijf	140.672			140.672
Voorziening depot Oostindie	0			0
Voorziening Leeksterveld	355.678			355.678
Voorziening GREX Oostwold	447.633			447.633
Voorziening GREX Zevenhuizen	642.882			642.882
Voorziening op vordering Verkoop Vennootschap BV	27.227			27.227
Voorziening gebied Tweemaster	239.000		239.000	0
<i>Overzicht Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien</i>				
Voorziening belastingdienst	320.000		320.000	0
Voorziening belastingdebiteuren	20.000	20.000		40.000
Totaal voorzieningen	3.505.621	20.000	784.365	2.741.256
TOTAAL GENERAAL	11.419.070	20.000	1.029.891	10.324.428

Specificatie mutaties reserves 2018 per programma	Toevoeging	Onttrekking
Werk en Inkomen		
Zorg en Welzijn <i>Reserve sociaal domein</i> Inzet t.b.v. dekking incidentele apparaatskosten		125.296
Onderwijs		
Ruimtelijke ontwikkeling en Volkshuisvesting		
Milieu		
Veiligheid		
Infrastructuur en Verkeer		
Recreatie en Groenvoorzieningen		
Sport <i>Reserve Topsportal Leek</i> Inzet t.b.v. kapitaallasten investering Topsportal Leek		109.730
Cultuur en Monumenten		
Economie <i>Reserve bedrijventerrein</i> Inzet t.b.v. verkeersregelaars inzake ontsluiting Leeksterhout		10.500
Bestuur		
Overzicht algemene dekkingsmiddelen		
Totaal	0	245.526

Specificatie mutaties voorzieningen 2018 per programma	Ten laste van	Ten gunste van
Werk en Inkomen		
Zorg en Welzijn		
Onderwijs		
Ruimtelijke ontwikkeling en Volkshuisvesting		
Milieu		
<i>Voorziening afvalstoffenheffing</i>		
Exploitatie afval	155.711	
<i>Voorziening riolering</i>		
Exploitatie riolering	69.254	
Veiligheid		
Infrastructuur en Verkeer		
Recreatie en Groenvoorzieningen		
Sport		
Cultuur en Monumenten		
Economie		
Bestuur		
Overzicht Algemene dekkingsmiddelen		20.000
<i>Voorziening belastingdebiteuren</i>		
Totaal	224.965	20.000

Investeringsoverzicht 2017-2021 per programma

	Programma	2017	2018	2019	2020	2021
1	Werk en Inkomen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
2	Zorg en Welzijn	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
3	Onderwijs	€ 0	€ 1.225.000	€ 4.478.190	€ 200.000	€ 0
4	RO en Volkshuisvesting	€ 200.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
5	Milieu	€ 1.204.500	€ 322.900	€ 706.000	€ 351.000	€ 519.000
6	Veiligheid	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
7	Infrastructuur en Verkeer	€ 1.817.500	€ 1.436.500	€ 625.000	€ 625.000	€ 475.000
8	Recreatie en Groenvoorzieningen	€ 301.000	€ 438.250	€ 295.000	€ 295.000	€ 295.000
9	Sport	€ 461.404	€ 411.131	€ 1.780.834	€ 815.523	€ 13.000
10	Cultuur en Monumenten	€ 12.000	€ 10.883	€ 0	€ 5.353	€ 0
11	Economie	€ 0	€ 12.642	€ 0	€ 10.417	€ 0
12	Bestuur	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
13	Algemene dekkingsmiddelen en Onvoorzien	€ 308.868	€ 320.845	€ 320.845	€ 320.845	€ 290.845
14	Overhead	€ 249.825	€ 234.100	€ 68.962	€ 101.909	€ 38.333
	Totaal	€ 4.667.739	€ 4.399.609	€ 8.274.831	€ 2.725.047	€ 1.631.178

Waarvan:

	2017	2018	2019	2020	2021
Vervangingsinvesteringen	€ 2.690.919	€ 1.916.864	€ 1.552.129	€ 2.001.202	€ 809.000
Uitbreidingsinvesteringen	€ 1.778.952	€ 1.991.900	€ 6.431.857	€ 433.000	€ 531.333
Uren reguliere investeringen	€ 278.868	€ 290.845	€ 290.845	€ 290.845	€ 290.845
Totaal	€ 4.667.739	€ 4.399.609	€ 8.274.831	€ 2.725.047	€ 1.631.178

NB: Krediet Hoogwaardig Openbaar Vervoer en bijbehorende uren zijn niet meegenomen. Betreft een volledig subsidieproject.

Bijlagen

Bijlage 1   Kerngegevens

Sociale structuur	<i>werkelijk 1 jan. 2017</i>	<i>raming 1 jan. 2018</i>
Aantal inwoners	19.644	19.680
Leeftijdsopbouw bevolking		
- van 0-19 jaar	4.557	4.613
- van 20-64 jaar	10.909	10.936
- van 65 jaar en ouder	4.178	4.131
Aantal periodieke bijstandsgerechtigden (WWB)	383	387
Aantal uitkeringsgerechtigden ingevolge:		
- Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	33	35
- Bijstand voor zelfstandigen (Bbz)	12	18
- Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	4	5
Aantal geplaatste personen in sociale werkvoorziening	136,86	135,78

Fysieke structuur	<i>werkelijk 1 jan. 2017</i>	<i>raming 1 jan. 2018</i>
Oppervlakte gemeente (in ha)	6.429	6.428
waarvan:		
- land	6.320	6.319
- binnenwater	109	109
Aantal woonruimten	8.752	8.554
Wegen		
- lengte in km	381	384
- oppervlakte in ha	141	151
Oppervlakte openbaar groen (in ha)	367	370

Bijlage 2 Beleidsindicatoren BBV op Westerkwartierniveau

Bij Ministeriële regeling zijn 39 indicatoren vastgesteld. Het merendeel van deze verplichte set indicatoren, namelijk 34, wordt beschikbaar gesteld via de website waarstaatjegemeente.nl. De resterende vijf indicatoren worden door de gemeenten zelf aangeleverd. De zogenoemde 'datapartners' (zie Bron) leveren de gegevens voor waarstaatjegemeente.nl aan. De meest actuele gegevens worden opgenomen, maar niet alle informatie komt gelijktijdig en even snel beschikbaar. Ook komt niet alle informatie met dezelfde frequentie beschikbaar (niet alle onderzoeken/monitors worden bijvoorbeeld jaarlijks uitgevoerd). Dit is de reden dat er bij sommige indicatoren nog verouderde informatie staat.

Taakveld	Indicator	Eenheid	Bron	Periode	Regio	Waarde
0. Bestuur en ondersteuning	Formatie (formatieplan 1-1-2018)	fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	2018	Grootevast	7,90
				2018	Leek	6,07
				2018	Marum	5,44
				2018	Zuidhorn	6,63
0. Bestuur en ondersteuning	Bezetting (werkelijke bezetting 1-1-2017)	fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	2017	Grootevast	8,04
				2017	Leek	5,94
				2017	Marum	5,44
				2017	Zuidhorn	6,58
0. Bestuur en ondersteuning	Apparaatskosten	kosten per inwoner	Eigen gegevens	2018	Grootevast	527,95
				2018	Leek	404,06
				2018	Marum	526,02
				2018	Zuidhorn	401,00
0. Bestuur en ondersteuning	Externe inhuur	kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	Eigen gegevens	2018	Grootevast	11,54
				2018	Leek	9,89%
				2018	Marum	13,90%
				2018	Zuidhorn	14,20%
0. Bestuur en ondersteuning	Overhead	% van totale lasten	Eigen gegevens	2018	Grootevast	10,28%
				2018	Leek	8,28%
				2018	Marum	11,50%
				2018	Zuidhorn	12,30%
1. Veiligheid	Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	CBS	2016	Grootevast	0,4
				2016	Leek	1,3
				2016	Marum	0
				2016	Zuidhorn	0,3
1. Veiligheid	Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	CBS	2016	Grootevast	2,1

Taakveld	Indicator	Eenheid	Bron	Periode	Regio	Waarde
				2016	Leek	2,8
				2016	Marum	3,9
				2016	Zuidhorn	1,6
1. Veiligheid	Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	CBS	2016	Grootevast	1,2
				2016	Leek	2
				2016	Marum	2,4
				2016	Zuidhorn	1,1
1. Veiligheid	Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	CBS	2016	Grootevast	2,9
				2016	Leek	4,6
				2016	Marum	3,4
				2016	Zuidhorn	2,7
1. Veiligheid	Verwijzingen Halt	per 10.000 inwoners 12-17 jr.	Bureau Halt	2016	Grootevast	54,6
				2016	Leek	37,5
				2016	Marum	67,3
				2016	Zuidhorn	101,3
1. Veiligheid	Harde kern jongeren	per 10.000 inwoners	KLDP	2014	Grootevast	0
				2014	Leek	0,3
				2014	Marum	0,6
				2014	Zuidhorn	0
2. Verkeer en vervoer	Ziekenhuisopname n.a.v. verkeersongeval met een motorvoertuig	%	VeiligheidNL	2015	Grootevast	17
				2015	Leek	7
				2015	Marum	6
				2015	Zuidhorn	3
2. Verkeer en vervoer	Ziekenhuisopname n.a.v. vervoersongeval met een fietser	%	VeiligheidNL	2015	Grootevast	6
				2015	Leek	10
				2015	Marum	19
				2015	Zuidhorn	9
3. Economie	Vestigingen	per 1.000 inwoners 15-64 jr.	LISA	2016	Grootevast	130,7
				2016	Leek	139,1
				2016	Marum	131,8
				2016	Zuidhorn	130,4
3. Economie	Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)	index	Atlas voor Gemeenten	2013	Grootevast	150

Taakveld	Indicator	Eenheid	Bron	Periode	Regio	Waarde
3. Economie	Funcitiemenging Verhouding tussen banen en woningen. Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.	%	LISA	2013 2013 2013 2016 2016 2016 2016	Leek Marum Zuidhorn Grootegast Leek Marum Zuidhorn	115 196 109 40,5 52,8 43,6 42
4. Onderwijs	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	%	Ingrado	2015 2015 2015 2015	Grootegast Leek Marum Zuidhorn	? ? ? ?
4. Onderwijs	Absoluut verzuim	per 1.000 leerplichtige leerlingen	Ingrado	2016 2016 2016 2016	Grootegast Leek Marum Zuidhorn	0,46 0,31 0,6 0,58
4. Onderwijs	Relatief verzuim	per 1.000 leerplichtige leerlingen	Ingrado	2016 2016 2016 2016	Grootegast Leek Marum Zuidhorn	24,68 19,65 25 18,63
5. Sport, cultuur en recreatie	% Niet-wekelijkse sporters	%	RIVM	Grootegast Leek Marum Zuidhorn	Grootegast Leek Marum Zuidhorn	? ? ? ?
6. Sociaal domein	Jongeren met delict voor rechter	%	Verwey Jonker Instituut	2015 2015 2015 2015	Grootegast Leek Marum Zuidhorn	0,53 1,12 1,19 0,48
6. Sociaal domein	Banen	per 1.000 inwoners 15-64 jr.	LISA	2016 2016 2016 2016	Grootegast Leek Marum Zuidhorn	430,7 775,5 487,2 483,6
6. Sociaal domein	Netto arbeidsparticipatie	%	CBS	2016	Grootegast	68,1

Taakveld	Indicator	Eenheid	Bron	Periode	Regio	Waarde
6. Sociaal domein	Bijstandsuitkeringen	per 1.000 inwoners 18 jr. eo	CBS	2016	Leek	65,4
				2016	Marum	66,8
				2016	Zuidhorn	67,3
6. Sociaal domein	Aantal re-integratievoorzieningen	per 1.000 inwoners 15-65 jr.	CBS	2016	Groote gast	20,3
				2016	Leek	34,5
				2016	Marum	24,6
				2016	Zuidhorn	20,4
				2016	Groote gast	25,6
6. Sociaal domein	Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	per 1.000 inwoners	CBS	2016	Leek	40,3
				2016	Marum	29,6
				2016	Zuidhorn	14,7
				2016	Groote gast	43
6. Sociaal domein	% Kinderen in armoede	%	Verwey Jonker Instituut	2015	Groote gast	3,17
				2015	Leek	4,76
				2015	Marum	3,56
				2015	Zuidhorn	2,84
6. Sociaal domein	% Jeugdwerkloosheid	%	Verwey Jonker Instituut	2015	Groote gast	0,91
				2015	Leek	1,94
				2015	Marum	0,76
				2015	Zuidhorn	1,29
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS	2016	Groote gast	11,5
				2016	Leek	12
				2016	Marum	11
				2016	Zuidhorn	9,9
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdreclassering	%	CBS	2016	Groote gast	-
				2016	Leek	0,5
					Marum	?
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdbescherming	%	CBS		Zuidhorn	?
				2016	Groote gast	0,9

Taakveld	Indicator	Eenheid	Bron	Periode	Regio	Waarde
				2016	Leek	0,9
				2016	Marum	0,9
				2016	Zuidhorn	0,6
7. Volksgezondheid en milieu	Fijn huishoudelijk restafval	kg per inwoner	CBS	2014	Grootegast	104
				2014	Leek	134
				2015	Marum	113
				2015	Zuidhorn	118
7. Volksgezondheid en milieu	Hernieuwbare elektriciteit	%	RWS	2015	Grootegast	4,9
	Elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.			2015	Leek	2,6
				2015	Marum	7,3
				2015	Zuidhorn	1,4
8. Vhrosv	Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	COELO	2017	Grootegast	708
				2017	Leek	732
				2017	Marum	712
				2017	Zuidhorn	639
8. Vhrosv	Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	COELO	2017	Grootegast	829
				2017	Leek	854
				2017	Marum	833
				2017	Zuidhorn	736
8. Vhrosv	WOZ-waarde woningen	dzd euro	CBS	2016	Grootegast	191
				2016	Leek	183
				2016	Marum	209
				2016	Zuidhorn	182
8. Vhrosv	Nieuwbouwwoningen	aantal per 1.000 woningen	ABF	2014	Grootegast	16,5
				2014	Leek	4,3
				2014	Marum	3,3
				2014	Zuidhorn	1,7
8. Vhrosv	Demografische druk	%	CBS	2017	Grootegast	75
	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.			2017	Leek	80,1
				2017	Marum	70,4
				2017	Zuidhorn	83,9

Bijlage 3 Financiële kengetallen BBV op Westerkwartierniveau

Omschrijving	Gemeente	Indicatoren gemeenten (%)					
		Rek. 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019	Begr 2020	Begr 2021
Netto schuldquote	Grootegast	111,9%	132,1%	103,8%	104,8%	101,8%	101,8%
	Marum	51,0%	51,0%	44,0%	37,0%	32,0%	33,0%
	Leek	154%	172%	159%	162%	154%	153%
	Zuidhorn	*	*	*	*	*	*
Netto schuldquote, gecorr. voor alle verstrekte leningen	Grootegast	107,1%	126,1%	103,8%	104,8%	101,8%	101,8%
	Marum	50,0%	50,0%	43,0%	37,0%	32,0%	32,0%
	Leek	154%	171%	158%	161%	152%	151%
	Zuidhorn	*	*	*	*	*	*
Solvabiliteitsratio	Grootegast	10,1%	7,7%	9,4%	9,6%	9,9%	10,1%
	Marum	27,0%	29,0%	33,0%	39,0%	42,0%	44,0%
	Leek	8%	8%	7%	7%	8%	8%
	Zuidhorn	*	*	*	*	*	*
Grondexploitatie	Grootegast	18,9%	16,4%	15,1%	15,6%	15,5%	15,5%
	Marum	15,0%	12,0%	1,0%	1,0%	3,0%	2,0%
	Leek	47%	48%	39%	32%	24%	17%
	Zuidhorn	*	*	*	*	*	*
Structurele exploitatieruimte	Grootegast	7,1%	-0,8%	0,8%	0,4%	0,6%	0,7%
	Marum	2,0%	-0,6%	0,3%	1,1%	1,4%	1,5%
	Leek	1,0%	0,56%	0,76%	0,14%	-0,33%	0,23%
	Zuidhorn	*	*	*	*	*	*
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde	Grootegast	109,2%	103,9%	105,9%	105,9%	105,9%	105,9%
	Marum	111,0%	112,0%	111,0%	111,0%	111,0%	111,0%
	Leek	118,0%	120%	121%	122%	123%	125%
	Zuidhorn	*	*	*	*	*	*

* De gegevens van de gemeente Zuidhorn waren bij het opstellen van de begroting nog niet bekend.

Omschrijving	Normen VNG (%)		
	Voldoende	Matig	Onvoldoende
Netto Schuldquote	<90	90><130	>130
Netto Schuldquote, gecorr. voor alle verstrekte leningen	<90	90><130	.>130
Solvabiliteitsratio	>50	20><50	<20
Grondexploitatie (norm provincie)*	<20	20<35	>35
Structurele exploitatieruimte	>0,6	0><0,6	0
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde	<95	95><105	>105

* Qua norm is aangesloten bij de norm van de provincie Groningen. Voor zover bekend, heeft de VNG zelf geen norm afgegeven voor grondexploitatie.

Bijlage 4 Lasten en baten taakvelden 2018 (BBV)

				SALDO - = NADELIG
1 Programma Werk en Inkomen				
		Lasten	Baten	Saldo 2018
6.3	Inkomensregelingen	7.908.028	5.703.738	-2.200.690
6.4	Begeleide participatie	3.587.875	13.500	-3.574.375
6.5	Arbeidsparticipatie	561.350	0	-561.350
2 Programma Zorg en Welzijn				
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.621.152	109.865	-1.511.287
6.2	Wijkteams	871.470	12.000	-859.470
6.6	Maatwerkvoorzieningen (Wmo)	433.557	1.000	-432.557
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	3.825.043	330.424	-3.494.619
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	4.493.226	0	-4.493.226
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	294.731	262.193	-32.538
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	647.972	0	-647.972
7.1	Volksgezondheid	758.230	0	-758.230
3 Programma Onderwijs				
4.1	Openbaar basisonderwijs	101.344	0	-101.344
4.2	Onderwijshuisvesting	1.263.691	36.000	-1.227.691
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	601.808	94.038	-507.770
5.6	Media	267.551	0	-267.551
4 Programma Ruimtelijke Ontwikkeling en Volkshuisvesting				
8.1	Ruimtelijke ordening	683.628	0	-683.628
8.3	Wonen en bouwen	635.917	525.621	-110.296
5 Programma Milieu				
7.2	Riolering	1.866.789	2.094.133	227.344
7.3	Afval	2.120.873	2.646.174	525.301
7.4	Milieubeheer	794.227	0	-794.227
6 Programma Veiligheid				
1.1	Crisisbeheersing en Brandweer	1.054.255		-1.054.255
1.2	Openbare orde en Veiligheid	254.904	10.000	-244.904
7 Programma Infrastructuur en Verkeer				
2.1	Verkeer en vervoer	2.546.748	19.255	-2.527.493
2.2	Parkeren	11.519	0	-11.519
2.4	Economische havens en waterwegen	231.206	0	-231.206

8 Programma Recreatie en GroenvoorzieningenSALDO
- = NADELIG

		Lasten	Baten	Saldo 2018
2.3	Recreatieve havens	24.778	12.222	-12.556
5.4	Musea	54.294	13.223	-41.071
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.813.027	78.350	-1.734.677
7.5	Begraafplaatsen	156.270	183.100	26.830

9 Programma Sport

5.1	Sportbeleid en activering	39.595	0	-39.595
5.2	Sportaccommodaties	2.125.106	451.181	-1.673.925

10 Programma Cultuur en Monumenten

5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	156.802	153	-156.649
5.5	Cultureel erfgoed	194.607	29.418	-165.189

11 Programma Economie

0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	933.613	620.836	-312.777
3.1	Economische ontwikkeling	45.917	0	-45.917
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	1.273.012	1.262.527	-10.485
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	154.397	14.125	-140.272
3.4	Economische promotie	113.731	4.899	-108.832
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	3.901.649	3.858.435	-43.214

12 Programma Bestuur

0.1	Bestuur	1.206.806	771	-1.206.035
0.2	Burgerzaken	631.709	309.498	-322.211

Overzicht Algemene dekkingsmiddelen en Onvoorzien

0.5	Treasury	-164.490	63.357	227.847
0.61	OZB woningen	178.470	2.687.315	2.508.445
0.62	OZB niet woningen	89.152	1.115.172	1.026.020
0.64	Belastingen overig	20.611	0	-20.611
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	32.271.027	32.271.027
0.8	Overige baten en lasten	78.907	0	-78.907

Overzicht Kosten van overhead

0.4	Overhead	5.179.741	574.034	-4.605.707
-----	----------	-----------	---------	------------

Reserves

0.10	Mutaties reserves	0	245.526	245.526
0.11	Resultaat baten en lasten	11.512		-11.512

TOTAAL GENERAAL		55.645.198	55.645.198	0
------------------------	--	-------------------	-------------------	----------